

Logotyp	Nazwa instytucji Muzeum Ustrońskie	
Tytuł jednostki / publikacji / fotografii „Przyczynek do dziejów Ustronia z lat 1939-1945” (wydanie pierwsze – do użytku wewnętrznego)		
Ilość stron oryginału 136	Ilość skanów 137	Liczba plików publikacji 136
Autor Józef Pilch	Wydawnictwo / zakład fotograficzny Związek Bojowników o Wolność i	Skan okładki
Miejsce wydania Ustroń	Rok wydania / Data powstania 1971	
Sygnatura ---	Rodzaj zasobu (np. zdjęcie, czasopismo itp.) książka	
Wymiary (wys x szer) 20,1 x 14,3 cm	Stan zachowania ---	Charakterystyka skanowanego obiektu wydanie pierwsze – do użytku wewnętrznego - opracowania Józefa Pilcha, dotyczącego okupacji hitlerowskiej w Ustroniu oraz strat zarówno w ludziach, jak i kulturze materialnej; książeczka, powielona w ilości 200 egzemplarzy w cieszyńskiej „Celmie”, zawiera sporo fotografii, głównie ustroniskich ofiar okupacji, oraz mapę Ustronia z zaznaczonymi miejscami straceń dokonanych przez okupanta w latach 1939-1945 na terenie miejscowości oraz jej obecnych dzielnic
Hasła przedmiotowe (okres historyczny, postacie, miejsce) 1939-1945, Maksymilian Berger, Jan Błaszczyk, Maksymilian Brettner, Rudolf Cholewa, Jakub Cembala, Józef Drózd, Artur Flach, Rudolf Gil, Józef Gogółka, Franciszek Grzesiok, Rudolf Halama, Stanisław Iwanek, Karol Jastrzab, Adolfina Jurenka, Franciszek Krysta, Józef Kubień, Alfons Latocha, Stanisław Łajczak, Eugeniusz Mac, Wincenty Matysiak, Paweł Michejda, Alojzy Miech, Paweł Myrmus, Karol Paszek, Anna Pawlitko, Jan Pawlitko, Józef Pilch, Jan Sikora, Gustaw Silbermann, Klemens Starzyk, Józef Sztwiernia, Tomasz Szubert, Stefania Szubert, Franciszek Witala, Piotr Imiela Wojtaszek, Jan Zawada, Franciszek Zawada, Ustroń, Śląsk Cieszyński, III Rzesza		
Hasła tematyczne (np. miasto, przemysł, kuznia, letnicy itp.) okupacja hitlerowska, II wojna światowa, ustroniskie ofiary okupacji, obozy koncentracyjne, straty w społeczeństwie Ustronia, straty w kulturze materialnej Ustronia, ruch oporu, konspiracja, partyzanci, Volkslista, „palcówka”, Gwardia Ludowa, „krwawy czwartek” - 9 listopada 1944 r. w Ustroniu		
Prawa autorskie ---		

Józef Pilch

PRZYCZYNEK
DO
DZIEJÓW
USTRONIA
Z LAT
1939 - 1945

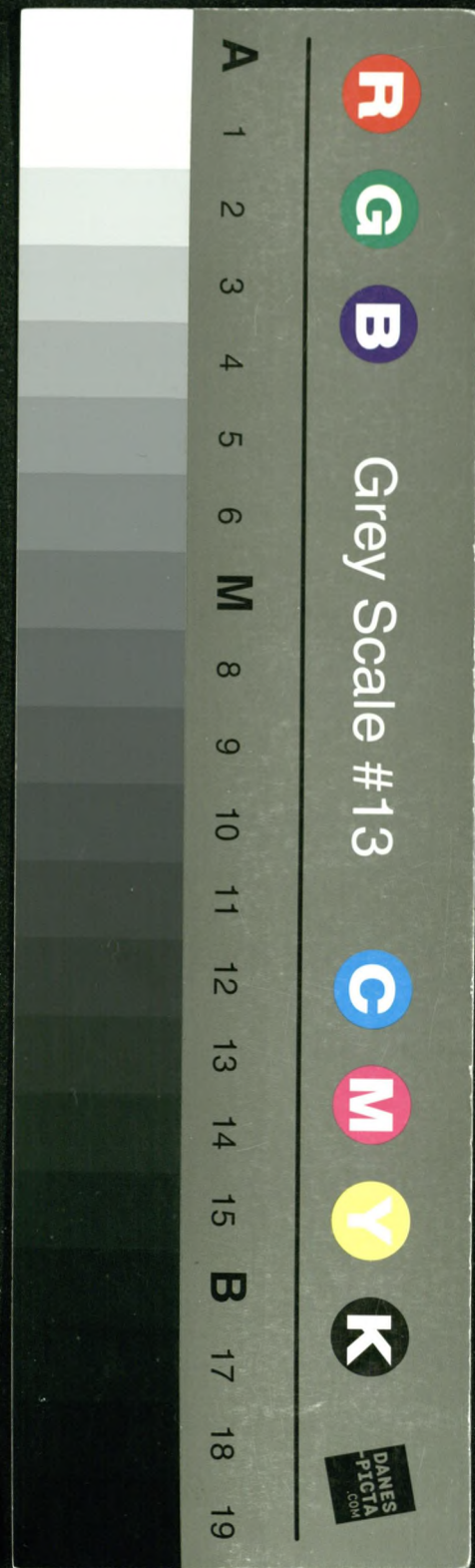
DO UŻYTKU WEWNĘTRZNEGO

Związek Bojowników o Wolność i Demokrację, Koło
w Ustroniu

Macierz Ziemi Cieszyńskiej, Oddział w Ustroniu

Ustron 1971

**PRZYCZYNEK
DO DZIEJÓW USTRONIA
Z LAT 1939-1945**

MUZEUM USTRONSKIE
im. Jana Jarockiego
w Ustroniu
43-450 Ustroń, ul. Hutnicza 3
tel. 854-29-96, NIP 548-10-63-949

Józef Pilch

Przyczynek do dziejów Ustronia
z lat 1939-1945

Straty w ludziach i straty
w kulturze materialnej

DO UŻYTKU WEWNĘTRZNEGO

Związek Bojowników o Wolność i Demokrację, Koło
w Ustroniu

Macierz Ziemi Cieszyńskiej, Oddział w Ustroniu

Ustroń 1971

OPRACOWANIE TECHNICZNE, MONTAŻ
ORAZ PROJEKT GRAFICZNY OKŁADKI
I RYSUNKÓW JÓZEF MALEJKA

Pow. CELMA Zam. 636/11.VI.71 /200 egz. C-10

Słowo wstępne

Głównie trzy powszechnie znane ośrodki górskie i ośrodki góralskie na Śląsku Cieszyńskim zapisały się złotymi zgłoskami w dziejach polskiego ruchu oporu w okresie okupacji. Brenna, Istebna i Ustron. Tej ostatniej miejscowości poświęcił swą pracę Józef Pilch. Po jej przeczytaniu nie trudno się zorientować, ile wysiłku włożył autor w zebranie tak wartościowego i stosunkowo obfitego materiału, szczególnie gdy chodzi o listę strat ludzkich, która chroni od zapomnienia tych, którzy życie swe oddali na rzecz wielkiej sprawy, sprawy walki z okupantem.

Autor pracy nie ograniczył się jednak do przedstawienia wydarzeń w Ustroniu w latach 1939-1945. W uwagach wstępnych przypomniał niektóre zapomniane czy nawet nieznanne, ważne fakty z polskiej przeszłości Ustronia, zwłaszcza tej dawniejszej.

Właściwą treść pracy Józefa Pilcha stanowią dwa zagadnienia naczelne: 1/ antypolska akcja okupanta, 2/ przejawy polskiego ruchu oporu w jego tak bardzo zróżnicowanych formach. Omawiając zagadnienie pierwsze, dał autor w pierwszym rzędzie szczegółowy rzut oka na niemiecką akcję terrorystyczną i eksterminacyjną, akcję nie cofającą się przed użyciem najbardziej zbrodniczych środków, rezultatem której były tak liczne ofiary ludzkie. Omówił walkę okupanta ze wszystkim co polskie, a szczególnie z wszelkimi przejawami kultury polskiej, z jej zabytkami i pamiątkami, z językiem i słowem polskim, a zwłaszcza z

książką polską, którą niszczone z szczególnym zapamiętaniem. W tym względzie daje autor bezcenny wykaz zniszczonych bibliotek publicznych i częściowo prywatnych.

Jak na terenie całego okupowanego kraju, podobnie w Ustroniu główny nurt akcji polskiej, skierowany przeciw wrogowi, stanowił zbrojny ruch oporu. Działy i walczyły na terenie Ustronia różne formacje wojskowe, ale wszystkim przyświecał jeden zasadniczy cel: walka z wrogiem i służba ojczyźnie.

Jest faktem, że na terenach wcielonych do Rzeszy polski ruch oporu i polskie życie konspiracyjne nie mogły przybrać tak różnorodnych form jak na terenie Generalnej Gubernii, gdyż nie było to możliwe wskutek zupełnie odmiennych warunków i sytuacji wytworzonej przez okupanta. Tym niemniej przejawy polskiego życia organizacyjnego, konspiracyjnego na terenach wcielonych do Rzeszy nie ograniczały się wyłącznie do akcji zbrojnej, ale znalazły również swój wyraz w innych formach. Tak było właśnie w Ustroniu, jak to wynika z pracy Józefa Pilcha.

Pisząc słowo wstępne do tej wartościowej i z dużym wysiłkiem wykonanej pracy, nie podobna nie dorzucić kilka słów o jej autorze. Józef Pilch jest samoukiem wysokiej klasy. W tym wypadku jest godnym następcą wielkiego Ustroniaka Jana Wantuły, którego był serdecznym przyjacielem i powiernikiem. Jest również wybitnym bibliofilem, gorącym miłośnikiem książki. Pole działalności ogarniał zawsze rozległe. Od wczesnej młodości należał do czołowych działaczy Robotniczego Stowarzyszenia Kulturalno Oświatowego "Siła", był członkiem PPS i Organizacji Młodzieży TUR. Wcześ-

nie podjął też działalność w spółdzielczości, w której pracuje do chwili obecnej. Posiada także pokaźny dorobek pisarski jako historyk - amator, w ramach którego niniejsza praca stanowi poważną pozycję.

Praca Józefa Pilcha dowodzi ponad wszelką wątpliwość, że polska akcja konspiracyjna, polski ruch oporu w okresie okupacji stanowiły na Śląsku zjawisko spontaniczne, samorodne, wyrosłe z nieodpartej potrzeby walki z najeźdźcą i z patriotycznego poczucia obowiązku służby Ludowej Ojczyźnie.

Oby ta praca, godna opublikowania, stanowiła jaknajlepszą zachętę dla innych ośrodków oraz innych autorów.

Alojzy Targ

Ustron jest jedną z tych miejscowości, która wydała wielu wybitnych działaczy narodowych i społecznych. W Ustroniu działał wybitny pomolog ks. Karol Kotschy, który już w r. 1844 wydał - między innymi - wydawnictwami - polską książkę p. t. Książeczka o sadach i owocu. Z Ustronia pochodził Jan Śliwka, słusznie nazwany pionierem szkolnictwa polskiego na Śląsku, który w r. 1852 wydał pierwszy podręcznik polski dla szkół powszechnych Śląska Cieszyńskiego. Nieprzeciętną rolę w budzeniu ducha narodowego odegrał kierownik szkoły w Ustroniu Jerzy Michejda. Zasiadał on we władzach samorządowych tej gminy i niezłomnie walczył o język polski w szkołach, urzędach i gminie. Dzięki kierownikowi szkoły Michejdzie od dnia 18 grudnia 1897 rozpoczęto pisać wszystkie protokoły z posiedzeń Wydziału Gminnego, Rady Gminnej oraz Rady Szkolnej w dwu językach t. j. w niemieckim i polskim. Jerzy Michejda z Ustronia i Jerzy Kubisz z Wisły założyli w r. 1888 Polskie Kółko Pedagogiczne, które pierwszą swoją siedzibę znalazło w Ustroniu i tutaj też redagowano pierwsze numery Miesięcznika Pedagogicznego. W Ustroniu działał nauczyciel Jan Drózd, zamiłowany sadownik i pomolog, który wspólnie z innymi założył w r. 1875 tak zwane "Kasyno Rolnicze", dla którego statut został wydrukowany w poprawnym języku polskim. Tu wreszcie działali: burmistrz Jan Broda, ks. Jerzy Janik, Paweł Matula, Jerzy Lazar, wybitnie zasłużony pisarz ludowy Jan Wentuła i wielu innych, którzy w ostatnich latach ubiegłego stulecia budzili ducha narodowego, nie tylko na terenie naszego Ustronia, ale swoją działalnością promieniowali na inne miejscowości

Śląska Cieszyńskiego.

Patriotyzm ustroniaków kształtował się również w licznych organizacjach politycznych, społecznych i młodzieżowych działających na tym terenie przed pierwszą wojną światową i w okresie międzywojennym. Należy do nich zaliczyć: Polską Partię Socjalistyczną, Polskie Stronnictwo Ludowe, Robotnicze Stowarzyszenie Kulturalno Oświatowe "Siła", Polski Związek Zachodni, Związek Harcerstwa Polskiego, Macierz Szkolna, Związek Polskiej Młodzieży Ewangelickiej, Związek Młodzieży Katolickiej, oraz inne mniejsze organizacje polityczne, społeczne i młodzieżowe.

Rok 1939 zapowiadał się na ogół w Ustroniu spokojnie. Mimo narastającego niebezpieczeństwa wojny i zbliżającego się konfliktu zbrojnego z Niemcami, większość mieszkańców nie mogła uwierzyć w wybuch wojny. Jedynie ludzie o lewicowych przekonaniach t.j. socjaliści i częściowo ludowcy informowani przez swoich przywódców politycznych oraz przez prasę, która przez wiele lat wskazywała na grożące niebezpieczeństwo niemieckiego faszyzmu, liczyli się z możliwością wybuchu wojny. Dopiero od marca 1939 r. również działacze obozu rządowego zaczęli zmieniać swoje dotychczasowe poglądy i zauważać niebezpieczeństwo ze strony hitlerowskich Niemiec. Mimo wszystko nagły wybuch wojny w dniu 1 września 1939 r. stanowił zaskoczenie dla ludności Ustronia. Przed jego zajęciem przez wojska niemieckie część ludności polskiej opuściła miejscowość. Jedni podążali na wschód z zamiarem dołączenia do oddziałów wojska polskiego, drudzy z obawy przed represjami ze strony wroga, inni wreszcie w nadziei, że przydadzą

się Polsce na terenach nie zajętych przez wroga. Wszyscy byli ożywieni żywiołowym patriotyzmem. Urzędy państwowe ewakuowano w ostatnich dniach sierpnia. W dniu 2 września 1939 r. w godzinach rannych został Ustronń zajęty przez armię niemiecką i znalazł się pod władzą okupanta. Teraz dopiero przekonano się, że znaleźli się w Ustroniu - chociaż nielicznie - zdrajcy, którzy owacyjnie witali wkraczające wojska niemieckie i natychmiast w ich oknach i na domach pojawiły się czerwone flagi ze swastyką. Tym zamaskowanym dotąd hitlerowcom przewodzili: kupiec Hubert Machanek, restaurator Herman Kudzia z przeważającą częścią urzędników fabrycznych z Pawłem Birkhanem, Emilem Hellerem, Franciszkiem Moskałą i Pawłem Cywką na czele. Zdarzały się również wypadki, zwłaszcza w tym pierwszym okresie, naiwności połączonej z obojętnością narodową, dające częściowo wiarę propagandzie niemieckiej. Na przykład okupant starał się pozyskać obywateli wyznania ewangelickiego, propagując, że Polska katolicka miała wywieźć wszystkich obywateli wyznania ewangelickiego na Wołyń. Już w miesiącu październiku 1939 r. Niemcy sami zadali swoim postępowaniem kłam tej tezie propagandowej. Charakterystycznym przykładem obojętności narodowej było następujące wydarzenie: do sklepu spółdzielni przychodzi kobieta z słowami "haj hitler" i równocześnie pyta "ni mają tam panoczku jeszcze kasek dobrego polskiego mydła?".

Jeszcze we wrześniu zaczęli powracać do Ustronia uchodźcy. Zbiedzeni z ciężkiej wędrówki znajdowali niejednokrotnie mieszkanie zajęte lub ograbione przez Niemców. Wszystkim zgłaszającym zapowiadano,

ny po stronie polskiej. Palcówka byłaby zapewne faktem bez poważniejszego znaczenia politycznego, gdyby nie przewlekłe trwanie wojny i okupacji. W tej sytuacji palcówka stała się wstępem do dalszych aktów antypolskich, w pierwszym rządzie do akcji t. zw. "Volkslisty".

O planach w rozwiązaniu sprawy narodowościowej na Śląsku Cieszyńskim dowiadujemy się z protokołu spisane go w dniu 13 lutego 1941 w Cieszynie przez dr. Reitera i przedstawiciela przemysłu niemieckiego Weresa, dotyczącego kwestii zapewnienia siły roboczej dla miejscowego przemysłu. Oto wyjątki z tego dokumentu: / w tłumaczeniu /

Punkt 4. W zaludnieniu wschodniego Śląska ludność niemiecka wykazuje stosunkowo drobny udział. Przeważa ludność nazwana Ślązacy i Polacy...

Punkt 5. Zamierza się wobec tego Polaków z wschodniego Śląska wysiedlić i rozdzielić na Rzeszę, oraz na Protektorat. Ślązaków należy również, o ile to będzie odpowiadało gospodarczo rozdzielić na tereny Rzeszy. Wysiedlenie ich jednak powinno się odbywać stopniowo tak by nie pozbywać miejscowych zakładów pracy siły roboczej. Więc wysiedlenie winno być dokonywane w miarę możliwości obsadzania stanowisk przez Niemców.

Władze niemieckie bardzo energicznie zmierzały do zmniejszenia liczby Polaków drogą rzekomo dobrowolnej, a potem już bez obsłonek przymusowej wysyłki ludności zdolnej do pracy na teren Rzeszy niemieckiej. Szczególnie wielkie nasilenie presji niemieckiej w tym kierunku nastąpiło wiosną 1940 r. a do szczytu doszło ono z początkiem r. 1942. Przejawy

polскоości starał się okupant paraliżować wszelkimi środkami, a przede wszystkim drogą represji. Już w kwietniu 1940 r. doszło do masowej fali aresztowań, obejmującej w Ustroniu około 70-ciu Polaków. Akcję propagandową i terrorystyczną na szeroką skalę zastosowano w okresie t.zw. "Volkslisty", którą przeprowadzono w Ustroniu z początkiem 1942 r. Podobnie jak w momencie palcówki również w okresie "Volkslisty" Polacy, decydujący się na przyjęcie niemieckiej listy narodowościowej, brali głównie pod uwagę dobro rodziny, której byt chcieli zabezpieczyć a nieraz ratować jej życie.

W czasie "Volkslisty" moment zastraszania wystąpił o wiele jaskrawiej niż w okresie palcówki i za nieprzyjęcie niemieckiej listy narodowościowej wywożono nawet do obozów koncentracyjnych, czy też w okresie późniejszym rozstrzeliwano na terenie Ustronia. Terror i propaganda stosowana przez okupanta przechodziła wszelkie granice. Zdarzały się nawet wypadki pobierania krwi i stwierdzenia po jej zbadaniu, że to krew niemiecka.

Akcja terroru, zastosowana w czasie przeprowadzenia akcji "Volkslisty", musiała dać rezultaty. Według pisma burmistrza ustońskiego nr.102/9 z dnia 27 kwietnia 1943 r. ilość Polaków bez "Volkslisty" spadła z 1543 z roku 1939, do liczby 504 osób. Oto treść wspomnianego pisma:

Bürgermeister

Ustron den 27 April 1943

Ortspolizeiverwalter

Ustron, O/S

nr.102/9

An den
Herrn Landrat
in Teschen

Betr. Sofortige Einrichtung der Volkskartei.

Bezug: Verfügung vom 20.4.1943 Pol.305 A.

Die Einwohnerzahl der Gemeinde Ustron der Bevöl-
kerung von 5 bis 70 Lebensjahr beträgt 6004. Davon

männliche 2692

weibliche 2798

Schutzangehörige 514 /279 mänl. und 235 weibl./

Die Handbücher "Die Volkskartei" bestelle ich 2
Stück.

Anlage:

	Deutsch		Pole
mannliche	2592	mannliche	274
weibliche	2698	weibliche	230

(w tłumaczeniu)

Burmistrz Ustron, dnia 27 kwietnia 1943

Zarządca Policji Miejscowej

Ustron G/Sl.

Nr.102/9

Do Pana
Starosty
w Cieszynie

Dotyczy: natychmiastowe sporządzenie kartoteki
ludnościowej.

Podstawa: zarządzenie z 20.4.1943 r. Pol.305 A.

Gmina Ustron liczy 6004 mieszkańców licząc od 5
do 70 roku życia, z tego:

mężczyzn	2692
kobiet	2798
podopiecznych	514, z tego:
mężczyzn	279
kobiet	235

Zamawiam 2 sztuki: książki podręczne "kartoteka ludnościowa".

załącznik;

	Niemców		Polaków
mężczyzn	2592	mężczyzn	274
Kobiet	2698	kobiet	230

(podpis nieczytelny)

Kopię tego listu znaleziono w r. 1945 w Urzędzie Gminnym w Ustroniu i znajduje się w zbiorach ob. Jastrzębia.

Należy wyjaśnić, że nazwą "Schutzangehörige -podopieczni", prawodawstwo III-ciej Rzeszy określało osoby nie posiadające "Volkslisty". x/

Trzeba jeszcze stwierdzić, że jak w okresie palcówki, tak i w latach późniejszych, ówczesne międzynarodowe czynniki polskie zalecały przyjmowanie barwy ochronnej, a polskie radio z zagranicy nawoływało: "...maskujcie się, broncie frontu wewnętrznego wszelkimi siłami, starajcie się utrzymać na miejscu, nie pozwólcie się usunąć ze Śląska...".

Poza nieprzebierającą w środkach akcją "Volkslist-

W związku z repatriacją ludności niemieckiej z innych terenów, jakiej Niemcy dokonali w czasie drugiej wojny światowej, około 500 repatriowanych Niemców, między innymi z Besarabii osiedlono w Ustroniu, przydzielając im mieszkania i gospodarstwa po Polakach.

ty", aresztowaniami, wywożeniem na roboty przymusowe do Niemiec, wywłaszczaniem z domów i gospodarstw, dokonano wiele egzekucji na mieszkańcach Ustronia.

Największą egzekucją, najczarniejszym dniem okupacji, w którym Ustronі poniósł największe ofiary był czwartek 9 listopada 1944 r. W ten pochmurny prawdziwie listopadowy poranek dokonano w Ustroniu niespotykanej w dziejach tej miejscowości zbrodni. W ciągu półtorej godziny wymordowano w nieludzki sposób 34 niewinnych ludzi, stałych mieszkańców Ustronia. Rozpoczęto o godzinie 4-tej rano, a przed 6-tą musiało być wszystko załatwione. Działano szybko, dokładnie, według z góry przygotowanego planu operacyjnego. Lista była już dawno przygotowana. Jak stwierdzono po wyzwoleniu z kopii tej listy, znajdowało się na niej nazwisko Józefa Szczepańskiego, który już od dłuższego czasu był wywieziony na roboty do Niemiec, czyli potwierdza się fakt, że okupant czekał tylko na najmniejszą okazję, by plan swój zrealizować. Z całej listy ocalał jedynie Stanisław Iwanek, który parę minut przed przyjściem Gestapa wyjechał na rowerze do pracy w Trzyńcu.

Wśród rozstrzelanych znajdowało się 24 robotników, 2 rolników, 1 szewc, 1 listonosz, 1 kamieniarz, 1 przedwojenny student i 2 kobiety. Oprócz 32 Polaków, zostali rozstrzelani Ukraińiec Łukasz Harkawy, oraz Franciszek Grzesiok, który posiadał listę narodowościową, ale i ta zaskona często nie ratowała od prześladowań i egzekucji. Ludzi rozstrzeliwano bez wyboru, gdzie popadło, przy domu, przy drodze, pod płotem, pod drzewem... W całej akcji brały udział: policja, gestapo i trzej usłużni ustronscy pomocnicy

to jest Karol Olek, Goryczka z Polany i Jan Lipowczan zwany "Peknym". Przed rozpoczęciem egzekucji ekipa zbrodniarzy otrzymała do dyspozycji odpowiednią ilość napojów alkoholowych w restauracji hitlerowca Kudzi. Z zachowanych informacji wynika, że głównymi autorami listy straconych ofiar, mieli być kierownicy miejscowej fabryki t.j. dyrektor Walter Fink, kierownik personalny Herman Kaufman i Emil Heller, którzy równocześnie przewodzili ustroniskim Niemcom.

Masakra miała być rzekomo odwetem. Ale za co? Za to, że partyzanci nieraz wystraszyli gorliwych SS-manów Kałużę, Birkhana, Moskałę, czy też za to, że w dniu 30 września 1944 r. ci sami partyzanci ubrali zwłoki i oddali salwę honorową swoim towarzyszom broni, którzy zginęli w walce z policją niemiecką? Czy dokonano chociażby pozorów jakiegos śledztwa? Nie. Zresztą co by śledztwa wykazały? Przecież jedyną "zbrodnią" wielu ofiar było wyłącznie to, że nie przyjęli "Volkslisty". x/

Wdzięczność należy się tym, którzy uczcili pamięć tych ofiar nadaniem jednej z ulic Ustronia nazwy 9 Listopada.

Straszną tragedię przeżyła również w Ustroniu ludność żydowska, skazana z góry na zagładę w myśl ideologii hitlerowskiej. Jeżeli mit rasy germańskiej usprawiedliwiał barbarzyńskie najazdy, grabieże, wysiedlenia, obozy śmierci i inne zbrodnie przeciwko

x/ W ówczesnym środowisku polskim w Ustroniu, pojawiła się opinia, że zamach na hitlerowca Franciszka Kałużę był czynem nieprzemyślanym, który przyczynił się do owej masowej egzekucji.

ludzkości, dopuszczał w pewnym stopniu istnienie "mniej wartościowych narodów" na przykład Słowian jako niewolników narodów panów, to ludność żydowską, jako rzekomych wrogów kultury aryjskiej skazywał na zupełną zagładę.

W niniejszym zestawieniu ofiar nie powinniśmy wobec tego pominąć tragedii ludności żydowskiej, której straszliwe losy rozgrywały się również na ziemi ustronińskiej i wielu obywateli poniósł śmierć z rąk swego żydowskiego pochodzenia.

Po zajęciu Ustronia, mimo najróżniejszych szykan (noszenie opasek z gwiazdą syjońską, ograniczenie przydziałów żywności, zmuszanie do najcięższych i najgorszych robót) pozostawiono przez pewien okres czasu ludność żydowską na swoich miejscach. Z końcem 1939 r. wysiedlono jednak wszystkich Żydów ze swoich mieszkań na t.zw. "Bretnerówkę" (obecnie ul. 22 Lipca 17), by później w r. 1940 przeprowadzić selekcję. Młodych i zupełnie zdrowych przeniesiono do obozu pracy w miejscowości Nisko nad Sanem, a kobiety oraz słabszych i starszych przewieziono do obozu pracy w Myszkowie i Zawierciu. Tam następowała dalsza selekcja. Niemiec tylko jednym ruchem palca wskazywał ludzi na obóz pracy lub do komór gazowych w Oświęcimiu. Spośród nich - jak twierdzą ci którzy przeżyli - zachowała postawę i pełną godność wobec hitlerowskich prześladowań. Niestety bliższych szczegółów w odniesieniu do tych spraw nie udało się zdobyć.

Głównym dowodem polskości Ustronia to ruch oporu. Mimo militarnej klęski, mimo krwawych rządów okupanta, patrioci polscy często zamaskowani pod t.zw. na-

rodowością śląską, podjęli organizowanie ruchu oporu. Akcję podziemną należałoby rozpatrywać w dwu płaszczyznach, to jest wojskową, czyli partyzancką w ścisłym tego słowa znaczeniu, oraz działalność charytatywną, akcję propagandową i.t.p.

Już na przełomie roku 1939 - 1940 zaczął się organizować na terenie powiatu cieszyńskiego i Ustronia polski zbrojny ruch oporu. Zaczęli go organizować przede wszystkim ludzie "spaleni" w terenie, którym groziło aresztowanie i śmierć. Wielu ustroniaków z wszystkich prawie przedwojennych ugrupowań politycznych włączyło się w akcję podziemną i wstąpiło w szeregi oddziałów partyzanckich. Szli z wiarą, że z ich wysiłku wyrośnie Polska. To był cel zasadniczy, któremu podporządkowano wszystkie inne.

W pierwszych dniach miesiąca maja 1940 r. odbyła się w mieszkaniu Karola Szrajbera, który przyjął pseudonim Jastrząb, pierwsza narada, w której uczestniczyli Józef Glajo, Klemens Starzyk, Emil Banach i trzech Pilchów. Na tym zebraniu powstała pierwsza ustronińska grupa partyzancka pod nazwą ZAG /Zwycięstwo Albo Grób/. W pierwszych początkach zadania grupy ograniczyły się do zdobywania broni palnej, werbowania ludzi pewnych i gotowych do walki z okupantem, oraz śledzenia szpiclów i zdrajców.

W tym samym czasie zaczął organizować spośród działaczy P.P.S. drugą grupę Franciszek Zawada pseudonim Franek. Grupa ta nawiązała i starała się utrzymywać stale kontakty z kierownictwem Śląskiej Organizacji P.P.S. której przewodził Roman Motyka. Nawiązano kontakt z działaczami Cieszyna, Bielska i Zaolzia. W Ustroniu, jak notuje Motyka, konferencje

konspiracyjne odbywały się w mieszkaniu Jerzego Cichego, na brzegach rzeki Wisły i w sąsiadujących górach. Działalność konspiracyjna ograniczała się początkowo do działalności propagandowo - samopomocowej, a w okresie późniejszym zajęła się tworzeniem organizacji wojskowej pod nazwą Gwardia Ludowa.

Na przełomie lat 1941 - 1942 grupa Jastrzębia i Zawady połączyły się w jedną organizację partyzancką. Grupa ta nawiązała i utrzymywała kontakty z byłymi działaczami K.P.P., a później P.P.R.

Partyzanci zbudowali na górze Czantorii, Równicy i Orłowej mieszkania w postaci wykopanych w ziemi bunkrów. Na terenie nizinnym Ustronia największy bunkier został wybudowany w r. 1943 przez Karola Jastrzębia, Józefa Glajca i Michała Gomolę w gospodarstwie Janiny Zertkowej na Gojach. Był stale zamieszkały, w niektórych dniach w bunkrze i sąsiadującej z nim stodole znajdowało się do 40 partyzantów z Ustronia a nawet z Brennej. Drugi bunkier nizinny znajdował się u Michała Gluzy za Wisłą/obecnie ul. Gwardii Ludowej/, zajmowany przeważnie przez ludzi z grupy Zawady.

Pierwszym łącznikiem między kierownictwem Gwardii Ludowej na Śląsku, do którego należeli Roman Motyka, Roman Stachoń i Stefan Kramorz była Helena Urbanśka, a od r. 1942 Irena Pawluk pseudonim Justyna z miejscowości Lutynia na Zaolziu/obecnie zamieszkała w Karwinie/. Oto wyjątek z relacji Pawlukowej na temat pracy w ruchu oporu: "... Po zajęciu Zaolzia przez Niemców organizował towarzyszy Roman Motyka wspólnie z działaczami socjalistycznymi nielegalną Polską Partię Socjalistyczną. Zostałam zwerbowana

otrzymując pseudonim Justyna. Jako łączniczka wyjeżdżałam i kontaktowałam się z Romanem Motyką, Romanem Stachoniem i Stefanem Kramorzem. Po przejściu do podziemia byłam nadal łączniczką, utrzymując łączność do sierpnia 1944 r. z następującymi centrami organizacyjnymi, w Ustroniu z Franciszkiem Zawadą, w Trzynie z Piotrem Kornutą, w Karwinie z Karolem Kubią, w Bielsku z Janem Wiznerem, w Kończycach z Bolesławem Smelikiem, oraz spotykałam się z Janem Mazurem, Henrykiem Hrabcem i innymi działaczami socjalistycznymi Zaolzia."

Formacje zbrojne Gwardii Ludowej oparte były na systemie trójkowym. Początkowo jak kreśli Roman Motyka, utrzymywano jedynie luźny kontakt z Związkiem Walki Zbrojnej. Z chwilą utworzenia Armii Krajowej nawiązano z nią kontakt ściślejszy. Gwardia Ludowa w Ustroniu utrzymywała łączność z swoim kierownictwem do r. 1944. Fakt ten potwierdzają umieszczone niżej fotokopie dwóch egzemplarzy prasy podziemnej /nr. 11 (142) z 9 czerwca 1944, oraz nr. 2 (9) z czerwca 1944.

Z relacji łączniczki Justyny wynika, że w miesiącu lipcu 1944 r. była w Ustroniu z wyżej wymienioną prasą i instrukcjami przekazanymi od kierownictwa pepesowskiego podziemia. Z chwilą wybuchu Powstania Warszawskiego i aresztowaniu łączniczki Justyny, kontakt ten został przerwany.

Według zapisów Franciszka Zawady, utrzymywano ścisły kontakt z działającą w okręgu bielskim organizacją "Sierp i Młot", a następnie z Komitetem Jednolitofrontowym Współpracy ze Związkiem Radzieckim do którego należeli członkowie byłej K.P.P. z których

Anmeldung zur polizeilichen Einwohnererfassung

Vor Ausfüllung die Erläuterungen
auf der Rückseite lesen!

Zgłoszenie celem policyjnego stwierdzenia ludności

Czytajcie przed wypełnieniem
objaśnienia odwrotnej strony!

Wohnort und Wohnung

Miejsce zamieszkania i mieszkanie

Kreis (Powiat): *Liegnin*
Gemeinde (Gmina): *Ustroni*
Ortschaft (Miejscowość): *Ustroni*
Straße und Hausnummer: *611*
Ulica i nr. d.

1. Familienname (Nazwisko): *Kojmianka*
(Bei Frauen auch Geburtsname und gegebenenfalls Name aus der letzten früheren Ehe)
(u zamężnych kobiet także nazwisko panieńskie i w danym wypadku ostatnio-wdowie)
2. Rufname (Imię): *Hildegarda* 3. Geburtstag, Monat und Jahr: *22.2.1922*
Dzień, miesiąc i rok urodzenia:
- Geburtsort (miejscę urodzenia): *Strumień, powiat Bielska*
(auch Gemeinde und Kreis) (możliwie także gmina i powiat)
4. Geschlecht: (*) männlich, weiblich 5. Familienstand: (*) ledig, verh., verw., gesch.
Płeć: (*) męska, żeńska Stan cywilny: (*) wolny-na, żonaty-zamężna,
wiew-wdowa, rozwodzony-rozwódka
6. Religion (Wyznanie): *ew.-angl.* 7. Volkzugehörigkeit: *polnisch*
Narodowość:
8. Welche Sprache sprechen Sie zu Hause? *polnisch*
Który język, mówi się w domu?
9. Seit wann sind Sie im neuen Reichsgebiet wohnhaft? *24. IV. 1934*
Od którego czasu mieszka W. P. na nowym obszarze Rzeszy?
10. Haben Sie in der polnischen Armee gedient? Dienstgrad?
Czy WP. służył w armii polskiej? Rang służbowy:
11. Beruf (Zawód): *urzędniczka kancelaryjna*
(genaue Angabe der Berufstätigkeit und Angabe, ob selbständig, Angestellter, Arbeiter usw.)
(dokładne podanie czynności zawodowej i czy samodzielny, funkcjonariuszem, robotnikiem i t. p.)
12. Sind Sie Eigentümer oder Miteigentümer eines Ge-
schäftes?
Czy WP. właścicielem lub współwłaścicielem interesu?
eines Hauses (kamienicy)?
von Land (gruntu)?
13. Nur für Familien- und Haushaltungsvorstände:
Tylko dla głów rodzin lub gospodarstw domowych:
Zahl der im Haushalt lebenden Kinder unter 12 Jahren:
Ilość dzieci poniżej 12 lat żyjących w gospodarstwie
domowym:

* Nichtzutreffendes ist zu
durchstreichen.

* Niedotyczące przekreślić.

Raum für Stempel oder Siegelmarke.

Fingerabdruck (Odciskpalca)

und
Unterschrift des Gemeldeten:

Hildegarda Kojmianka
i podpis zgłoszonego:

"Palcówka" z 1939 roku

Zebranie konspiracyjne organizatorów ruchu oporu w dniu 21 lipca 1940 w Ustroniu-Obłazcu. Stoją w rzece Wiśle od lewej: Franciszek Zawada, Piotr Kornuta, Karol Kubica, dr. Franciszek Ziółkiewicz i Roman Motyka.

Zebranie konspiracyjne komendantów Gwardii Ludowej w miesiącu sierpniu 1941 na Wielkiej Czantorii (Gahura). Siedzą od lewej: Piotr Kornuta, łącznik Helena Urbańska, Roman Motyka, Karol Kubica i Franciszek Zawada.

powstała Polska Partia Robotnicza. Mimo kontaktów z Armią Krajową z jednej strony, oraz Polską Partią Robotniczą z drugiej strony, Gwardia Ludowa zachowała do lipca 1944 r. swoją niezależność organizacyjną.

Poza Gwardią Ludową będącą trzonem oddziałów leśnych w rejonie Ustronia, działały też różne małe zgrupowania ludzi pochodzących przeważnie z innych terenów, a szukających schronienia w tutejszych górach. Utrzymały się jedynie w Ustroniu i sąsiadującej z nim Brennej plutony Armii Krajowej, a reszta w większości dołączyła do oddziałów Jastrzębia lub Zawady. Poważny wpływ na wzrost aktywności partyzantów na tym terenie wywarł desant spadochronowy żołnierzy radzieckich w nocy z dnia 23 na 24 sierpnia 1944 r. W okolicach góry Równicy zrzucono dziesięć skoczków spadochronowych pod dowództwem majora Szczepanowicza. Jeden z nich dostał się niedługo po wylądowaniu w ręce Niemców i został tak zmaltretowany, że w trakcie przesłuchania na policji w Ustroniu wyzionął ducha, a resztą zaopiekowali się miejscowi partyzanci. W niedługim czasie major Szczepanowicz został dowódcą większości grup partyzanckich z terenu Ustronia i Brennej i działał z nimi aż do wyzwolenia. Pod wpływem spadochroniarzy radzieckich oraz zacieśniających się kontaktów z lewicowymi grupami konspiracyjnymi Gwardia Ludowa weszła od sierpnia 1944 r. w orbitę oddziaływania Armii Ludowej P.P.R. Fakt ten dowodzi, że ruch oporu zorganizowany w Gwardii Ludowej był ruchem jak najbardziej jednolitofrontowym.

Ogólnie należy stwierdzić, że partyzantka w Beskidach dodawała otuchy ustronińskim Polakom w ciężkich

dniach hitlerowskiej okupacji. Ludność miejscowa nie tylko zasilala szeregi polskiego ruchu oporu, ale spieszyła mu z pomocą. W oddziałach partyzanckich znaleźli oparcie działacze społeczno - polityczni, Ślązacy uchylający się od służby wojskowej w Wehrmachcie, uciekinierzy z przymusowych robót w Rzeszy, uciekinierzy z obozów, a nawet dezercerzy z armii niemieckiej. Największy wzrost liczebności szeregów partyzanckich zanotowano na przełomie roku 1944-1945.

Pomimo niezliczonych trudności i wielkiego niebezpieczeństwa była dostarczana do Ustronia prasa podziemna. Korzystali z niej w pierwszym rzędzie członkowie ruchu oporu. Jedną z pierwszych było drukowane na powielaczu pismo z godłem państwowym na pierwszej stronie dostarczone do Ustronia przez Pawła Berka z Golezowa. Podpisany miał z początkiem 1940 r. dwa egzemplarze w rękę, których nazwy nie pamięta. Poza prasą, której fotokopię niżej przedstawiono i która najdłużej bo od roku 1941 aż do lipca 1944 była z niedużymi przerwami przez łączników do Ustronia dostarczana, przychodziły także egzemplarze "Gwardzisty", "Na Straży"... W gazetkach tych nie brak było zasadniczych kontrowersji. Prasa podziemna przyczyniła się do podtrzymywania ducha oporu wśród Polaków.

Zagadnienia podziemnych organizacji, ich kierownictwa, powiązań, orientacji politycznych, walki zbrojnej, wymagają /pomimo wydanych już kilku opracowań/ jeszcze dociekań, wyjaśnień, konfrontacji i szczerego wypowiedzenia się jego uczestników.

Oto kilka ważniejszych wydarzeń z okresu walk

№ 11 (142). Rok VI

Zjed. nie rokowały
wzrostu prem. Mikolaj
zy wnioskowac, ze i
kredajace zawsze, ze
konfliktac z Rosja, w
Amerykańskie mi
zycie prem. Mikolaj
i Rosji. Gdy zesz
w ustajniej mowie
rzad w. Geytanti, j
sna, iz St. Zjedn. i
sobu sklonienia R
Polski — to w kas
w saskunku do pr
mi ambasadora i
angielska wizyta
ce do usuniecia t
de rozwiazania p
w ogloszeniu p
nym miejscu. P
najbardziej umi
niej niszego pad
daleko, byle tyll
by's zachowane
historyczne dazeni
jare Rzad i wal
W tych wa
zydenti St. Z
nie dla przysz

Pierwsze
Francji w noc
be dokladne
dowanie pod
powietrze
nikach niem

Wydanie pierwsze Justyny
9 czerwca 1944 r.

Cena 1 zł.

W WASHINGTONIE

WIEŚ I MIASTO

Nr 2 (9). Rok V

Czerwiec 1944

Cena 1 zł.

NA PRZEDNÓWKU

Pierwsze lata wojenne przyniosły dla wsi wysokie ceny płodów rolnych przy niskich cenach towarów z miasta. Złocidziła wysztykłego wieś. Lajpów, c zaczęła w większych rozmiarach, co, czego brak najbardziej odczuwała, przede wszystkim odzież, tuty i t.p. Zresztą z tej „konjunktury” nie korzystała wieś drobnonrolna, która nie miała nic albo prawie nic do sprzedania, a za to kupi głodujących synów i krewniaków w mieście lub zmiasta. Bardzo szybko jednak koniunktura się skończyła. Wieś przyduszono kontyngentami a, poza tym wieś musiała utrzymać stórę nowego typu „urzedników” kontyngenciarzy, kontrolerów od mleka, kartofli, siana, jaj, którzy żarli, pili, łapówki brali, grozili Oświęcieniem, odebraniem ziemi, kara śmierci.

Dziś wieś została zupełnie na sy. Resztki zapasów mielskich stopniały. Gospodarstwa, zwłaszcza drobne, specjalnie tępięne przy okupanta jako nie dające mu większych ilości zarcia, podpadły; wyniszczono bydło, świnie. Ale przemysł nie produkuje nic wogóle oprócz narzędzi śmierci, więc stosunek cen stał się gorszy niż przed wojną. Przed wojną za 4 metry żyta chłop kupił dobrą parę obuwia z cholewami. Dziś za parę butów trzeba dać 30 metrów. Dziś za 100 metrów młyna i słodów, a w set złotych się albo coś zmschuje z koalyngenciem zba owyja. Oprócz szlającego terroru, aresztowań, egzekucyj, wywózki na roboty, podpałań, oprócz ciężkiej dani ny na rzecz anachii bandytyzmu i trucicieli bimbrowych, wieś gnębi widmo nowej ruiny gospodarczej a często głodu. I mała w tym pociecha, że brat, syn, kuzyn w mieście żyje jeszcze gorzej, a jeżeli nie kradnie lub nie szmugluje, to zdycha na kartkowym chlebie.

Jakże z tego płynie wniosek? Jeden-oczywiata, że Niemcy schodzą na dalszy i nas podążają w adze. Drugi wniosek zasadniczy to, że dobrobyt wsi zależy w ogromnym stopniu od przemysłu, od plac robotniczych, słowem od sytuacji w mieście. Dlatego tylko głupiec może powiedzieć, że chłop obchodzi tylko klasowe chłopackie interesy. Świadomy chłop tak samo jak świadomy robotnik wie że cała gospodarka państwowa obchodzi go bezpośrednio i tak samo jak i polityka musi być pod kontrolą nas.

DEMOKRACJA SPOŁECZNA

Ruch socjalistyczny ma nie tylko idee zasadniczą i trwały program społecznej przebudowy świata. Ma on i musi mieć w każdej sytuacji gotowy plan zorganizowania życia kraju, dostosowany do potrzeb chwili i do warunków politycznych gospodarczych i technicznych. Dalsi gdy mowa za parę miesięcy będziemy musieli przystąpić do budowania nowej Polski, tym bardziej musimy dokładnie wiedzieć czego chcemy i co możemy urzeczywistnić.

Fotokopia prasy podziemnej doręczanej do Ustronia
przez łączniczkę Justynę. / egzemplarze przechowane
przez członka ruchu oporu Józefa Pileha z Ustronia

partyzanckich na terenie Ustronia. W kwietniu 1942 r. grupa działająca na górze Czantorii pod dowództwem Klemensa Starzyka urządziła zasadzkę na patrol niemiecki znajdujący się około schroniska. Zdobyto 3 karabiny, 2 pistolety i ekwipunek. Z końcem kwietnia 1942 r. ta sama grupa przeprowadziła w dzielnicy "Królów pod Czantorią", akcję na obóz Hitlerjugend szkolony przez wojskowych. Zdobyto broń, amunicję i materiały wybuchowe.

W lipcu 1943 grupa pod dowództwem Starzyka wzięła do niewoli groźnego dla Polaków Oberschurturmbanführerera SS, Wydano na niego wyrok śmierci. W czasie odczytywania wyroku Niemiec zmarł na atak serca.

Gwardziści grupy Jastrzębia pod dowództwem Józefa Glajca stoczyli jesienią 1943 r. bój z grupą żołnierzy niemieckich na Równicy. Podczas walki poległ jeden Niemiec. Zdobyto pistolet maszynowy i karabin.

Ta sama grupa dnia 4 października 1944 urządziła zasadzkę na Równicy. Patrol niemiecki na widok partyzantów uciekł zostawiając broń.

W jesieni 1944 r. Oddział Glajca skonfiskował u niemieckiego kupca Heinricha żywność i kartki żywnościowe. Warto na tym miejscu zaznaczyć, że zaopatrzeniem żołnierzy poszczególnych oddziałów w żywność zajmowała się grupa Glajca. Jak wspominają uczestnicy ruchu oporu, z zadania tego Glajca ze swoją grupą wywiązywał się znakomicie. Jego brawurowe akcje rekwizycyjne u różnych służalców hitlerowskich mogłyby być tematem interesującej powieści.

W dniu 30 listopada 1943 r. został otoczony buntownik na Czantorii, w którym znajdowało się w tym dniu 11 partyzantów łącznie z dowódcą Klemensem

Starzykiem. Doszło do bitwy, gdyż Niemcy starali się pojmać ich żywcem. Widząc, że partyzanci się nie poddają rzucali na bunkier całe wiązki granatów. W akcji tej zginęło sześciu partyzantów, w tym dowódca, a pięciu zdołało wydostać się z matni. Miejsce to upamiętniono po wojnie pomnikiem.

W dniu 21 stycznia 1945 prawdopodobnie w wyniku zdrady otoczono bunkier na górze Orłowej przez duży oddział niemiecki. W bunkrze znajdowali się partyzanci z Franciszkiem Zawadą i dowódcą grupy majorem Szczepanowiczem. Zdołano wyrwać się z okrążenia. W czasie strzelaniny byli ranni po obydwu stronach i zginęło kilku Niemców. Bitwa była o tyle ułatwiona, że partyzanci posiadali już broń maszynową, a przede wszystkim dokładną znajomość lasnego terenu.

W pierwszych dniach kwietnia 1945 r. oddziały Józefa Glajca i Michała Gomoli wykryły za kościołem katolickim w Ustroniu skład materiałów wybuchowych, przeznaczonych prawdopodobnie na wysadzenie w powietrze miejscowych zakładów przemysłowych. Unieszkodliwiono straż, a materiały częściowo skonfiskowano, a resztę unieszkodliwiono.

W celu przerwania i uniemożliwienia dalszego wywozu maszyn i materiałów z miejscowej fabryki do Niemiec, grupa partyzancka Glajca i Gomoli wysadziła w miesiącu kwietniu 1945 r. tor kolejowy między Ustroniem i Goleszowem. Na skutek podminowania toru, dwa wagony wywróciły się z węglem w pobliżu potoka rowieńskiego, co wstrzymało komunikację kolejową na kilka dni. Wymienione wyżej akcje dotyczą tylko terenu Ustronia. Jednak poszczególne grupy jak grupa Jastrzębia, Jana Zawady działały w Istebnej, Koniakowie, Salmopolu, Baraniej, Węgierskiej Górze, Tynioku,

Złotym Groniu, aż po słowaacką granicę.

Nie łatwo dzisiaj po blisko 30 latach odtworzyć obraz wydarzeń życia partyzanckiego na terenie Ustronia, gdyż brak materiałów źródłowych. Nie sposób w krótkiej wzmiance podać różne drobne akcje, jakie jeszcze pozostały w pamięci ludzkiej, w postaci potyczek z patrolami niemieckimi, drobnych sabotaży jak na przykład przecinanie drutów telefonicznych, konfiskaty Niemcom towarów, różnych przedmiotów i.t.p.

Drugi odcinek ruchu oporu stanowi działalność propagandowa, samopomocowa i sabotażowa prowadzona przez ludność cywilną. Do wzrostu aktywnej postawy na tym odcinku przyczynili się na terenie ustronia-kim działacze społeczni z okresu międzywojennego oraz nasłuch audycji radiowych nawołujących do wytrwania i oporu. Poza tym rozwiązanie polskich organizacji spowodowało wzmocnienie więzi między ich członkami. Dowodem tej więzi jest n.p. pogrzeb zmarłego w dniu 15 stycznia 1940 r. długoletniego działacza "Siły" Ernesta Podźorskiego z Hermanic. Były prezes "Siły" ustronia-kiej Emil Markuzel oraz Wiktor Wantuła i Józef Pilek zorganizowali w przeddzień pogrzebu najlepszych członków zespołów śpiewaczych z Ustronia, Golezowa, Cisownicy i Goji na próbę chóru, którym postanowiono pożegnać zmarłego towarzysza.

Oto urywek wspomnień jednego z uczestników pogrzebu Ernesta Podźorskiego. "Dnia 17 stycznia 1940 roku rozstawieni grupkami między ogromną masą ludności uczestniczącej w pogrzebie przychodzimy do kościoła. Jest nas około 50. Wszystkie głowy skiero-

wane są w naszym kierunku. Śpiewamy śmiało, pełną piersią wspaniałą polonez pogrzebowy "Jużeś opuścił tę bez dolinę..." Nie tylko żegnamy zmarłego kolegę, lecz równocześnie protestujemy tą samą pieśnią przeciwko nieludzkiej okupacji i uroczystość pogrzebową przekształcamy w nielegalną manifestację narodową".

Działalność cywilnego ruchu oporu prowadzono przede wszystkim na terenie miejscowych zakładów pracy, gdzie jeszcze była zatrudniona pewna część Polaków. Prowadzono ją głównie w miejscowej Kuźni, w której od pierwszych dni okupacji zorganizowano komitety pomocy dla wdów i sierot po poległych, aresztowanych, a następnie pomoc dla oddziałów wojskowych działających w lasach. Komitety organizowały się spośród członków zrzeszonych przed wojną w Klasowych Związkach Zawodowych i P.P.S. którzy utrzymywali między sobą silną więź. W warsztacie tokarskim do tajnej grupy należeli: Józef Cieślak, Paweł Żertka, Karol Paszek, Józef Nowak, Adam Błaszczyk, Józef Błaszczyk, Józef Glajo, Jan Mider, Rudolf Nowak, Karol Łamacz, Jan Smiżowski, Tomasz Szubert ...

Zaś organizatorami tajnych grup w małej i wielkiej kuźni byli: Józef Gogółka, Józef Mider, Franciszek Krysta z Ustronia, Franciszek Krysta z Hermanic, Józef Krysta, Rudolf Krysta, Władysław Mac, Michał Masiół, Jan Bukowczan, Michał Kołaczek, Andrzej Gomola z portierni i inni.

Kiedy wrócił z ucieczki na wschód i został przyjęty do pracy w fabryce Franciszek Zawada, grupy związkowe natychmiast nawiązały z nim kontakt i on objął kierownictwo tajnej akcji charytatywnej. Za-

sadniczą czynnością grup było przeprowadzanie wśród zaufanych robotników zbiórki pieniężnej po każdej wypłacie na rzecz ofiar wojny. Oto jak relacjonuje w swoich wspomnieniach przeprowadzanie zbiórek dżu-goletni pracownik kuźni Karol Paszek. "... Chodziłem do członków mojej grupy i innych zaufanych Polaków zatrudnionych w warsztacie tokarskim po składki. Zasadą była tajemnica, dlatego nikt nie znał pełnej listy ofiarodawców z warsztatu. Pomimo, że zarobki były niskie, nie przekraczały od 70 do 100 RM miesięcznie, od których potrącano jeszcze Polakom 15 %, robotnicy chętnie składki dawali. Składki przeprowadzano 2 razy w miesiącu i kształtowały się od 2 do 20 RM każdorazowo od jednej osoby. W kuźni zbiórki przeprowadzali Józef Gogółka i Józef Mider z tym, że Gogółka dawał jednorazowo nawet po 50 RM, czyli około 50 % swojego miesięcznego zarobku ...". Zebrane pieniądze przekazywano Franciszkowi Zawadzkiemu, który w porozumieniu z kilku tylko osobami dokonywał podziału. Gotówkę rozdzielano pomiędzy wdowy po uwięzionych i zamordowanych Polakach, osobom ukrywającym się, a resztę przekazywano ruchowi zbrojnego oporu. Doręczano ją za pośrednictwem łączników, czy też zaufanych osób i nikt z otrzymujących nie wiedział skąd ona pochodzi. Po wywiezieniu jesienią 1940 r. Zawady na przymusowe roboty do Niemiec, przewodnictwo nad akcją zbiorczą przejął Józef Gogółka. Akcja samopomocowa w formie gotówki była prowadzona przez robotników aż do zakończenia wojny.

Po pewnym czasie nawiązał się w fabryce ściślejszy kontakt z politycznym i zbrojnym ruchem oporu, który działał na zewnątrz. Zaczęto dostarczać do fa-

bryki członkom tajnych grup prasę podziemną.

Z początkiem 1943 r. sprowadzono do pracy w fabryce jeńców radzieckich. Od pierwszych dni polscy robotnicy, a szczególnie grupy związkowe otoczyły wynędzniałych i wygłodzonych jeńców troskliwą opieką. Dzielono się z nimi nieraz ostatnim kawałkiem chleba, przynoszono cebulę, czosnek, kawałek słoniny czy kiełbasy. Pomoc ta rodziła się samorzutnie. Była udzielana przez tych, z którymi się jeńcy spotykali lub z którymi pracowali. Robotnik, w stosunku do swoich możliwości, dożywiał zwykle jednego lub dwóch jeńców. Przychodził do pracy o pół godziny wcześniej i w umówionym miejscu, przeważnie we wnętrzu żelaznych filarów w poszczególnych warsztatach, lub we wnętrzu jakiejś maszyny podkładał paczkę z żywnością. Jeńcy po przyprowadzeniu przez żołnierzy byli przejmowani przez poszczególnych brygadzystów i robotników. Wyszukali w czasie pracy odpowiedni moment w którym sprytnie, nie zauważeni przez nikogo zabierali żywność i natychmiast przeważnie w ubikacji ją konsumowali.

Niemcy prowadzili na terenie Kuźni głośną propagandę i grozili za pomoc jeńcom surowymi karami. Dla odstraszenia zabrano z początkiem 1944 r. około 10 Polaków i, za rzekome udzielanie pomocy jeńcom, umieszczono w baraku jenieckim na okres około 10 dni. Żyli w identycznych warunkach jak jeńcy.

Pomoc była dobrze zorganizowana. Mimo istnienia licznych szpiclów zatrudnionych w fabryce, tylko w dwóch wypadkach pomoc została podpatrzona. W jednym wypadku inwalida fabryczny zatrudniony na portierni Antoni Mider, a w drugim Rudolf Szarzee z Hermanio

zatrudniony na dworcu przy rozładowaniu węgla, podali jeńcom po kawałku chleba, za co Wider został aresztowany, a Szarzee zwolniony z Zakładów Borowinowych, gdzie był zatrudniony i natychmiast przeniesiony do pracy w Żyżbicach. Obaj zostali rozstrzelani w tragicznym dla Ustronia dniu 9 listopada 1944 r.

Wśród robotników, którzy najdłużej doczywiali jeńców radzieckich byli: Jan Bukowczan, Józef Wider, Franciszek Krysta, wszyscy Krystowie z Hermanis, Władysław Mac, Dominik Michalik, Edward Ogrocki, Józef Nowak, Karol Paszek, Jan Sztwiertnia, Paweł Myrma, Wincenty Stee, Józef Cieślar, Józef Wider, Józef Gogółka, Andrzej Gomola, Józef Zahraj, Tomasz Szubert, Jakub Cymbała i wielu innych.

Najgorzej było tym jeńcom, którzy dostali się w ręce renegatów, czy hitlerowców, a prawdziwym zmartwieniem dla nich była zmiana stanowiska pracy to znaczy przeniesienie od robotnika polskiego. Odchodzili ze łzami w oczach. Dwaj jeńcy Hajlenko i Syrenko zostali przesunięci od Polaka Karola Paszka do hitlerowca Olka. Olek bił, kopał, katował i znęcał się nad nimi, co przyniosło zupełnie odwrotny skutek. Nie umieli nic zrobić, często rzekomo nieświadomie coś zepsuli i t.p. Największą radością było dla nich, gdy mogli wracać do swoich polskich kolegów. Jeńcy próbowali również ucieczki. Dwóch zbiegło z tartaku i dzięki Polakowi Rudolfowi Sadlikowi, który dostarczył im szczegółową mapkę dotarli do swoich towarzyszy w partyzantce.

Poza pomocą udzielaną przez Polaków, jeńcy sami potrafili sobie organizować pomoc. W fabryce było

dużo strażników z których jeden stale pilnował ziemniaków dla fabrycznej stołówki. Gdy raz siedział wewnątrz piwnicy, jeńcy zorganizowali napad. Obezwładnili "Werkschutz" Gluzę, nabrali ile tylko mogli ziemniaków, ukryli i szybko wrócili do pracy. Zebrano ich do szeregu i strażnik miał rozpoznać napastników. Na kogo wskazał, Polak oświadczał, że ten był przy pracy i w ogóle nie wychodził. Nie pomógł żaden podstęp i skrupulatna rewizja, przy której nie znaleziono ani jednego ziemniaka.

Z początkiem 1945 r. jeńcy z prawdziwym zmartwie-
niem opuszczali swoich polskich przyjaciół. Gdy w styczniu maszerowali zwartą kolumną przez Goje na Leszną, zauważyli jednego ze swoich polskich towarzyszy Karola Paszka. Zaczęli wołać i rzucać na pożegnanie czapkami w górę, że ten aby nie zostać zlikwidowanym przez niemiecki dozór - musiał natychmiast zniknąć.

Dzięki na ogół dobrym stosunkom między samymi jeńcami, a przede wszystkim dzięki pomocy jaką samorzutnie otoczyli ich polscy robotnicy - jeńcy wyszli z Ustronia cało.

Akcja ratowania Polaków i rodzin polskich, udzielania im pomocy była również poza fabryką szeroko rozpowszechniona.

W pierwszych miesiącach wojny miejscowa spółdzielnia spożywców wyrażała solidarność z polską ludnością przez sprzedawanie, a w wielu wypadkach bezpłatne wydawanie ofiarom wojny pochowanych towarów polskich. Największą rolę w tej akcji odegrał księgowy spółdzielni Karol Lipowczan i Paweł Czudek.

Grupa partyzancka Zawady utrzymywała kontakt

z kupcem Alfonsem Jamrozem, który przez cały czas okupacji grał bardzo dobrze podwójną rolę. Dostarczał żywność partyzantom, której część przeznaczano dla ludzi ukrywających się, oraz rodzin polskich, których żywicieli siedzieli w więzieniach i obozach koncentracyjnych. Rozprowadzano żywność różnymi środkami. Oto znowu relacja Karola Paszka na powyższy temat: "...Raz w nocy ktoś zapukał do mojego okna. Otworzyłem i usłyszałem tylko cztery słowa "rano popatrzeć do ula". O świcie zaglądnąłem do ula, w którym znajdowało się około 5 kg. ryżu i 5 kg cukru. Zaraz wiedziałem, że to dla ukrywającego się niedaleko i obecnie chorego Józefa Pilcha.

Zimą 1944/1945, kiedy już front się zbliżał, ruch oporu na terenie fabryki zaczął robić przygotowania do utrzymania ładu i porządku w momencie wyzwolenia. Ustalono nazwiska robotników do pierwszej milicji, która miała na celu utrzymać porządek na terenie fabryki i nie dopuścić do żadnego rozgrabienia mienia. Poza tym ruch oporu w fabryce robił wszystko, ażeby ratować zakład i nie dopuścić do jego dewastacji. Zasadniczym celem było zrobić wszystko, ażeby zaraz po wyzwoleniu fabryka mogła ruszyć. Ostatnie wagony załadowywano tylko lżejszymi wyrobami, a cięższe celowo wstrzymywano.

W marcu czy kwietniu 1945 r. zwrócono do fabryki - cztery wagony luf strzelniczych wykonanych z bardzo dobrej stali. Wykonanie luf o parę milimetrów mniejszych było największym i najlepiej obmyślanym sabotażem w czasie ostatniej wojny na terenie fabryki. Przemyślał i wykonał go oichutki nadzwyczaj skromny pracownik kuźni Władysław Mac. Lufy wyłado-

wano w tyle za kuźnią i tak sprawę przeciągano, czy celowo zapominano, że nie zdołano już zakończyć dochodzeń i wyciągnąć konsekwencji. Przydały się te lufy stalowe do produkcji narzędzi jakich brakowało po wyzwoleniu.

Na przełomie r.1944/1945 robotnicy robili starania, ażeby nie dopuścić do ograbienia fabryki przez okupanta. Wróg wywoził najlepsze urządzenia techniczne, maszyny, narzędzia, czy też części maszyn, bez których fabryka nie mogła by ruszyć. Robotnicy a przede wszystkim członkowie ruchu oporu, wzięli na siebie obowiązek, ażeby temu przeszkadzać i w ostatnim miesiącu i szczególnie w ostatnich dniach zaczęto chować narzędzia, części maszyn i.t.p. Dominik Michalik przechował duży pas transmisyjny, Józef Gogółka pas od kompresora kuźni, Karol Paszek pas od wentylatora. Działali w tym kierunku Jan Bukowczan, Franciszek Krysta, Józef Mider i wielu innych, dzięki którym fabryka mogła podjąć pracę wkrótce po wyzwoleniu.

Poważną rolę w czasie okupacji odegrali również ustronscy rolnicy, a spośród nich przede wszystkim Ludwik Lipówczan, Jan Błaszczyk i Jan Sikora z Hermanic. Przyjęli oni Volkslisty, ale grali przy tym podwójną rolę, co się im dobrze udawało. Rychło nawiązali kontakt z zbrojnym ruchem oporu i udzielali mu pomocy. Nieraz zapraszali do siebie zawsze głodnych i chciwych Niemców, aby przy tej okazji coś się dowiedzieć i przekazać tam gdzie było potrzeba. Było to wielkie ryzyko i kosztowało dużo hartu i nerwów. Dla przykładu podam wypadek jaki miał miejsce u Jana Sikory w Hermanicach. Zabił on tucznika, które-

go część miała iść do lasu. Przyszli w tym celu do jego domu partyzanci i ulokowali się w pokoju na pierwszym piętrze. Ledwo się rozgościli, niespodzianie przyszła policja i ktoś z Gestapa. Z okazji legalnego świniołowstwa gospodarz ugościł Niemców, co się zawsze przy tej okazji od nich dowiedział, a partyzanci z bronią w rękę przez cały czas czekali na piętrze. Wymienieni rolnicy próbowali nieraz ratować kogoś z Polaków, urabiać o nich opinie, wywierać wpływ na pewne postanowienia i. t. p. Dla przykładu podaję następujący fakt.

Niemieckie niepowodzenia na froncie i zbliżanie frontu wschodniego dawało niejednokrotnie ludności ustroniejskiej pewną podniechęć do śmielszego podnoszenia głowy, a partyzantom do częstszego nawiedzania niemieckich przybyszów czy Volksdeutschów wysługujących się Niemcom. Wtedy t. j. wiosną 1945 r. postanowili Niemcy wywołać strach nową zbrodnią. Obok obecnego Technikum Mechaniczno - Kuźniczego w Ustroniu wykopali około 10 dołów, do których zaczęli wbudowywać szubienice i równocześnie reklamować, że odbędzie się w Ustroniu publiczne wieszanie Polaków. Wówczas wspomnianych trzech rolników zaprosiło Niemców do restauracji Przybyłowej. Tam przy obficie obładowanych w mięso talerzach i obfitej ilości wódki, odważyli się na tłumaczenie, że choćby nawet przeszedł tutaj front bolszewicki, to niedługo Niemcy znowu powrócą. Następnie zaczęli prosić, ażeby z tego powodu zaniechano publicznej egzekucji w Ustroniu. Nie od rzeczy będzie wspomnieć, że przeciwko tej publicznej egzekucji można wystąpił jeden z najuczciwszych miejscowych Niemców kupiec Wilhelm

Befahrmachung!

Zur Befehl des Kommandanten H. und Cheta der Deutschen Polizei
wurden am 26. Oktober 1943 in Jurebnja, Kreis Irdzen, die Polen

Haratyk, Pawel geb. 14. 6. 1913 in Jaworzynka, Kreis Irdzen
wurde verhaftet worden in Jaworzynka

Pydich, Roman geb. 17. 2. 1908 in Zawardonia, Kreis Strybald
wurde verhaftet worden in Zawardonia

Frej, Józef geb. 8. 1924 in Karwin, Kreis Irdzen
wurde verhaftet worden in Karwin

Paliński, Marian geb. 24. 3. 1926 in Jaworzynka, Kreis
Irdzen, wurde verhaftet worden in Jaworzynka

Wojczyk, Zbigniew geb. 5. 7. 1924 in Młotowo/Lublin
wurde verhaftet worden in Karwin

öffentlich durch den Strang hingerichtet!

Die Deutschen haben sich einer Bande empfindlicher, die im Kreise
Leichen die Menschen nach und nach Straftaten gegen Deutsche und
Polen beging - es sind hiermit als Straftäter darauf hingewiesen, daß
auch alle Personen, die den Taten der Mörder in irgendeiner Form
unterschiedlich mitzuteilen annehmen haben

Irdzen den 26. Oktober 1943
Der Landrat des Kreises Irdzen

Obwieszczenie!

Na rozkaz Naczelnego dowódcy H. i Cheta Niemieckiej Policji zostali
w dniu 26-go października 1943 w Jurebnji, powiatu ciechanowskiego Polacy

Haratyk, Paweł
ur. 14. 6. 1913 w Jaworzynie, pow. Chyżyn, ostatnio zamieszkały w Jaworzynie

Pydich, Roman
ur. 17. 2. 1908 w Zawardonii pow. Żywiec, ostatnio zamieszkały w Zawardonii

Frej, Józef
ur. 8. 1924 w Karwinie, pow. Chyżyn, ostatnio zamieszkały w Karwinie

Paliński, Marian
ur. 24. 3. 1926 w Jaworzynie, pow. Chyżyn, ostatnio zamieszkały w Jaworzynie

Wojczyk, Zbigniew
ur. 5. 7. 1924 w Młotowie, pow. Lublin, ostatnio zamieszkały w Karwinie.

publicznie na szubienicy straceni.

Wyżej wymienieni przyłączyli się do bandy, która grasowała w powiecie
ciechanowskim i usiłowała okonywać przestępstwa na szkodę Niemców
i Polaków.

Ostrzeżenie jest jeszcze raz, że wszystkie osoby, któreby w jakikolwiek sposób
podjęłyby działanie bandyżów, muszą na bardzo surowe kary liczyć.

Czeszczyn, dnia 26-go października 1943

Starosta powiatu Cieszyńskiego

Obwieszczenie o egzekucji z 26 października 1944 roku w Istebnej

Szarbert. Ostatecznie udało się ustrońskim chłopom przekupić i nakłonić Niemców do zaniechania zbrodni na terenie ustońskim.

Mimo nieustannych i nie przebierających w środkach represji, ludność Ustronia z niezwykłym uporem uzewnętrzniała przez cały czas okupacji swoją godność narodową poprzez wrogi stosunek do okupanta, a przede wszystkim współpracę i bezpośredni udział w ruchu oporu. Ta zdecydowana postawa ludności polskiej stanowiła zaprzeczenie niemieckiej propagandy twierdzącej z uporem, że Śląsk jest niemieckim. I tu właśnie rdzenni i zasiedzeni od dziada pradziada Ślązacy zadali swoim postępowaniem kłam tej tezie propagandowej. Stąd też akcja terroru przybrała w Ustroniu szczególne rozmiary i to od pierwszych dni okupacji.

Oto wynik akcji antypolskiej w Ustroniu:

- 126 zamordowanych w więzieniach i obozach koncentracyjnych,
- 46 rozstrzelanych, zamordowanych i poległych w walce na terenie Ustronia,
- 30 zginęło w walce z okupantem na różnych frontach, zaginęło w czasie wojny, czy też na skutek pobytu w obozie zmarło po wojnie.

Łączna liczba ofiar wynosi 202 osób.

Obok strat ludzkich Ustron poniosł poważne straty w zakresie kultury.

Biblioteka Związku Polskiej Młodzieży Ewangelickiej, jako jedna z największych bibliotek Śląska Cieszyńskiego licząca przeszło 2.300 dzieł z 2.920 tomami została zupełnie zniszczona. Wspomniany księgozbiór był owocem kilkudziesięcioletniej pracy

Związku. Zawierał on najcenniejsze dzieła literatury polskiej i zagranicznej, oraz stare książki i czasopisma, które ongiś w ostatnich latach ubiegłego stulecia zbierali do biblioteki młodzi wówczas: Jan Wantuła z Goji, Jerzy Lazar i wielu innych. Poza tym w bibliotece gromadzono różne książki pamiątkowe, jubileuszowe, albumy, kroniki i.t.p. Okupant w pierwszych dniach wojny zapieczętował lokal na skutek czego nie potrafiło go uratować. Książki zostały w październiku 1939 r. naładowane na wozy i prawdopodobnie wywiezione na przemiał.

Druga co do wielkości biblioteka Czytelni i Młodzieży Katolickiej liczyła około 1.200 dzieł. Posiadała ona komplety starych dzienników i czasopism treści religijnej i świeckiej, oraz różne stare książki, z których niejeden egzemplarz był już rzadkim unikatem. Bibliotekę wywieziono w niewiadomym kierunku i zniszczono.

Zupełnej likwidacji uległa biblioteka Robotniczego Stowarzyszenia Kulturalno Oświatowego "Siła" licząca około 800 tomów. Była to biblioteka naprawdę postępową, w której znajdowały się poza najlepszą literaturą polską, tłumaczenia dzieł Kautskiego, Engelsa, Marksa i innych wybitnych teoretyków międzynarodowego i polskiego socjalizmu.

Poza tym zniszczeniu uległy nieduże, ale zapewne wartościowe biblioteki wszystkich szkół powszechnych, Związku Harcerstwa Polskiego i Strzelca. Spośród zbiorów prywatnych najbardziej ucierpiała biblioteka księdza Pawła Nikodema, w której znajdowało się sporo książek z exlibrisem Jury Gajdziocy z Ciesownicy z końca XVIII i początku XIX wieku.

Z wszystkich wyżej wymienionych księgozbiorów uratowały się jedynie książki wypożyczone przez czytelników. W trakcie wywożenia na przemiał, ładowano na wozy bez kontroli spisów, dbając jedynie by żadna nie została w bibliotece. Zachowały się natomiast liczne małe biblioteczki prywatne.

Książka polska skazana na zagładę stała się teraz prawdziwym skarbem społecznym. To niszczenie i zakaz obiegu polskiej książki spotkał się z ogromnym jej szacunkiem i rozwojem czytelnictwa. Na podkreślenie zasługuje, że kilka powieści udostępnił Polakom, Jan Wantuła z Goji, z biblioteki Józefa Pilcha powieści prawie w całości poszły między czytelników. Poza tym zdołano uratować znaczną część książek skazanych na przemiał z nieopieczutowanej przez hitlerowców biblioteki Stowarzyszenia "Siły" na Gojach. Nie sposób wymienić długiego szeregu właścicieli choćby tylko kilku książek, które poszły między ludzi.

Do Ustronia dochodziły również książki z zewnątrz. Na zanotowanie zasługuje na tym odcinku działalność Jana Sztwiertni z Hermanic, który wiadomym tylko sobie sposobem przyniósł do Ustronia komplet dzieł Eugeniusza Sue, "Wiek Dziewiętnasty" Bertnarda Russela, "Wodzowie Europy" Emila Ludwika, "Dzieje Śląska Austriackiego", Franciszka Popiołka i wielu innych. Do grona osób rozprowadzających polskie książki należy między innymi zaliczyć: Annę Cholewską /matka lotnika J. Cholewy/, Korneliusza Madzię ze Spółdzielni Spożywczej, rodzinę Jana Cieślara z Goji, Franciszka Krystę z Ustronia, Zuzannę Kubiśnię /obecnie Maciejczyk/ z Goji, Karola Sikorę,

Helena Carbusińska, Władysław Kojmę ...

Oto kilku autorów, których najwięcej książek przez cały okres okupacji przechodziły z rąk do rąk do czytelników : Henryk Sienkiewicz, Ignacy Kraszewski, Bolesław Prus, Zofia Kossak, Stefan Żeromski, Maria Rodziewiczówna, Walenty Krzyszcz, Wiktor Hugo, Eugéniusz Sue, Lew Tołstoj ... Niektóre znalazły się po wojnie w stanie zupełnie zacytanym.

Dzięki chlubnej działalności wielu osób książka polska przez cały okres nocy okupacyjnej pozwalała oderwać się od koszmarów codziennego życia, dodawać nadziei i utrwalać wiarę w tymczasowość istniejącego stanu rzeczy. Na tej zakazanej książce uczono w niejednym domu dzieci - uczęszczające tylko do szkoły niemieckiej - czytania i dzięki niej szerzyła się w Ustroniu oświata ukryta w głębokim podziemiu.

A oto dalszy ciąg strat kultury materialnej Ustronia:

Klasowe Związki Zawodowe i Polska Partia Socjalistyczna w Ustroniu posiadały wspólny, wspaniały sztandar związkowy. Został on ufundowany w r. 1848 przez arcyksiężącą Komorę Cieszyńską. Na jednej stronie miał /w większości złotymi nićmi/ wyhaftowanego patrona hutników św. Floriana. W niepodległej Polsce Związki Zawodowe wspólnie z P.P.S. zorganizowały kosztem 449.90 zł nowy sztandar, który przymocowano po odwrotnej stronie sztandaru z r. 1848 z tym, że Florian był również zaszyty czerwonym sukniem. Sztandar ten w czasie wojny zaginął.

W niedługim czasie po zajęciu Ustronia przez wojska niemieckie podpalono bóżnicę żydowską. Był to piękny gmach, posiadający bogate, artystycznie wyko-

nane i ozdobione wnętrza. Poza fotografią nie pozostało po niej najmniejszego śladu. Bóżnica wybudowana i oddana do użytku dnia 13 lipca 1902 znajdowała się przy obecnej ulicy Ogrodowej. Zupełnie zdewastowano założony w r. 1905 na Gojach cmentarz żydowski. Wszystkie wartościowe i artystycznie wykonane nagrobki z marmuru zostały wywiezione.

Nie podobna ująć wszystkich strat w dziedzinie kultury jakie poniósł wszystkie organizacje społeczne i osoby prywatne na terenie Ustronia.

Nie ulega wątpliwości, że przy likwidacji dóbr kulturalnych, a przede wszystkim w toku aresztowań i unicestwiania Polaków, oraz w czasie organizowania władz okupacyjnych - niemałą rolę odegrali miejscowi zakamulowani hitlerowcy. Działali oni już sprawnie w okresie międzywojennym, co potwierdza fakt umieszczenia w wydanej w r. 1938 w Berlinie książce "Sonder Fahndugsbuch" pod poz. 387, zasłużonego działacza polskiego na terenie fabryki inż. Jana Jarockiego. Książka wydana dla użytku Gestapo, obejmowała nazwiska Polaków, którzy po zajęciu Polski mieli być natychmiast aresztowani. Miejscowi hitlerowcy, byli to ludzie, którzy przed wojną zajmowali dobre posady u ustroniskim przemyśle, albo też prowadzili własne sklepy, gospodarstwa, a równocześnie w myśl wytycznych z Niemiec przygotowali teren pod panowanie hitlerowskie.

Dla przykładu podam kilka nazwisk : Hubert Machanek - właściciel dużego sklepu z artykułami gospodarstwa domowego i materiałami budowlanymi, Herman Kudzia - właściciel dużej restauracji, Paweł Birkhan - mistrz fabryczny, Emil Heller - kierownik ma-

gazynu zbytu w miejscowej fabryce, Paweł Cywka - dyrektor administracyjny fabryki, Franciszek Moskała, Hoinkers, Aszenbrener - urzędnicy fabryczni, Jerzy Holeksa - bogaty rolnik z Hermanic ...

Spośród robotników związali się z okupantem Franciszek Kałuża, Karol Olek i Jan Lipowczan zatrudnieni w fabryce, którzy jako zwolennicy sanacji, nie zakosztowali przed wojną bezrobocia.

Nie jeden z nich należał w okresie międzywojennym do polskich organizacji i zasiadał we władzach samorządowych gminy. Tak więc prezentowali się obecnie przedstawiciele "prześladowanej" mniejszości niemieckiej.

Każda z ofiar bez względu na pochodzenie, rasę, przekonania polityczne przeszła swoją własną cierpiącą drogę. Niektórzy z nich nie znali się osobiscie. Wszystkich łączyła jednak jedna idea, to jest miłość i nienawiść. Miłość do ujarzmionej Ojczyzny, do ludu polskiego, nienawiść do hitleryzmu do faszystów. Spora część z nich obrała ciężką drogę walki rewolucyjnej z faszyzmem już w okresie międzywojennego dwudziestolecia, a potem walkę na śmierć i życie z niemieckim okupantem.

Tym ideałom poświęcili swe siły i pozostali im wierni do ostatniego tchnienia przzerwano ręką hitlerowskiego kata.

Wspominając poległych i zlikwidowanych za wolność za Polskę i za prawo do życia pragniemy uczcić ich pamięć, ich bohaterską postawę i ich nie przemijające wartości moralne i ideowe.

Niech żyją duchem wśród żyjących, niech będą źródłem miłości Ojczyzny, a zarazem przestroga dla

tych, którzy pragnęliby nowej wojny.

Przedstawiając alfabetycznie sylwetki ofiar, zdajemy sobie sprawę, że to tylko część zasłużonych postaci, a także część tragedii jaka dotknęła naszą miejscowość.

Ile cierpień, ile łez i ile ofiar kosztowała "Volkslista" tak zwanych "Volksdeutschów" to jest mieszkańców którzy przyjęli, a raczej zostali zmuszeni do przyjęcia listy narodowościowej, lub też jako młodociani otrzymali ją bez pytania za rodzicami, a zostali Polakami, trudno opisać i opowiedzieć. Stali się oni masą ludzi bez praw i przywilejów poza jednym: służenia Niemcom wytężoną pracą i służbą wojskową. Czym innym była Volkslista w Generalnej Gubernii, a czym innym na Śląsku i w naszym Ustroniu. Bez zrozumienia tej różnicy nie potrafimy pojąć rzeczywistości okupacyjnej w tak skomplikowanych warunkach, jakie zaistniały na Śląsku.

Oto sylwetki ustroniaków, którzy powinni żyć w naszej pamięci:

1. Balcarek Józef (1912-1946), ksiądz rzym.-katol. ur. 12 grudnia w Ustroniu, zam. Ustroń, Goje 12. Studia teologiczne odbył w Kielcach i w Krakowie, następnie pełnił obowiązki wikarego w Jabłonkowie, później w czasie okupacji administrował parafią w Górkach Wielkich i pełnił obowiązki proboszcza w Ustroniu. Mimo zakazu władz okupacyjnych wygłaszał kazania w języku polskim, za co był szykanowany. Aresztowany we wrześniu 1943 r. był więziony, najpierw w Cieszynie, następnie w Mysłowicach, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Gross-Rosen. W czerwcu 1945 r. powrócił do Ustronia w bardzo ciężkim stanie zdrowia, którego już nie odzyskał i zmarł w Ustroniu 23 maja 1946.

Informacji udzieliła: matka J. Balcarka
Anna Korez, zam. Ustroń, Goje 12

2. Banach Emil (1915-1943), pseudonim "Wąs", fryzjer, ur. 25 grudnia w Górnej Lesznej, zamieszkały w Cieszynie, od grudnia 1939 w Ustroniu, organizator Związku Walki Zbrojnej. Należał do pierwszej grupy partyzanckiej ZAG, oraz ^{był} organizatorem ZWZ, a później AK w rejonie Ustronia a następnie w innych miejscowościach Śląska Cieszyńskiego i Zaolzia. W Ustroniu punkt oparcia dla Banacha stanowiło mieszkanie jego siostry Julii Sztwiertniowej. Mimo wielkiej ostrożności jakiej przestrzegał w czasie pobytu w Ustroniu, został nagle osaczony przez oddział policji

niemieckiej w pobliżu domostwa Jerzego Lipowczana w dniu 16 grudnia 1943. Zginął bohatersko w zaciętej walce z napastnikami.

Informacji udzielili: Julia Sztwiertnia
Ustroń, M. Konopnickiej 6
Karol Jastrząb
Ustroń, Gwardii Ludowej 7

3. Barabasz Jan (1873-1941), ksiądz rzym.-katol. ur. 16 maja w Ustroniu, zam. Ustroń 22 Lipca 59. Po ukończeniu studiów teologicznych, pełnił obowiązki wikarego w Czechowicach, później był proboszczem i katechetą w Łazach na Zaolziu, a z chwilą wybuchu wojny przeniósł się w r. 1939 do Ustronia. W okresie służby w Łazach, dał się poznać, jako aktywny działacz polonijny na tamtejszym terenie. Aresztowany 28 kwietnia 1940, był więziony najpierw w Cieszynie, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Dachau. Zmarł 21 lipca 1941 jako więzień nr. 15516.

Informacji udzielił: ks. Kojzar Ludwik
Ustroń, 22 Lipca 59

4. Batko Józef (1888-1942), robotnik z Ustronia-Polanego, w r. 1939 zadeklarował się jako Polak, z tego powodu nie otrzymał pracy w Ustroniu i został wywieziony na roboty przymusowe do Niemiec. Tam został aresztowany i osadzony w więzieniu, gdzie zmarł w r. 1942. Bliższych danych o losach Batki nie udało się ustalić.

Informacji udzielił: Franciszek Zawada
Ustroń, Partyzantów 1

5. Berger Maksymilian (1875-1940), właściciel małej piekareńki ur. 13 marca w Ustroniu, zam. Ustron, 22 Lipca 35, był pochodzenia żydowskiego. Niemcy zrobili go komendantem nad Żydami i pozwolili pozostać we własnym mieszkaniu. Berger pomagał swoim współziomkom na każdym kroku i godnie stawiał swoją godność narodową w czasie okupacji. Dnia 24 lutego 1940 r. około godz. 10 tej zajechał przed dom Bergera samochód osobowy z którego wysiadło dwóch gestapowców, weszło do mieszkania i zastrzeliło Bergera. Sprawa zamordowania była z góry przygotowana, czego dowodem jest fakt, że zaraz bezpośrednio po zastrzeleniu zajechał ob. Gross z furmanką, oraz przygotowaną już skrzynią, do której wrzucono zwłoki i pochowano na cmentarzu żydowskim na Gojach. Zastrzelenie Bergera było pierwszym morderstwem, dokonany przez okupanta na terenie Ustronia.

Informacji udzielił: córka Kozieł Elżbieta
Cieszyn, Mennicza 12

6. Białoń Józef (1916-1939), ur. 27 lutego w Ustroniu, zam. Ustron, Zawodzie 17. Po ukończeniu gimnazjum w Cieszynie, podjął pracę na parafii ewangelickiej w Ustroniu w charakterze sekretarza. Od wczesnej młodości był aktywnym działaczem Związku Polskiej Młodzieży Ewangelickiej w Ustroniu. W chwili wybuchu wojny pełnił czynną służbę wojskową w 4-tym Pułku Strzelców Podhalańskich w Cieszynie. Wyruszył ze swoją jednostką na front i zginął w dniu 3 września 1939 r. w okolicy Bujakowa za Bielskiem od kuli piątej kolumny niemieckiej działającej bardzo aktywnie na tym terenie.

Informacji udzielił: brat Ryszard Białoń
Ustroń, Zawodzie 17

7. Błahut Stanisław (1922-1942), student gimnazjum w Cieszynie ur. 30 października w Ustroniu, zam. Ustroń, Goje 40. Jako jedyny syn otrzymał od władz okupacyjnych zezwolenie na zatrudnienie w gospodarstwie rolnym swoich rodziców. W r. 1942 wezwany na Gestapo odmówił podpisania Volkslisty. Za kilka dni po tym fakcie t.j. w dniu 3 marca 1942 został aresztowany i wywieziony do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zmarł 29 czerwca 1942, jako więzień nr. 29657.

Informacji udzielił: matka, Anna Błahut
Ustroń, Goje 40

8. Błaszczyk Jan (1893-1942), blacharz, działacz niepodległościowy, ur. 2 czerwca w Ustroniu, zam. Ustroń, Jelenica 30. Po ukończeniu nauki rzemiosła pracował w miejscowej fabryce, a później założył własny warsztat instalatorsko-blecharski. W okresie pierwszej wojny działał w Polskiej Organizacji Wojskowej, a w okresie plebiscytu stanął zdecydowanie przeciwko t.zw. "ślazakowcom". Aresztowany 23 kwietnia 1940 r. był więziony w Cieszynie, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Dachau, a następnie przeniesiony do obozu koncentracyjnego w Ravensbrück, gdzie zmarł 29 kwietnia 1942 r. Nr. więźnia w Dachau 7033, a w Ravensbrück 328.

Informacji udzielił: żona, Błaszczyk Maria
Ustroń, Jelenica 30

9. Błaszczyk Józef (1909-1944), ur. 11. listopada w

Hermanicach. W r. 1924 podjął pracę w miejscowej fabryce, zrazu w charakterze ucznia, a z kolei rymarza. Od wczesnej młodości brał udział w ruchu socjalistycznym, najpierw w Robotniczym Stowarzyszeniu Kulturalno Oświatowym "Siła", a następnie w Polskiej Partii Socjalistycznej. W czasie okupacji był jednym z organizatorów Komitetu Pomocy dla ofiar wojny i ruchu oporu, działającego na terenie fabryki. Rozstrzelany 9 listopada 1944 przy ogrodzeniu składu zbożowego w Hermanicach.

Informacji udzielił: matka, Błaszozyk Anna
Hermanice-Kolonia

10. Bujok Jan (1909-1943), urzędnik, pseudonim "Jarząbek", zam. Ustroń, Poniwice 3. Po ukończeniu gimnazjum w Cieszynie pracował w Urzędzie Wodnym, a społecznie udzielał się w Związku Polskiej Młodzieży Ewangelickiej. W okresie okupacji podjął działalność antyhitlerowską, i był jednym z pierwszych organizatorów ruchu oporu na tutejszym terenie. Dzięki ucieczce z domu uniknął aresztowania jakie czekało go już w kwietniu 1940 r. W trakcie oblężenia dokonanej przez wojsko i policję niemiecką został otoczony bunkier partyzantów na szczycie góry Czantorii, w którym znajdował się między innymi Bujok. Po rozpaczliwej walce padł dnia 30 listopada 1943.

Informacji udzielił: matka, Maria Bujok
Ustroń, Poniwice 3

11. Bujok Jerzy (1882-1944), kowal, działacz socjalistyczny i spółdzielczy ur. 25 grudnia w Wiśle, zam.

Ustroń, Poniewiec 3, był jednym z założycieli Polskiej Partii Socjalno Demokratycznej w Ustroniu, a w okresie międzywojennym aktywnym członkiem zarządu i sztandarowym PPS. W r. 1920 był jednym z założycieli spółdzielni Ogólne Stowarzyszenie Spożywcze i Oszczędnościowe w Ustroniu, następnie członkiem Rady Nadzorczej, a od r. 1937 członkiem Zarządu tejże spółdzielni. Rozstrzelany w dniu 9 listopada 1944, przy lipie obok dróżki prowadzącej od południowej strony posesji Heinrich w kierunku na Królów, około 100 m od drogi Ustroń-W.śła. Żona po stracie męża i syna jedynaka. (patrz poz. 10) została samotniczką ze sparaliżowanymi nogami. Zbolała i zamknięta w sobie na każde wspomnienie o sym i mężu wybuchła płaczem mówiąc "oto co mi pozostało" pokazując zdjęcie.

Informacji udzielił: żona, Maria Bujok
Ustroń, Poniewiec 3

12. Byrtek Bolesław (1925-1944), robotnik rolny, ur. 25 lutego w Jeleśnej, zam. Ustroń, Zawodzie 47. Na Śląsk przyszedł na służbę w charakterze pastucha, gdyż rodzice nie mieli środków na jego utrzymanie. W tragicznym dniu został zabrany z domu ob. Macury, u którego kiedyś pasaż bydło, a ostatnio pracował jako parobek i robotnik rolny. Rozstrzelany 9 listopada 1944 r. w odległości 100 m od gospodarstwa wspólnie z gospodarzem Pawłem Macurą.

Informacji udzielił: Kazimierz Duster
Ustroń, 1 Maja 2

13. Cieślar Jan (1897-1944), rolnik, ur. 29 lipca, zam.

Ustroń, Jelenica 40. Pracował na własnym gospodarstwie rolnym sąsiadującym z lasami Jelenicy i Czantorii. Wspomagał żywnością zbrojny ruch oporu a chłopcy z lasu nieraz znajdowali u niego schronienie. Aresztowany 7 stycznia 1944, był więziony w Cieszyńcu, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu. Zginął w r. 1945 w czasie ewakuacji obozu.

Informacji udzielił: córka Helena Sikora
Ustroń, Jelenica 40

14. Cieślak Jan (1891-1944), robotnik leśny urodz. 15 października w Ustroniu, zam. Ustroń, Czantoria Baranowa. W czasie okupacji wypasał owce na górze Czantorii. Utrzymywał kontakty z partyzantami, którzy często odwiedzali jego szafas. Aresztowany z początkiem r. 1944 zmarł w obozie koncentracyjnym w Mühlen. Bliższych danych o losach J. Cieślaka nie udało się ustalić.

Informacji udzielił: Kazimierz Duster
Ustroń, 1 Maja 2

15. Cieślowski Ryszard (1893-1940), kierownik poczty, ur. 27 października w Wadowicach, zam. Ustroń, gmach poczty. W okresie międzywojennym był aktywnym członkiem Polskiego Związku Zachodniego. Na polecenie władz polskich dokonał ewakuacji poczty ustrońskiej, za co był po powrocie szykanowany. Aresztowany 15 kwietnia 1940 r. był więziony w Cieszyńcu, skąd został przetransportowany do obozu koncentracyjnego w Mauthausen-Gusen, gdzie zmarł 21 listopada 1940.

małeńki sklepik w Ustroniu "Na Trójkącie". W czasie okupacji jako jeden z pierwszych nawiązał kontakt z Związkiem Walki Zbrojnej. Aresztowany 17 grudnia 1943 został osadzony w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu, skąd został przesunięty do obozu koncentracyjnego w Buchenwaldzie, w którym zmarł 10 stycznia 1945 r.

Informacji udzielił: Wiesław Drózd (syn)
Gliwice, Zawiszy Czarnego 2/14

21. Drózd Pawełka (1919-1944), krawczyni, ur. 19 marca w Ustroniu, zam. Ustroń, Polana 7. Wspólnie z rodzicami związała się z ruchem oporu. Aresztowana 24 grudnia 1943 r. została skierowana do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zginęła razem z matką w dniu 30 czerwca 1944 r.

Informacji udzielił: brat Wiesław Drózd
Gliwice, Zawiszy Czarnego 2/14

22. Drózd Zuzanna (1898-1944), ur. 24 kwietnia w Ustroniu, zam. Ustroń, Polana 7. W czasie okupacji związała się z działalnością antyhitlerowską, utrzymując stale kontakt z ruchem oporu. Aresztowana wiosną 1940 r. po półrocznym pobycie w więzieniu Fordon wy dostała się na wolność. Aresztowana po raz drugi (wspólnie z mężem) 17 grudnia 1943, została skierowana do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zmarła 30 czerwca 1944 r.

Informacji udzielił: syn, Wiesław Drózd
Gliwice, Zawiszy Czarnego 2/14

23. Duda Erwin (1911-1942), ksiądz rzym. katol. ur. 1

września w Pruchnej zam. Ustron, 22 Lipca 59. Po ukończeniu studiów pełnił obowiązki proboszcza w Pruchnej, a z chwilą wybuchu wojny przeniósł się do Ustronia. Aresztowany 20 kwietnia 1940 r. był więziony w Cieszynie, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Mauthausen Gusen, w którym zmarł 3 lutego 1942 r. jako więzień nr. 21961.

Informacji udzielił: Korneliusz Madzia
Ustron, Brzegi 10

4. Dudek Jan (1899-1941), policjant ur. 24 kwietnia w Łazach, pełnił służbę na posterunku w Olbrachciach (Zaolzie). W r. 1939 po powrocie z ucieczki na wschód przed inwazją niemiecką, osiadł u swojego teścia Franciszka Durozaka w Ustroniu. Aresztowany 23 kwietnia 1940 r. był więziony w Cieszynie, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Mauthausen Gusen, gdzie zmarł 21 stycznia 1941 r.

Informacji udzielił: żona, Elżbieta Dudek
Ustron, Andrzejka Brody 2.

5. Durozak Franciszek (1914-1942), robotnik, ur. 20 czerwca w Ustroniu, zam. Ustron, 9 Listopada 11. W okresie międzywojennym był członkiem Robotniczego Stowarzyszenia Kulturalno - Oświatowego "Siła". Aresztowany 21 kwietnia 1940, był więziony w Cieszynie, skąd został przetransportowany do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zmarł 16 lipca 1942 na bloku nr. 11.

Informacji udzielił: siostra, Elżbieta Dudek
Ustron, Andrzejka Brody 2.

26. Duster Alojzy (1914-1944), rolnik, ur. 21 września

w Ustroniu, zam. Ustroń, Zawodzie 48. W czasie okupacji nawiązał kontakt z ruchem oporu dostarczając mu żywność pochodzącą z gospodarstwa swoich rodziców. W dniu 9 listopada 1944 został rozstrzelany w odległości 150 m od własnego domu.

Informacji udzielił: brat, Kazimierz Duster
Ustroń, 1 Maja 2

27. Duster Emilia (1916-1943), ur. 5 czerwca w Ustroniu, zam. Ustroń, Zawodzie 48, była zatrudniona na gospodarstwie rolnym swoich rodziców. Aresztowana z końcem 1942 r. była więziona w Cieszynie, skąd została skierowana do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zmarła z końcem r. 1943.

Informacji udzielił: brat, Kazimierz Duster
Ustroń, 1 Maja 2

28. Duster Józef (1919-1943), robotnik, ur. 31 stycznia w Ustroniu, zam. Ustroń, Zawodzie 48. Współpracował z pierwszą grupą partyzancką ZAG, a w okresie późniejszym z Gwardią Ludową. Aresztowany w kwietniu 1942, był więziony w Cieszynie, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Mauthausen Gusen, gdzie zmarł w wrześniu 1943.

Informacji udzielił: brat, Kazimierz Duster
Ustroń, 1 Maja 2

29. Faruga Alojzy (1906-1945), kowal, ur. 4 września w Górkach Małych, zam. Lipowiec 82, był kilkakrotnie wzywany do podpisania Volkslisty, której nie przyjął. Współpracował z Gwardią Ludową, oraz ukrywał przez pewien czas u siebie swojego bratanka. Zde-

konspirowany przez jakiegoś szpicla, został 18 sierpnia 1944 zabrany przez Gestapo bezpośrednio od pracy przy młocie w kuźni. Wywieziony do więzienia w Mysłowicach, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu. Zginął w styczniu 1945 w czasie ewakuacji obozu.

Informacji udzielił: bratanek, Józef Kubień
Górki Małe 23

30. Flank Ernestyna (1862-1942), zam. Ustroń, Ogrodowa 3, pochodziła z rodziny żydowskiej, ale jeszcze przed pierwszą wojną światową przyjęła wyznanie katolickie. W październiku 1939 r. wyrzucono ją z własnego mieszkania i umieszczono w walącej się drewnianej ob. Grossa przy ul. Ogrodowej. W r. 1942 jeden z miejscowych młodych Niemców nie mogąc się doczekać zgonu staruszki, oblał jej ubranie benzyną i rzucił na niego zapaloną zapalniczkę. Silnie poparzona zmarła w straszliwych męczarniach.

Informacji udzielił: synowa, Emilia Flank
Ustroń, 22 Lipca 65
oraz Karol Jastrząb
Ustroń, Gwardii Ludowej ?

31. Gajdzica Jan (1900-1942), sztygar maszynowy, ur. 8 lutego w Ustroniu, z chwilą wybuchu wojny przeniósł się do Generalnej Gubernii, gdzie związał się z ruchem oporu. Jako łącznik nieraz przyjeżdżał na Śląsk. W lipcu 1942 został aresztowany w Katowicach i po dwudniowych strasznych torturach wyzionął ducha. Gestapo cieszyńskie w kilka dni po tym wypadku wezwało członków rodziny Gajdzicy i przedstawiło do rozpoznania zdjęcie, na którym

znajdował się Janek ze zmasakrowaną i opuchniętą twarzą, oraz wybitym okiem, co dowodzi, że działał pod innym nazwiskiem.

Informacji udzielił: siostra, Anna Rakowska
Ustroń, 22 Lipca 2

32. Gil Rudolf (1912-1944), pseudonim "Konrad", nauczyciel, artysta-malarz ur. 9 listopada w Wieszczech, zam. Wieszcze nr. 19, a w czasie wojny w Hermanicach 27. Po ukończeniu studiów i powrocie z czynnej służby wojskowej, pracował jako nauczyciel w szkole powszechnej w Katowicach. W r. 1938 przeniósł się do pracy w szkolnictwie na terenie Krakowa. Równocześnie rozpoczął studia na Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. Kampanię wrześniową odbył w służbie frontowej jako podchorąży, a po jej zakończeniu powrócił do domu. Jako inteligentowi polskiemu groziło więzienie i zdecydował się opuścić Śląsk. Przez zieloną granicę dostał się przez Węgry i Słowacyznę do Francji. Wstąpił do armii polskiej, walczył wiosną 1940 r. na froncie francusko-niemieckim i dostał się do niewoli niemieckiej. Trzykrotnie próbował ucieczki z obozu. Ostatnią próbę podjął z pomyślnym skutkiem i wynędzniały dostał się na Śląsk. Oczywiście, że nie ~~mógł się~~ ujawnić, więc przeniósł się w Beskidy, znajdując zasadnicze locum w rodzinie Sztwiertniowej w Hermanicach. Wówczas pracował w konspiracji i dużo malował. Początkowo był partyzantem Gwardii Ludowej w grupie Józefa Głajca. Utrzymywał kontakty z ośrodkami komunistycznymi w Bielsku i zaczął organizować w Beskidach Armię Ludową. Zgi-

nął w niewyjaśnionych okolicznościach przez ja-
kąś pomyłkę w dniu 8 czerwca 1944 na szczycie gó-
ry Równicy.

Informacji udzielił: Ewa Sztwiertnia
Hermanice 27
Zródła: Zaranie Śląskie, nr. 4 r. 1960
Głos Ziemi Cieszyńskiej, nr. 45 r. 1961

33. Gogółka Andrzej (1914-1940), inżynier, pirotechnik,
ur. 14 lutego w Ustroniu, otrzymał przed samym wy-
buchem wojny zatrudnienie w warsztatach wojsko-
wych w Rembertowie. W wrześniu 1939 r. brał udział
w obronie Warszawy i tam postanowił przeżyć oku-
pację. Jako fachowiec z dziedziny produkcji mate-
riałów wybuchowych związał się z wojskowym ruchem
oporu. Aresztowany w styczniu 1940 r. był więziony
w Warszawie, skąd został skierowany do obozu kon-
centracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zginął w kwiet-
niu 1940 r.

Informacji udzielił: brat, Paweł Gogółka
Ustroń, 9 Listopada 9

34. Goryczka Jan (1900-1943), robotnik leśny, ur. 13
czerwca w Ustroniu, zam. Ustroń, Czantorja Baranowa
24. Dom Goryczki znajdował się przy samym lesie u
podnóża góry Czantorji, co ułatwiało udzielanie
pomocy żołnierzom ruchu oporu. Prawdopodobnie na
skutek donosu przeprowadzono w dniu 10 paździer-
nika 1943 gruntowną rewizję w domu, w czasie któ-
rej nie znaleziono nic kompromitującego. Areszto-
wany w tym samym dniu, więziony w Cieszynie, skąd
został przetransportowany do obozu koncentracyjne-
go w Oświęcimiu, gdzie zginął 10 grudnia 1943, jako

więzień nr.160684.

Informacji udzielił: żona, Helena Goryczka
Ustroń, Czantoria Baranowa 24

35. Górecki Jan (1916-1941), leśniczy, ur.26 marca zam. Ustroń, 1 Maja 79. Po powrocie z kampanii wrześniowej nie otrzymał już zatrudnienia w Nadleśnictwie Ustroń, gdzie pracował w okresie międzywojennym. Aresztowany 23 kwietnia 1940, był więziony w Cieszynie, skąd został skierowany do więzienia Neugen Ham, w którym zmarł 27 listopada 1941 r.

Informacji udzielił: żona, Pilchowa
Ustroń, 22 Lipca 52

36. Górka Apolineusz (1914-1945), leśniczy, ur.16 maja w Starym Sączu, zam. Ustroń, Zawodzie 25. Po ukończeniu szkoły leśniczej w Cieszynie (Zamek) pracował w Dyrekcji Lasów Państwowych w Cieszynie, a w r. 1938 otrzymał posesję leśniczego w Trzycierzu na Zaolziu. Kampanię wrześniową odbył w służbie frontowej, a gdy po jej zakończeniu powrócił do domu, nie otrzymał żadnej pracy na miejscu. Aresztowany 21 kwietnia 1940 r. był więziony w Cieszynie, skąd został skierowany do obozu w Dachau. Przetrzymał w obozie 5 lat i przed samym wyzwoleniem wynędzniały i chorey został zabity przez kapo obozowe, jako więzień nr.762 z Bloku 2.

Informacji udzielił: syn, Feliks Górka
Ustroń, 1 Maja 15/5

37. Górniak Dominik (1903-1945), kowal, działacz socjalistyczny, ur.5 marca w Lipowcu, zam. Lipowiec 82.

Przed wojną był czynnym członkiem Robotniczego Stowarzyszenia Kulturalno-Oświatowego "Siła" w Lipowcu, oraz członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej w Ustroniu, w której przez szereg lat pełnił funkcję sekretarza. W czasie okupacji był jednym z pierwszych organizatorów zbiórek pieniężnych na terenie kuźni, przeznaczonych na pomoc dla ofiar wojny i dla ruchu oporu. Aresztowany 18 sierpnia 1944 bezpośrednio przy pracy w fabryce i przewieziony do więzienia w Cieszynie, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Gross-Rosen. Zginął w r. 1945 w czasie ewakuacji obozu, jako więzień nr. 65778.

Informacji udzielił: żona, Julia Górnioł
Lipowiec 82

38. Grzesiak Franciszek (1910-1944), stolarz, zam. Ustroń, Marii Konopnickiej 6. W czasie okupacji najpierw pracował w Urzędzie Gminnym, następnie wyjechał na roboty do Niemiec, a od r. 1942 był zatrudniony w miejscowej fabryce w charakterze robotnika hartowni. Zabraný przez policję i rozstrzelany w dniu 9 listopada 1944 w odległości 50 m od miejsca zamieszkania. Był jedyną osobą rozstrzelaną przez Niemców na terenie Ustronia posiadającą Volkslistę.

Informacji udzielił: syn, Antoni Grzesiak
Ustroń, Marii Konopnickiej 6
oraz Franciszek Zawada
Ustroń, Partyzantów 1

39. Halama Józef (1920-1944), student, ur. 2 marca w Ustroniu, zam. Ustroń, Ogrodowa 20. W okresie między-

wojennym był czynnym członkiem Związku Młodzieży Katolickiej. Po ukończeniu gimnazjum w Cieszynie w r.1939, zamierzał rozpocząć studia wyższe. Po zajęciu Śląska przez Niemców został w grudniu 1939 r. przydzielony przez "Arbeitsamt" w Cieszynie do pracy w hutach trzynieckich. Ze względu na odległość miejsca pracy od miejsca zamieszkania, przebywał w większości w baraku robotniczym w Trzyńcu, a raz w tygodniu przyjeżdżał do Ustronia. Ponieważ noc z 8 na 9 tego listopada 1944 r. przypadła na spędzenie w Trzyńcu, zabrano go o godz. trzeciej rano z baraku, zaprowadzono do miejscowości Leszna Górna i tam rozstrzelano.

Informacji udzielił: Helena Makula
Ustron, Ogrodowa 9/a

40. Halama Rudolf (1914-1941), robotnik, ur. 23 marca w Ustroniu, zam. Ustron, Ogrodowa 10. Przed wojną pracował na tartaku państwowym w Ustroniu. W r. 1939 powołany do wojska, kampanię wrześniową odbył w służbie frontowej jako podoficer, a po jej zakończeniu powrócił do domu. Aresztowany 23 kwietnia 1940 był więziony w Cieszynie, skąd został skierowany do koncentracyjnego w Dachau, gdzie zmarł 6 marca 1941 r. jako więzień nr. 6523, blok 16/II.

Informacji udzielił: żona, Helena Makula
Ustron, Ogrodowa 9/a

41. Heller Paweł (1901-1944), robotnik, ur. 19 stycznia w Brennej był zatrudniony w miejscowej fabryce. W czasie okupacji współpracował z ruchem oporu. Aresztowany 4 stycznia 1944, był więziony w

Cieszynie, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zmarł 7 czerwca 1944 r.

Informacji udzielił: syn, Ludwik Heller
Ustroń, Zawodzie 28

42. Herozyk Franciszek (1898-1940), strażnik rzeczny, ur. 1 kwietnia w Ustroniu, zam. Ustroń, Zawodzie. Po powrocie z kampanii wrześniowej nie otrzymał już zatrudnienia w Urzędzie Wodnym, w którym pracował w okresie międzywojennym. Aresztowany dnia 23 kwietnia 1940, był więziony w Cieszynie, skąd został przetransportowany do obozu koncentracyjnego w Mauthausen Gusen, w którym zmarł 2 października 1940 r.

Informacji udzielił: siostra, Janina Żertka
Ustroń, Goje 37

43. Hrawiczka Józef (1899-1941), kelner, ur. 8 marca w Dzięgielowie, zam. Ustroń, 1 Maja 71. W okresie międzywojennym pracował w restauracjach ustrońskich, a kilka lat przed wybuchem wojny, przeszedł do pracy w miejscowej kuźni. Aresztowany 21 kwietnia 1940 był więziony w Cieszynie, skąd został skierowany do obozu w Mauthausen Gusen, gdzie zmarł 17 grudnia 1941 r. jako więzień nr. 3715 z bloku 20.

Informacji udzielił: żona, Stefania Janak
Ustroń, 1 Maja 71

44. Holeksa Jan (1912-1944), pseudonim "Litwin", towarzysz, ur. 5 kwietnia w Ustroniu, zam. Ustroń, Poniewiec 5. W okresie międzywojennym pracował w miejs-

cowej fabryce. Był aktywnym działaczem sportowym i świetnym narciarzem, który niejednokrotnie brał udział w okręgowych zawodach narciarskich, zajmując w nich czołowe miejsca, oraz nagrody i dyplomy. Wiosną 1940 r. przeczuwając aresztowanie uciekł do partyzantki kontaktując się z Związkiem Walki Zbrojnej. W okresie późniejszym jako łącznik z wyższym dowództwem Armii Krajowej wyjeżdżał do Generalnej Gubernii i różnych miejscowości Śląska. Wiosną 1943 r. został osaczony przez policję, następnie aresztowany i więziony w Cieszynie. Na podstawie rozkazu naczelnego dowódcy SS i szefa niemieckiej policji został w dniu 14 lutego 1944 r. publicznie powieszony w Nawsiu (Zaolzie) wspólnie z Pawłem Łabajem, Stanisławem Ruckim, Oskarem Sztwiertnią i Janem Celnerem.

Informacji udzielił: siostra, Zuzanna Holeksa
Ustroń, Poniewiec 5

45. Jaworska Krystyna (1922-1944), ur. 12 grudnia w Lipowcu, zam. Hermanice 86. W dniu 9 listopada 1944 r. po wyprowadzeniu przez policję Józefa Krysty z domu, w którym również mieszkała, szybko wyszła przed drzwi wejściowe, prawdopodobnie w celu zawiadomienia ojca o aresztowaniu syna. Niemiec zaczął na nią krzyczeć. Zrozpaczona nie znająca języka niemieckiego zatrzymała się, nie wiedząc co z sobą począć. Gestapowiec momentalnie wyciągnął broń i zastrzelił Jaworską przy płocie w odległości 5 m od domu przez nią zamieszkałego.

Informacji udzielił: Anna Krysta
Hermanice 79

6. Jędrzejczyk Franciszek (1900-1940), technik, ur. 21 września, zam. Ustroń 38 (stary numer). Aresztowany 26 kwietnia 1940 r. poprzez więzienie w Cieszynie dostał się do obozu koncentracyjnego w Mauthausen Gusen, w którym zmarł 1 listopada 1940 r.

Informacji udzielił: Ewa Sztwiertnia
Hermanice 27

7. Jurenka Adolfina (1907-1944), krawczyń, urodz. 17 stycznia w Ustroniu, zam. Ustroń, Andrzeja Brody 1, włączyła się w czasie okupacji do ruchu oporu. Aresztowana 24 grudnia 1943 r. wspólnie z Pawełą Drózd, została skierowana do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zmarła w r. 1944. Daty zgonu nie udało się ustalić.

Informacji udzielił: Wiesław Drózd
Gliwice, Zawiszy Czarnego 2/14

8. Kaszper Alojzy, Jan (1914-1941), urzędnik, ur. 16 maja w Ustroniu, zam. Ustroń, 22 Lipca 48. W okresie międzywojennym pracował w Spółce Górnico-Hutniczej na Górnym Śląsku. Kampanię wrześniową odbył w służbie frontowej jako oficer, a po jej zakończeniu powrócił do rodziców w Ustroniu i nawiązał kontakt z Związkiem Walki Zbrojnej. Aresztowany 21 kwietnia 1940, był więziony w Cieszynie, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zmarł 21 marca 1941 r. jako więzień nr. 1223.

Informacji udzielił: siostra, Bron. Wanzel
Ustroń, 22 Lipca 48

49. Kostka Karol (1914-1943), woźny, ur. 11 lutego w Ustroniu, zam. Ustroń, Jelenica 34. Przed wojną pracował w miejscowej fabryce. W czasie okupacji nawiązał kontakt z ruchem oporu. Aresztowany w marcu 1942 r. był więziony w Cieszynie, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Mauthausen Gusen, gdzie zmarł we wrześniu 1943 r. Dokładnych dat aresztowania i zgonu nie udało się ustalić.

Informacji udzielił: brat, Franciszek Kostka
Ustroń, 1 Maja 41

50. Kostuch Bolesław (1925-1945), robotnik, ur. 2 sierpnia w Ustroniu, zam. Ustroń, Jelenica 1. W r. 1940 został wywieziony na roboty przymusowe do Niemiec. W r. 1943 udało mu się uzyskać urlop i zezwolenie na jego spędzenie w Ustroniu. Z urlopu nie powrócił na roboty do Niemiec, lecz poszedł do partyzantki leśnej, zasilając grupę partyzancką na górze Barania. W tragicznym dniu 26 marca 1945 r. grupa w której się znajdował wpadła w jakąś zasadzkę i w czasie walki z oddziałem wojska niemieckiego padł od kul karabinu maszynowego wspólnie z jakimś studentem z Warszawy. Zwłoki zostały pogrzebane przez wojsko na miejscu walki, jednak w następnych dniach, gdy teren został znowu opanowany przez partyzantów, zwłoki zostały pochowane na cmentarzu w Milówce.

Informacji udzielił: ojciec, Jan Kostuch
Ustroń, 22 Lipca 61

51. Kowalik Wilhelm (1912-1944), robotnik, ur. 11 kwietnia w Ustroniu, zam. Ustroń, 1 Maja 21. Przed wojną

i w czasie okupacji pracował na tartaku państwowym w Ustroniu. Rozstrzelany w dniu 9 listopada 1944 r. w odległości 100 m od swojego miejsca zamieszkania.

Informacji udzielił: Franciszek Kowalik
Ustroń, Stawowa 4

52. Kozieł Edward (1915-1943), robotnik, zam. Ustroń, Gwardii Ludowej 8. W okresie międzywojennym pracował w miejscowej kuźni. W r. 1941 zbiegł do Związku Radzieckiego i zgłosił się do Armii polskiej. Po przeszkoleniu wysłano go na front. Walczył pod Stalingradem i padł na ziemi radzieckiej w r. 1943.

Informacji udzielił: Karol Jastrząb
Ustroń, Gwardii Ludowej 7

53. Kozłowska Irena (1900-1942), zam. Ustroń, 22 Lipca 42. Mąż Kozłowski brał udział w kampanii wrześniowej, a po jej zakończeniu dostał się do Oflagu. Kozłowska zaś żyła w czasie okupacji z krawiectwa. Za powtórzenie jakiejś wróżby przewidującej upadek hitleryzmu, została jesienią 1941 r. aresztowana. Więziona w Cieszynie, skąd została skierowana do obozu koncentracyjnego w Ravensbrück, a następnie przetransportowana do obozu w Oświęcimiu gdzie zmarła w r. 1942.

Informacji udzielił: Gustaw Szczepanek
Ustroń, Ogrodowa 13

54. Kozok Eugeniusz (1915-1942), leśniczy, ur. 24 kwietnia w Ustroniu, zam. Ustroń, 1 Maja 91. W okresie międzywojennym pracował w Nadleśnictwie Ustroń,

najpierw w charakterze praktykanta, a po ukończeniu szkoły leśników w Cieszynie w charakterze leśniczego. W r. 1939 uciekał przed inwazją niemiecką, a po powrocie nie otrzymał już żadnej pracy w lasach państwowych. Aresztowany 21 kwietnia 1940 r., był więziony w Cieszynie, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Mauthausen Gusen. W styczniu 1942 r. został straszliwie pobity przez Stubenmaga (Czech) Tomalę i przesunięty na blok nr. 32 t.zw. "inwalidów". Dnia 27 stycznia 1942 r. został załadowany z kilku innymi więźniami na t.zw. "więźniarkę" i wywieziony w niewiedzonym kierunku.

Informacji udz.: współwięzień, Bolesław Ferfecki
Ustroń, Goje 39

55. Kral Andrzej (1902-1943), rolnik, ur. 11 listopada w Ustroniu, zam. Ustroń, Poniwiec. Posadzony o współpracę z ruchem oporu, został po skrupulatnej rewizji w domu dokonanej przez policję, aresztowany 10 stycznia 1943. Wrócony po więzieniach w Cieszynie i Frysztacie został jesienią 1943 r. rozstrzelany przez policję kryminalną w Karwinie.

Informacji udzielił: żona, Zuzanna Kral
Ustroń, Poniwiec 35

56. Krysta Franciszek (1913-1944), robotnik, ur. 19 lipca, zam. Ustroń, Goje 39, zatrudniony przed wojną i w okresie okupacji w miejscowej fabryce w charakterze pomocnika kowalskiego. Społecznie angażował się w Związku Młodzieży Katolickiej. W dniu 9 listopada 1944 zabrany i rozstrzelany w odleg-

kości 200 m. od domu, przy procie posesji Janiny Żertkowej, Goje 37. Policja nie pozwoliła ubrać się zasznurować butów i pożegnać z rozpaczającą matką. Jednym z powodów rozstrzelania było podejrzenie hitlerowca Birkhana, który oświadczył przed jednym z robotników kuźni, że koło jego okien i drzwi były znaki "wielkiej szłapy Krysty z Goji". Krysta był dużego wzrostu i posiadał dużą stopę, ale żadnego udziału w akcji podziemnej nie brał.

Informacji udzielił: matka, Maria Krysta
Ustroń, Goje 39

57. Krysta Józef (1918-1944), ślusarz, ur. 29 czerwca w Hermanicach, zam. Hermanice 86. Przed wojną, oraz w czasie okupacji pracował w miejscowej fabryce, a społecznie udzielał się pracy w Robotniczym Stowarzyszeniu kulturalno Oświatowym "Siła". Rozstrzelany 9 listopada 1944 r. przy składzie zbożowym w Hermanicach.

Informacji udzielił: Anna Krysta
Hermanice, Kolonia

58. Krysta Rudolf (1908-1944), kowal, ur. 10 lipca w Hermanicach, zatrudniony przed wojną, oraz w okresie okupacji w miejscowej fabryce. Od r. 1926 był czynnym członkiem Robotniczego Stowarzyszenia Kulturalno Oświatowego "Siła", a w latach późniejszych również członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej. Dnia 9 listopada 1944 r. wtargnęła do mieszkania policja, pobiła wstającego z łóżka Krystę, wyrzuciła go na dwór i rozstrzelała zaledwie parę metrów od domu.

Informacji udzielił: żona, Anna Krysta
Hermanice, Kolonia

59. Kubaszczyk Mateusz (1912-1944), parobek, ur. 15 marca w Kamesznicoy, zam. Ustroń, Zawodzie 31. Tak przed wojną, jak w okresie okupacji pracował na gospodarstwie rolnym ob. Cholewy na Zawodziu. Mimo, że pochodził z Galicji był wzywany do podpisania Volkslisty. Rozstrzelany 9 listopada 1944 wspólnie z Alojzym Dustorem w odległości 150 m od domu swojego gospodarza.

Informacji udzielił: Kazimierz Duster
Ustroń, 1 Maja 2

60. Kubica Józef (1888-1940), mistrz fabryczny, ur. 8 grudnia, zam. Ustroń, Kościelna 9. Pracę zawodową rozpoczął w miejscowej fabryce, a w latach późniejszych założył mały warsztat odlewniczy. W r. 1920 odegrał poważną rolę w plebiscycie, występując przeciwko t.zw. "ślązakowcom". Aresztowany 22 kwietnia 1940 był więziony w Cieszynie, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Mauthausen Gusen, gdzie zmarł 23 września 1940 r. Telegram o śmierci Kubicy, był pierwszym telegramem jaki przyszedł z obozów koncentracyjnych do Ustronia.

Informacji udzielił: syn, Franciszek Kubica
Ustroń, Kościelna 9

61. Kurowski Jan (1925-1944), parobek, ur. 25 grudnia w Kamesznicoy, zam. Ustroń, Czantoria Baranowa 16. Miał lat 15, gdy opuścił swoich biednych rodziców w Ka-

mesznicy, by iść na służbę na Śląsk. Pracował u rolnika Sztwiertni pod Czantorią. Chociaż pochodził z Galicji został jednak wezwany do podpisania niemieckiej listy narodowościowej. Aresztowany wiosną 1944 r. został skierowany do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zginął w tym samym roku. Dokładnych dat nie udało się ustalić.

Informacji udzielił: Helena Goryczka
Czantoria Baranowa 24

62. Latocha Alfons (1906-1942), ksiądz rzym. katol. ur. 7 października, zam. Ustron, Ogrodowa 32. Z chwilą wybuchu wojny przeniósł się do rodzinnego Ustronia. Aresztowany 23 kwietnia 1940 r., więziony w Cieszynie, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Dachau, gdzie zmarł 5 czerwca 1942 r. jako więzień nr. 30262.

Informacji udzielił: siostra, Jad. Latocha
Ustron, Ogrodowa 32

63. Lazar Jerzy (1883-1952), sekretarz gminny, działacz spółdzielczy, ur. 15 listopada w Ustroniu, zam. Ustron 1 Maja 1. Jako robotnik miejscowej fabryki był czynnym członkiem Polskiej Partii Socjalno Demokratycznej i Związku Zawodowego Metalowców. Około r. 1907 został przyjęty na sekretarza gminy Ustron i funkcję tę pełnił aż do wybuchu drugiej wojny światowej. Był w r. 1920 założycielem Spółdzielni Spożywczej pod nazwą "Ogólne Stowarzyszenie Spożywcze i Oszczędnościowe w Ustroniu" jej pierwszym przewodniczącym Zarządu, a następnie przez prawie 30 lat przewodniczącym Rady Na

dzorczej tejże spółdzielni. W r. 1918 brał żywy udział w przewrocie politycznym na Śląsku. Jako pierwszy po uzyskaniu Niepodległości zrzucił w Ustroniu dwugłowe orły austriackie i zmienił je na polskie. Ponieważ władał tak w słowie jak w piśmie językiem niemieckim, okupant pozwolił mu przez jakiś okres czasu pracować w Urzędzie Gminnym. Aresztowany w wrześniu 1943 był więziony w Cieszynie, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu. Po kilkumiesięcznym pobycie udało mu się z niego wydostać, lecz wrócił bardzo wycieńczony. Pobyt w obozie pozostawił poważne skutki na stanie jego zdrowia. Pomimo usilnych starań lekarzy zniszczony raz organizm nie przywrócił pełni sił. Zmarł 2 lipca 1952 na klinice w Zabrze, a pochowany został na cmentarzu w Ustroniu.

Informacji udzielił: żona, Anna Lazar
Ustroń, 1 Maja 1
oraz Jan Wantuła
Ustroń, Goje 3

64. Lipowczan Karol (1896-1945), księgowy, działacz turystyczny, spółdzielca. Od r. 1920 główny księgowy spółdzielni Ogólne Stowarzyszenie Spożywcze i Oszczędnościowe w Ustroniu, a przez pewien okres czasu członek zarządu, był jednym z tych, którzy od samego początku okupacji podtrzymywali na terenie spółdzielni ducha polskiego i wiarę w zwycięstwo słusznej sprawy. Przez długie lata w okresie międzywojennym był działaczem Zarządu Powiatowego P.T.T. w Cieszynie. Wytyczał szlaki turystyczne w Beskidach śląskich, był dosłownie pierwszym a nas-

tępnie stałym organizatorem zawodów i wszystkich imprez narciarskich na terenie Ustronia. Po wyrzuceniu go w r. 1940 ze spółdzielni pracował w jakiejś rozdzielni towarowej mającej biuro na Prążakówce, dzięki czemu miał możliwość wspomagać żywnością miejscowych partyzantów. Aresztowany 10 maja 1944, był więziony w Cieszynie, Mysłowicach, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Gross Rosen. Zginął z początkiem r. 1945 przy ewakuacji obozu.

Informacji udzielił: brat, Adolf Lipowczan
Ustroń, Swierczewskiego
źródło: "Wierchy" rocznik 1945

65. Lipowczan Paweł (1891-1941), pedagog, działacz społeczny, ur. 19 marca w Ustroniu, zam. Ustroń, Fabryczna 2. Nauczyciel, a od r. 1928 kierownik szkoły nr. 2 w Ustroniu, był jednym z młodszych budzieli ducha narodowego jeszcze w okresie austriackim. Od samego początku swej pracy zawodowej, którą rozpoczął w szkole ustrońskiej, brał aktywny udział w pracy społecznej. Był organizatorem i prezesem Macierzy Szkolnej, wiceprezesem zarządu Polskiego Związku Zachodniego, działaczem Polskiego Towarzystwa Tatrzńskiego "Beskid Śląski", Towarzystwa Miłośników Ustronia, oraz organizacji młodzieżowych. Jako syn chłopca wyniósł już z domu rodzicielskiego zamiłowanie do ogrodnictwa i pszczelarstwa. Wygłaszał na zebraniach towarzystw rolniczych odczyty z zakresu hodowli pszczół, uszlachetniania drzewek itp. Politycznie grawitował do Polskiego Stronnictwa Ludowego, a za odmowę wstąpienia do sa

nacyjnych organizacji politycznych t.j. Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem a później, Obozu Zjednoczenia Narodowego - napotykał na swoim stanowisku na różne przykrości kierowane przeciwko niemu ze strony czynników rządowych. Jako jeden z pierwszych obywateli Ustronia został w dniu 3 października 1939 r. - natychmiast po powrocie z ucieczki na wschód aresztowany. O postawie obywatelskiej i działalności narodowej Lipowczana świadczy kopia listu z 26 listopada 1939 r. skierowanego przez kierownika grupy miejscowej N.S.D. A.P. do władz okupacyjnych w Cieszynie. Oto kilka wyjątków z tego listu, którego kopię znaleziono po wojnie w Urzędzie Gminnym w Ustroniu, (w tłumaczeniu) "U Pawła Lipowczana znalazłem w jego biurku bardzo interesujące dowody. W załączeniu odpis i przetłumaczenie pewnego pisma według którego w r. 1917 w pomieszczeniach szkolnych szkoły kierownika odbyło się zebranie Polaków, na którym postanowiono dokonanie napadu na ówczesny sztab austriacko - pruski, celem przyspieszenia przegrania wojny przez te państwa i urzeczywistnienie niepodległości Polski. Proszę przeto wydobyć z niego nazwiska Polaków, którzy brali udział w tym zebraniu i żyjących jeszcze dziś w Ustroniu..." "Dalej znaleziono jeszcze u niego kompletną listę członków band plebiscytowych i powstańczych z lat 1919 - 1922. Również znajdowała się kompletna lista Volk-sdeutschów i ślązaków, którzy przez bandy plebiscytowe byli bici, aż do utraty nieprzytomności. Bandy te były do tych celów przeznaczone. Znaleźliśmy także zaświadczenie, według którego Lipowczan Pa-

weł był komendantem polskiej milicji w Ustroniu. Jednym słowem jest Lipowczan bardzo niebezpiecznym Polakiem, którego nie należy pod żadnym warunkiem wypuścić z obozu koncentracyjnego ..." Po strasznych torturach jakie przeszedł w czasie badania przez Gestapo w Cieszynie, został przetransportowany do obozu koncentracyjnego w Oranienburgu, a następnie do obozu w Dachau, w którym zmarł 12 marca 1941 r.

Informacji udzielił: brat Adolf Lipowczan
Ustroń, Swierczewskiego
źródła: Głos Ziemi Cieszyńskiej nr. 5 / 1961

6. Lipowczan Wiktor (1906-1942), pracownik umysłowy, oficer lotnictwa, ur. 26 lutego w Ustroniu, zam. Ustroń, Fabryczna 3, a przed wybuchem wojny Pułk Lotniczy, Nida. Kampanię wrześniową odbył w akcji frontowej służby lotniczej. Po zajęciu kraju przez wojska niemieckie poprzez Węgry, Rumunię, Jungosławię dostał się do Francji i walczył na froncie francusko niemieckim. Po zakończeniu działań wojennych z resztkami armii, która nie skapitulowała został przetransportowany przez kanał La Manche do Anglii. Przyjęty do R.A.Fu, po krótkim przeszkoleniu jako pilot nawigator, zaczął latać nad Niemcy, oraz tereny przez nich okupowane. W trakcie lotu na bombardowanie przemysłu niemieckiego, został zastrzelony przez niemieckie myśliwce nad Bałtykiem i zginął spadając z rozbitym samolotem do morza. Przez dowództwo alianckie został odznaczony Krzyżem Walecznych i innymi odznaczeniami wojskowymi.

Informacji udzielił: brat, Adolf Lipowczan
 Ustron, Swierczewskiego,
 Jan Cholewa, lotnik R.A.Fu.
 Ustron, 22 Lipca 26

67. Lorek Ludwik (1895- 1945), ślusarz, działacz komunistyczny, ur. 14 lipca w Hermanicach. zam. Ustron, Zawodzie 45, był jednym z tych, którzy obrali sobie walkę drogi rewolucyjnej i walki z faszyzmem już w latach międzywojennego dwudziestolecia. W miarę narastania kryzysu gospodarczego poglądy jego coraz bardziej się radykalizowały. Około r. 1934 wstąpił w szeregi Komunistycznej Partii Polski. Praca jego polegała na obsłudze posiedzeń tajnych komórek, opieką przyjeżdżających na Śląsk towarzyszy, oraz kolportowaniem bibuły i ulotek. Akcję tą prowadził na tutejszym terenie aż do r. 1938, w którym to czasie K.P.P. została rozwiązana. Aresztowany 12 lutego 1943 r. był więziony w Cieszynie, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Mauthausen Gusen. Zmarł 21 maja 1945 r. już po wyzwoleniu obozu przez armie sowieckie w szpitalu w Lincu.

Informacji udzielił: córka, Zofia Sokół
 Ustron, Zawodzie 45
 źródło: pismo Kom.Pow.P.Z.P.R. z 11.IV.1951 r.

68. Łabaj Paweł (1890-1944), szewc, ur. 8 października zam. w r. 1939 w Ustroniu, a w czasie wojny w Istebnej. Po zajęciu naszych terenów przez okupanta niemieckiego nawiązał kontakt z Związkiem Walki Zbrojnej, a następnie z innymi ugrupowaniami. Współpracę z ruchem oporu realizował w postaci przechowy-

wania ludzi, dostarczania żywności, odzieży, obuwia, itp. Aresztowany 9 grudnia 1943 razem z żoną, był więziony w Cieszynie. Dnia 14 lutego został na rozkaz naczelnego dowódcy SS i szefa niemieckiej policji publicznie powieszony w Nawsiu razem z Janem Holeksą z Ustronia, oraz Ruckim, Sztwiertnią, i Celnerem z Zaolzia.

Informacji udzielił: żona, Ewa Łabaj
Cieszyn, Dom Starców

69. Łajczak Stanisław (1916-1944), kamieniarz, ur. 27 listopada w miejscowości Cisiec (Galicja) zam. w Ustroniu, Jelenica 32. Przed wojną i w czasie wojny pracował w kamieniołomach na terenie Ustronia. W dniu 9 listopada 1944 r. zabrany przez policję i rozstrzelany w odległości 100 m od kamieniołomu Jana Szarca na wzgórzu Jelenica.

Informacji udzielił: Jan Szarzec
Ustroń, Jelenica 32

70. Mac Władysław (1906-1944), ślusarz, ur. 3 czerwca w Zarzeczu, zam. Ustroń, 1 Maja 15. Przed wojną i w czasie okupacji pracował w miejscowej fabryce. W okresie międzywojennym był członkiem Robotniczego Stowarzyszenia Kulturalno Oświatowego "Siła" i Polskiej Partii Socjalistycznej. Należał do pierwszych robotników kuźni organizujących po kampanii wrzesniowej cywilny ruch oporu na terenie fabryki Cechowała go niezwykła mądrość i roztropność w postępowaniu. Akcje sabotażowe przez siebie organizowane, zdradzał tylko w wypadku, gdy mu był ktoś do pomocy potrzebny. Dzięki jego akcji, o której op-

różniego wiedział tylko jeden pracownik kuźni, pozostało w tyle za kuźnią kilka wagonów wspaniałej stali w postaci żelaznych wykonanych luf armatnich. Materiał ten był wielką pomocą po wyzwoleniu. W pierwszych dniach listopada 1944 r. uległ nieszczęśliwemu wypadkowi w fabryce i był na zwolnieniu lekarskim. Ponieważ na opuchniętą i obandażowaną nogę nie potrafił nałożyć buta, policja zabrała go tylko w jednym bucie i rozstrzelała w parku przy ul. Hutniczej za hotelem kuracyjnym w dniu 9 listopada 1944 r.

Informacji udzielił: syn, Eugeniusz Mac
Warszawa

71. Mach Tadeusz (1926-1945), robotnik, ur. w marcu 1926, zam. Lipowiec 95. Zdając sobie sprawę ze skutków jakie czekają młodego zdrowego człowieka za odmowę przyjęcia Volkslisty i służenia w armii niemieckiej, poszedł w r. 1942 do partyzantki leśnej działającej na terenie Górek. W ostatnich dniach kwietnia 1945 r. znalazł się jako łącznik w pobliżu dworca w Goleszowie, gdzie niespodzianie został osaczony, złapany przez żandarmerię niemiecką i w drodze do więzienia rozstrzelany.

Informacji udzielił: ojciec, Wiktor Mach
Pierściec

72. Macura Paweł (1907-1944), rolnik, ur. 17 lipca w Ustroniu, zam. Ustron, Zawodzie 47. Przed wojną i w czasie okupacji pracował na gospodarstwie rodziców, które miał w spadku odziedziczyć. W dniu 9 listopada 1944 r. zabrany przez policję i roz-

trzelany razem z Bolesławem Byrtkiem w odległości 100 m od swojego gospodarstwa.

Informacji udzielił: Kazimierz Duster
Ustronń, 1 Maja 1

73. Mądzia Andrzej (1907-1944), listonosz, ur. 18 października w Ustroniu, zam. Ustronń, Ogrodowa 14. Po powrocie z ucieczki wrześniowej, nie został już przyjęty do pracy w Urzędzie Pocztowym w Ustroniu, w którym był zatrudniony przed wojną. W czasie okupacji zamieszkał u swojej siostry Łukoszowej w Jabłonkowie, gdzie po pewnym czasie znalazł zatrudnienie w warsztacie stolarskim. Dnia 9 listopada 1944 r. zabrany bezpośrednio z pracy z warsztatu stolarskiego Seglera i rozstrzelany w Jabłonkowie w dolinie Radwanowa.

Informacji udzielił: kuzyn, Józef Szczepański
Ustronń, Jelenica 8/a

74. Mądzia Ernest (1907-1958), piekarz, ur. 13 lipca w Bażanowicach, zam. Ustronń, Cieszyńska 4, od pierwszych dni okupacji związał się z działalnością antyhitlerowską. Aresztowany 13 lipca 1940 r. był więziony w więzieniach Cieszyna, Rawicza, Wrocławia, Berlina, Ensladu, Mbor Kislau, Nürnbergu, Zwickau, w których przetrwał całą wojnę. Zwolniony w r. 1945 przez wojska alianckie powrócił 20 lipca 1945 r. ciężko chory do Ustronia. Po blisko dwuletnim leczeniu rozpoczął pracę w kamieniołomach, najpierw w charakterze portiera, a później mistrza. Skutki więzień niemieckich były tak fatalne, że pomimo stałego leczenia, nie wrócił już do pełni sił.

Zmarł 19 lutego 1958 w Ustroniu.

Informacji udzielił: żona, Wiktoria Madzia
Ustron, Cieszyńska 4

75. Matysiak Wincenty (1909-1944), kamieniarz, ur. 14 czerwca w Kurowie, zam. Ustron, 1 Maja 19, pracował w okresie międzywojennym i w czasie okupacji w kamieniołomie na Obłazcu. Pomimo, że rodzony w Galicji, był kilkakrotnie wzywany do przyjęcia Volkslisty. Zabrano 9 listopada 1944 r. z domu i rozstrzelano w parku za hotelem kuracyjnym wspólnie z Szubertami, Sikorą i Macem.

Informacji udzielił: siostra, Niemcowa
Ustron, Partyzantów 4

76. Michejda Paweł (1887-1940), sędzia, działacz narodowy, ur. 5 grudnia w Olbrachocicach na Zaolziu, zam. Ustron, Marii Konopnickiej 3 pochodził ze znanej na Śląsku polskiej rodziny Michejdów, którą okupant starał się zlikwidować. Po studiach prawniczych, które rozpoczął we Wiedniu a ukończył w Krakowie, rozpoczął praktykę w sądzie cieszyńskim. Pierwszą wojnę światową przeszedł, jako oficer w armii austriackiej, a po uzyskaniu niepodległości w armii polskiej. Przez cały okres międzywojenny pracował jako wybitny prawnik w sądzie cieszyńskim, a społecznie angażował się w Polskim Związku Zachodnim, Macierzy Szkolnej, Towarzystwie Teatru Polskiego w Cieszynie. Aresztowany 5 maja 1940, był więziony w Cieszynie, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Dachau, a z stamtąd do obozu w Oranienburgu, gdzie zmarł 14 października

1940 r. jako więzień nr. 30628.

Informacji udzielił: żona, Anna Michejda
Ustroń, Marii Konopnickiej 3

77. Michejda Władysław (1896-1943), doktor praw, ur. 18 września w Olbrachcicach na Zaolziu, zam. Ustroń, Jelenica 50. Wybitny prawnik ze znanej na Śląsku polskiej rodziny Michejdów. Po ukończeniu studiów w Krakowie osiadł w Katowicach jako adwokat. Wciągnięty do pracy społecznej Towarzystwa Polaków Ewangelików, dążył do obsadzenia polskich parafii przez polskich księży i występował nieraz przeciwko uchwałom krajowego kościoła unijnego opanowanego przez Niemców. W r. 1938 przeniósł się na Śląsk Cieszyński, a z chwilą wybuchu wojny do Ustronia. Nawiązał i utrzymywał kontakty z ruchem oporu. Aresztowany 10 kwietnia 1943 r. był więziony w Cieszynie, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie został rozstrzelany pod ścianą śmierci w dniu 29 listopada 1943.

Informacji udzielił: Helena Garbusińska
Ustroń, Jelenica 59

78. Mider Antoni (1878-1944), kowal, ur. 11 stycznia, zam. Ustroń, 1 Maja 15. Był inwalidą fabrycznym, który stracił rękę przy młocie w kuźni i z tego powodu został przesunięty do pracy w charakterze portiera. Był członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej. W r. 1943 za podanie kawałka chleba głodującym jeńcom radzieckim został aresztowany i więziony w Cieszynie. Po zwolnieniu z więzienia nie wrócił już na poprzednie stanowisko pracy. W dniu

9 listopada 1944 zabrany z domu i rozstrzelany na ul. Ogrodowej, obok budynku szewca Świeżego.

Informacji udzielił: syn Jan Mider
Ustroń, 1 Maja 7

79. Miecz Alojzy (1913-1944), stolarz, ur. 22 kwietnia w Hermanicach, zam. Hermanice 77. W okresie międzywojennym i w czasie wojny pracował w stolarni miejscowej fabryki. W dniu 9 listopada 1944 po wejściu do mieszkania policji, przeczuwał, że opuszcza dom na zawsze. Ubieranie szło powoli, drżące ręce nie mogły sobie dać rady z obuwiem. Kiedy nie chciał wychodzić został zбитy, skopany i siłą wywleczone z domu. Rozstrzelany w odległości 25 m od swojego mieszkania.

Informacji udzielił: żona, Bwa Miecz
Hermanice 77

80. Myrmus Paweł (1906-1944), ślusarz, ur. 11 stycznia, zam. Ustroń, Brzegi 12. Przed wojną pracował w miejscowej fabryce, a w czasie okupacji w kamieniołomie na Obłazcu. Był członkiem Robotniczego Stowarzyszenia Kulturalno Oświatowego "Siła", a następnie Polskiej Partii Socjalistycznej. W dniu 9 listopada 1944 r. zabrany przez policję i rozstrzelany 100 m od miejsca zamieszkania, około 70 m od drogi Ustroń-Wisła na dróźnie prowadzącej od południowej strony posesji Heinrich w kierunku na Królów.

Informacji udzielił: żona, Maria Myrmus
Ustroń, Brzegi 12

81. Nowak Rudolf (1906-1944), tokarz, ur. 28 marca w

Hermanicach, zam. Hermanice 86, był zatrudniony w miejscowej fabryce. Jako członek sekcji sportowej Robotniczego Stowarzyszenia Kulturalno Oświatowego "Siła", często występował na zawodach sportowych reprezentując barwy "Siły". Był członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej, lecz w poglądach swoich był samodzielny, bezkompromisowy, odważny, i niejednokrotnie zwracał uwagę na błędy ówczesnej PPS. Poza tym utrzymywał kontakty z komunistami. W dniu 9 listopada 1944 r. wybierał się do pracy gdy wtargnęła do mieszkania policja. Wywleczony siłą z mieszkania, został rozstrzelany przy ogrodzeniu składu zbożowego w Hermanicach.

Informacji udzielił: matka, Nowak Maria
Hermanice Kolonia

82. Nowak Wiktor (1922-1944), robotnik, ur. 10 grudnia w Lipowcu, zam. Lipowice 141. Pochodził z ubogiej rodziny. W dzieciństwie był oddany na służbę do bogatszych rolników za pasterza. Po ukończeniu szkoły powszechnej pracował przeważnie tylko sezonowo przy murarzach, czy też regulacji rzeki Wisły, a w czasie okupacji pomagał w domu na gospodarstwie. Wbrew woli swoich rodziców, którzy w trosce o swojego kochanego syna, gotowi go namówić do przyjęcia Volkslisty - poszedł w r. 1942 do partyzantki leśnej działającej między Lipowcem a Górkami. W czasie obławy dokonanej przez wojsko i Gestapo, został we wrześniu 1943 r. złapany w Lipowcu w okolicy Czarnego Lasu, skąd prowadzono skrepowanego w kierunku Skoczowa. Należy przypuszczać, że został w krótkim czasie zlikwidowany, o czym nie zwiado-

miono nawet rodziców.

Informacji udzielił: brat, Władysław Nowak
Lipowiec 141

83. Nikodem Paweł (1878-1954), pastor ewangelicki, ur. 10 marca w Gródku na Zaolziu, zam. Ustron, Parafia Ewangelicka, był znanym polskim działaczem narodowym już przed pierwszą wojną światową. Aresztowany 23 kwietnia 1940 r. był więziony w Cieszynie, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego najpierw w Mauthausen Gusen, a następnie do obozu w Dachau. W r. 1942 po przeszło dwuletnim pobycie w obozie został zwolniony bardziej podobny do szkieletu niż człowieka zdolnego do życia. Nie mógł już wrócić na probostwo do Ustronia i zamieszkał najpierw u krewnych w Lipowcu, a następnie w swojej rodzinnej wsi Gródek. Z biegiem lat podreperował zdrowie, ale skutki pobytu w obozie nie pozwoliły - pomimo usilnych starań lekarzy - wrócić do pełni sił. Zmarł 19 stycznia 1954 w Ustroniu.

Zródła: Kalendarz Ewangelicki na r. 1955

84. Pawlitko Anna (1913-1944), siostra Jana (poz. 85) zamieszkała razem z bratem w Ustroniu Polanie, z którym została rozstrzelana na wale wiślańskim, przy ul. Gwardii Ludowej dnia 27 października 1944 r.

Informacji udzielił: Ewa Kisza
Ustron, Polana 40

85. Pawlitko Jan (1894-1944), robotnik leśny, ur. 21

lipca w Wiśle, zam. Ustroń, Polana. Mieszkając w sąsiedztwie góry Skalicy, na której znajdował się bunkier partyzantów, nie potrafił odmówić im pomocy. Dnia 27 października 1944 r. przeprowadziło Gestapo w jego domu szczegółową rewizję, przy której został mocno pobity, a następnie rozstrzelany na wale wiślańskim przy ul. Gwardii Ludowej.

Informacji udzielił: Karol Jastrzab
Ustroń, Gwardii Ludowej 7

86. Palowicz Leon (1909-1940), tokarz, marynarz, ur. 12 października w Ustroniu, zam. Ustroń, Fenedyk, przed samą wojną Gdynia. Do r. 1931 pracował w miejscowej fabryce. Po odbyciu czynnej służby wojskowej w marynarce wojennej w Gdyni, otrzymał zatrudnienie na statku "Batory" najpierw w charakterze majtka, a po dalszym przeszkoleniu objął stanowisko maszynisty okrętowego. Do r. 1939 kursował stale na linii Gdynia - Ameryka. Z chwilą wybuchu wojny zgłosił się do armii polskiej w Anglii i został przydzielony do łodzi podwodnej "Orzeł". Brał udział w bitwach na wybrzeżach Anglii i na Atlantyku. W czerwcu 1940 r. zginął w czasie bitwy morskiej z flotą niemiecką na Atlantyku.

Informacji udzielił: matka, Maria Palowicz
Lipowiec 202

87. Paszek Paweł (1906-1939), policjant, ur. 12 stycznia w Lipowcu, zam. Lipowiec 109, a przed samą wojną Lwów. Z powodu bezrobocia zgłosił się do służby w policji. Zginął w działaniach wojennych 1939 r. prawdopodobnie zamordowany przez Ukraińców.

Informacji udzielił: matka, Zuzanna Paszek
Lipowiec 109

88. Pindor Jan (1911-1944), tokarz, ur. 17 czerwca w Cisownicy, zam. Hermanice 95. Przemocą wepchnięto mu niemiecką listę narodowościową i natychmiast po jej otrzymaniu został w dniu 21 lutego 1942 powołany do wojska niemieckiego. Najpierw pełnił służbę we Francji, a w styczniu 1943 r. wyjechał na front wschodni. W lutym 1943 r. uciekł z frontu do Związku Radzieckiego i zgłosił się do armii polskiej. Po przeszkoleniu poszedł na front i walczył w dywizji gen. Zawadzkiego zdobywając rangę porucznika. W r. 1944 przeszedł drugie przeszkolenie, po którym jako desant spadochronowy został zrzucony na tyły wroga. Jesienią 1944 r. działał wspólnie z partyzantką polską w miejscowości Miasteczko Śląskie położone koło Tarnowskich Gór. W dniu 8 października 1944 miał otrzymać jakąś informację od kolejarza. Pindor poszedł do umówionej budki, w której znajdowała się już inna osoba, gdyż poprzednia została aresztowana. Partyzanci zanocowali w niedalekiej stodole, która została w nocy otoczona przez wojsko. Ponieważ partyzanci nie chcieli się poddać zaczęła się strzelanina i walka. Kiedy Niemcy przekonali się, że partyzanci nie poddadzą się żywcem, podpalili stodołę i cała grupa łącznie z Pindorem w niej się spaliła.

Informacji udzielił: córka, Maria Pindor
Cisownica 191

Zródło: wywiady z ZBoWiD Tarnowskie Góry

89. Poloczek Michał (1902-1944), robotnik leśny, za-

mieszkały w Ustroniu, Dobka nr. 232. Dnia 10 lipca 1944 r. około godz. 12 tej wtarnęło do jego mieszkania Gestapo i dokonało szczegółowej rewizji. Po rewizji przeprowadzono na miejscu przesłuchanie i śledztwo, przy którym bito podejrzanego kolbami karabinów, krzycząc przy tym aby przyznał się do współpracy z partyzantami. Scena ta działa się na oczach całej rodziny. Przeszło trzy godziny maltretowano Poloczka, który do niczego się nie przyznał. Zbity, okrwawiony, ledwo żywy, został zabrany, odprowadzony około 200 m od domu i już na terenie Wisły na t. zw. Kamienistej Polanie rozstrzelany.

Informacji udzielił: syn, Jan Poloczek
Ustroń, 22 Lipca 2

90. Preizner Oton (1917-1941), urzędnik, ur. 25 lipca, zam. Ustroń, 1 Maja 15. Po powrocie z kampanii wrześniowej, którą przeszedł w linii frontowej, nie otrzymał już zatrudnienia w miejscowej fabryce, w której przed wojną pracował w charakterze pracownika umysłowego administracji. Aresztowany 23 kwietnia 1940 r. był więziony w Cieszynie, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Mauthausen Gusen, gdzie zmarł w r. 1941.

Informacji udzielił: Jan Cieślar
Ustroń, Goje 41

91. Przybyła Ferdynand (1901-1941), kupiec, ur. 16 maja w Szumbarku (Zaolzie), zam. Ustroń, 22 Lipca 44. Przed wojną prowadził własny sklep w Ustroniu, a politycznie grawitował do organizacji prorządowych. Aresztowany 23 kwietnia 1940, był więziony w Cie-

szynie, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Mauthausen Gusen, w którym zmarł 22 lutego 1941 jako więzień nr. 6781.

Informacji udzielił: żona, Helena Przybyła
Ustroń, 22 Lipca 44

92. Siedloczek Józef (1920-1944), kamieniarz, ur. 11 lutego w Ustroniu, zam. Ustroń, Poniwiec 24. Przed wojną i w czasie okupacji pracował w kamieniołomie w Ustroniu na Poniwcu. Od r. 1938 był członkiem Robotniczego Stowarzyszenia Kulturalno Oświatowego "Siła". Dnia 9 listopada 1944 r. zabrany przez policję z domu i rozstrzelany przy dużym kasztan^{nie} obok drogi na Poniwiec.

Informacji udzielił: ojciec, J. Siedloczek
Ustroń, Czantoria Baranowa 28

93. Sikora Emil (1913-1943), tokarz, sierżant W.P. ur. w lutym w Ustroniu, zam. Ustroń, Fabryczna 5 a przed samą wojną w Modlinie. Pracował w miejscowej fabryce, a po odbyciu czynnej służby wojskowej postanowił pozostać w wojsku. Kampanię wrześniową przeszedł w linii frontowej, a po jej zakończeniu przekroczył granicę węgierską, gdzie został internowany. Zmarł 15 sierpnia 1943 r. w obozie jenieckim w Santos.

Informacji udzielił: brat, Jan Sikora
Cieszyn, Błogocka 14

94. Sikora Jan (1922-1944), kamieniarz, ur. 13 listopada w Ustroniu, zam. Ustroń, 1 Maja 17. Przed wojną i w czasie okupacji pracował w kamieniołomie w Ust-

roniu na Poniwcu. Dnia 9 listopada 1944 r. zabrany przez policję z domu i rozstrzelany w parku za Hotelem kuracyjnym przy ul Hutniczej.

Informacji udzielił: ojciec, Ludwik Sikora
Ustroń, 1 Maja 17

95. Sikora Jan (1910-1941), nauczyciel, ur. 18 lipca w Cieszynie, zam. Ustroń, 22 Lipca 4. Studia nauczycielskie odbył w Cieszynie, a po ich ukończeniu otrzymał posadę w szkole powszechnej nr. II w Ustroniu, przy czym kontynuował dalej studia na Zaocznym Wyższym Studium Rolniczym. Był aktywnym członkiem Polskiego Związku Zachodniego, działaczem Związku Harcerstwa Polskiego, Strzelca i zapo wiedał się na dobrego chórmistrza. Aresztowany 21 kwietnia 1940 r. był więziony w Cieszynie, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Mauthausen Gusen, gdzie zmarł 18 września 1941 jako więzień nr. 4524 z bloku 11.

Informacji udzielił: córka, Krystyna Czajkowska
Ustroń, 22 Lipca 4

96. Sikora Karol (1912-1945), tokarz, ur. 28 lutego w Ustroniu, zam. Ustroń, Fabryczna 5. Przed wojną pracował w miejscowej fabryce. Przez szereg lat był prezesem Związku Polskiej Młodzieży Ewangelickiej w Ustroniu, oraz amatorem, a następnie reżyserem amatorskich zespołów artystycznych Związku. Był również członkiem ustrońskiego Klubu Narciarskiego. W czasie okupacji utrzymywał kontakty z ruchem oporu. Aresztowany w kwietniu 1944 r. był więziony w Cieszynie, Mysłowicach, skąd został skier-

rowany do obozu koncentracyjnego w Gross -- Rosen. Został zlikwidowany z początkiem 1945 r. w trakcie ewakuacji obozu.

Informacji udzielił: brat, Jan Sikora
Cieszyn, Błogocka 14

97. Starzyk Klemens (1904-1944), pseudonim "Szpak", ur. 5 października w Ustroniu, zam. Ustron, Fabryczna 3, pracował w miejscowej fabryce jako ślusarz, a w latach późniejszych w charakterze woźnego. W okresie międzywojennym był czynnym członkiem Robotniczego Stowarzyszenia Kulturalno Oświatowego "Siła", pełniąc w nim przez długie lata funkcję kierownika sekcji gimnastycznej. Dzięki Starzykowi "Siła" ustroniska miała jedną z najlepszych sekcji gimnastycznych na Śląsku, występującą na powiatowych i wojewódzkich imprezach organizacji gimnastycznych. Był również czynny w amatorskich zespołach artystycznych i śpiewaczych. W ostatnich latach przed wojną był aktywnym członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej. Od samego początku związał się z działalnością antyhitlerowską. Należał do pierwszej grupy ruchu oporu w Ustroniu pod nazwą ZAG. Jako woźny fabryki odbierający codziennie korespondencję z Urzędu Pocztowego, nieraz zaglądał do podejrzanych listów, dzieląc się ich treścią z ruchem oporu. Wiadomo, że w fabryce mieścił się główny sztab ustroniego hitleryzmu. Aresztowany wiosną 1942 r. był więziony w Cieszynie. W tym samym roku uciekł z więzienia, dołączył do grupy partyzanckiej na Czantorii i w niedługim czasie został jej komendantem. Dnia 30 listopada 1943 r. w

czasie oblawy dokonanej przez wojsko, został otoczony bunkier partyzantów. Zginął w rozpaczliwej walce wspólnie z Janem Bujokiem z Ustronia, oraz Alojzym Badurą, Janem Polokiem, Janem Pytlem i Pawłem Śliżem z Zaolzia.

Informacji udzielił: żona, Anna Starzyk
Ustroń, Fabryczna 3

98. Stec Paweł (1906-1945), urzędnik pocztowy, urodz. w Ustroniu, zam. Ustroń, Zawodzie 66. Po powrocie z kampanii wrześniowej, nie wrócił już do Urzędu Pocztowego w Ustroniu, w którym przed wojną był zatrudniony. Aresztowany 10 maja 1944 r. był więziony w Cieszynie, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Gross Rosen, w którym zginął z początkiem r. 1945 w czasie ewakuacji obozu.

Informacji udzielił: szwagier, Oton Tomiczek
Ustroń, Zawodzie 77

99. Stec Wincenty (1892-1944), kowal, urodz. 6 marca w Ustroniu, zam. Ustroń, 1 Maja 15, długoletni pracownik Kuźni, był również długoletnim członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej. W czasie okupacji popierał materialnie ruch oporu i dostarczał mu informacji o hitlerowcach. W dniu 9 listopada 1944 r. pracował na trzecią zmianę. Zabranym przez policję bezpośrednio z pracy od męża i rozstrzelany na rogu drogi głównej, oraz drogi na Zawodzie Dólne naprzeciw posesji Bretnera.

Informacji udzielił: żona, Anna Stec
Ustroń, 1 Maja 9

100. Szarzec Rudolf (1914-1944), robotnik, ur. 22 paź-

dzielnik. w Hermanicach, zam. Hermanice 86. Pochodził z ubogiej rodziny, która była zmuszona dać chłopca na służbę do miejscowych rolników. Przed wojną pracował na Tartaku Państwowym, a w czasie okupacji w Zakładach Borowinowych w Ustroniu. W czasie wyładowywania wagonu węgla na dworcu kolejowym, rzucił pracującym również przy rozładunku wagonów jeńcom radzieckim kawałek chleba. Za uważył to niemiecki kolejarz, doniósł na policję, za co został zwolniony z pracy. Za kilka dni został wywieziony do kopania okopów w okolicy Krakowa. W dniu 8 listopada 1944 r. został (jak się później okazało), celowo wysłany do domu, aby w następnym dniu t.j. 9 listopada 1944 r. zostać rozstrzelanym przy ogrodzeniu składu zbożowego w Hermanicach.

Informacji udzielił: żona, Agnieszka Szarzec
Ustron, Kościelna 6

101. Szczepanek Józef (1922-1942), technik, ur. 2 marca w Ustroniu, zam. Ustron, Ogrodowa 13. W r. 1939 ukończył Państwową Szkołę Przemysłową w Bielsku, a w czasie okupacji otrzymał zatrudnienie w stolarni ob. Niemca w Cieszynie w charakterze robotnika. W okresie t.zw. Volkslisty był wyjątkowo kilkakrotnie wzywany na Gestapo. Aresztowany 3 marca 1942 r. był więziony w Cieszynie, skąd został w dniu 1 października skierowany do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zginął 13 października 1942 r.

Informacji udzielił: ojciec, Gustaw Szczepanek
Ustron, Ogrodowa 13

102. Szczepański Kazimierz (1916-1939), ur. 2 sierpnia

w Łazach pow. Frysztat, zam. w Bzędowicach, Łazach, Chorzowie, Dzięgielowie i u swego wujka Andrzeja Szczepańskiego w Ustroniu na Dólnym Zawodzie. W czasie studiów gimnazjalnych, w Chorzowie, a następnie w Wyższej Szkole Handlowej w Poznaniu, udzielał się w różnych organizacjach oświatowych i sportowych. Był bardzo zdolny i poza studiami miał wiele zainteresowań. Dowodem jego uzdolnień były pogadanki jakie wygłaszał w Rozgłośni Poznańskiej Polskiego Radia na temat floty morskiej i organizacji przedsiębiorstw. Po ukończeniu Wyższej Szkoły Handlowej został w r. 1938 powołany do czynnej służby wojskowej. Szkołę podchorążych ukończył w Włodzimierzu Wołyńskim, skąd został przeniesiony do stacjonującego wówczas w Cieszynie Pułku Artylerii, w którym zaskoczyła go wojna. Kampanię wrześniową przeszedł w linii frontowej od Cieszyna aż do lasów tomaszowskich. Zginął we wrześniu 1939 r. w czasie bitwy w Izbicach pod Tomaszowem.

Informacji udzielił: ojcym, Jan Szarowski
Ustroń, Marii Konopnickiej 15/3

103. Szlorz Jan (1900-1942), robotnik, ur. 27 lipca w Ustroniu, zam. Ustroń, 1 Maja 43. Na skutek bezrobocia wyemigrował w r. 1929 do Belgii, gdzie pracował w górnictwie a politycznie angażował się w Partii Komunistycznej. Z początkiem 1942 r. wrócił do Ustronia i był wzywany do Urzędu Gminnego oraz na Gestapo do podpisania Volkslisty. Aresztowany 12 września 1942, był więziony w Cieszynie, skąd został przetransportowany do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zginął 20 października 1942.

Informacji udzielił: syn, Jan Szklorz
Ustroń, Fabryczna 7

104. Szteler Jan (1910-1944), piekarz, ur. 11 stycznia w Ustroniu, zam. w Hermanicach (Kolonia). Przeczuwając jaki los czeka go po odmowie przyjęcia Volkslisty zbiegł z początkiem 1942 r. do Generalnej Gubernii i wstąpił do partyzantki. Po zakończeniu wojny matka Sztelera otrzymała wiadomość, że zginął w r. 1944 w walce.

Informacji udzielił: matka, Maria Szteler
Hermanice, Kolonia

105. Szturo Andrzej (1920-1941), robotnik, ur. 6 października w Wiśle, zam. w Hermanicach, a przed samym wybuchem wojny w Jabłonkowie. Już przed wojną ostrzegął przed niebezpieczeństwem hitlerowskich Niemiec, za co został już w dniu 3 września 1939 r. aresztowany. Więziony w Jabłonkowie, Brnie i Okomun-
cu, z którego został skierowany do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zmarł 20 lipca 1941.

Informacji udzielił: matka, Ewa Szturo
Hermanice

106. Szubert Rudolf (1920-1944), pseudonim "Meteor", spawacz, ur. 16 grudnia 1920 w Golezowie, zam. Ustroń, Ogrodowa 29, był przed wojną działaczem harcerskim. Z końcem 1939 r. został wywieziony na roboty przymusowe do Niemiec, z których zbiegł wiosną 1942 r. poszedł do partyzantki leśnej i działał w grupie Zawady. Dnia 29 września 1944 r. przechodząc z partyzantem Janem Cichym natknął się na Niemiec

ki patrol wojskowy. Doszło do ubustronnej strzelaniny w wyniku której obydwaj partyzanci zginęli przy lasku znajdującym się na zbiegu ulicy Partyzantów z Jelenią.

Informacji udzielił: siostra, Anna Michalik
Ustroń, Spółdzielca

107. Szubert Stefania (1894-1944), ur. 15 października w Prażmie pow. Frydek, zam. Ustroń, 1 Maja 15. W dniu 9 listopada 1944 r. zabrana z domu i rozstrzelana razem z mężem w parku za Hotelem Kuracyjnym przy ul. Hutniczej.

Informacji udzielił: córka, Anna Michalik
Ustroń, Spółdzielca

108. Szubert Tomasz (1893-1944), elektryk, ur. 6 sierpnia w Bielsku, zam. Ustroń, 1 Maja 15. Przez długie lata pracował w miejscowej fabryce. W czasie okupacji nieraz powodował w fabryce zastój przez unieruchomienie jakiegoś silnika. Akcję sabotażową tak dobrze obmyślił, że zawsze potrafił się z awarii wytłumaczyć. W dniu 9 listopada 1944 zabrany z domu i rozstrzelany razem z żoną w parku za Hotelem Kuracyjnym przy ul. Hutniczej.

Informacji udzielił: córka, Anna Michalik
Ustroń, Spółdzielca

109. Szuster Eugeniusz (1912-1942), kupiec, ur. 3 lipca w Kaczykach, prowadził własny sklep z artykułami spożywczymi w Ustroniu. Po palcówce z narodowością polską, Niemcy skonfiskowali sklep. Aresztowany 23 kwietnia 1940, był więziony w Cieszynie, skąd został

skierowany do obozu koncentracyjnego w Mauthausen Gusen, w którym zmarł 20 czerwca 1942 r. jako więzień nr. 3 K 25529.

Informacji udzielił: żona, Helena Zawada
Ustroń, Partyzantów 1

110. Sztwiertna Jan (1918-1944), ślusarz, ur. 6 czerwca, zam. Hermanice 27. Syn Józefa, zmarłego w r. 1928 wybitnego działacza robotniczego i spółdzielczego na Śląsku. Uczęszczał przez jeden rok do Szkoły Handlowej w Cieszynie, ale z powodu ciężkich warunków materialnych w domu, przerwał szkołę ~~ixxxxxxxxx~~ i poszedł do miejscowej fabryki w charakterze ucznia ślusarskiego. Był czynnym członkiem Związku Polskiej Młodzieży Ewangelickiej. W czasie okupacji pomagał materialnie ukrywającym się Polakom, dostarczał żywność partyzantom i jeńcom radzieckim. Swoją sobowością wywierał pewien wpływ na otoczenie, czego dowodzi fakt, że wielu jego kolegów również nie przyjęło Volkslisty. W dniu 9 listopada 1944 r. o godz. 6.30 wychodząc z domu do pracy został w drzwiach wejściowych zatrzymany przez policję. Druga grupa Niemców przyprowadziła sąsiada Jana Tomiczka. Obydwóch odprowadzono mniej więcej 7 minut od miejsca zamieszkania i przy płocie ob. Danysia w Hermanicach rozstrzelano.

Informacji udzielił: siostra, Ewa Sztwiertnia
Hermanice 27

111. Sztwiertnia Józef (1906-1944), elektryk, ur. 17 listopada w Ustroniu, zam. Ustroń, Polna 5. Przed wojną pracował w fabryce Rohr Zieliński w Cieszynie. U-

działał się w organizacjach młodzieżowych, a naj-
 aktywniej w Towarzystwie Gimnastycznym "Sokół", w
 którym przez szereg lat pełnił funkcję naczelnika. Po powrocie z wędrówki wrzesniowej nie przyję-
 to go na poprzednie miejsce pracy i po kilkumie-
 sięcznym doraźnym zarobkowaniu, został wiosną 1940
 r. wywieziony na roboty przymusowe do Niemiec. Na
 skutek choroby udało mu się powrócić w r. 1942 do
 Ustronia, gdzie znalazł zatrudnienie w prywatnym
 warsztacie Jerzego Czapli. Rozstrzelany dnia 9 lis-
 topada 1944 w odległości 100 m od miejsca zamiesz-
 kania.

Informacji udzielił: brat, Jan Sztwiertnia
 Ustroń, 22 Lipca "Donatówka"

112. Sztwiertnia Julia (1924-1944), pielęgniarka, ur. 1
 marca, zam. Ustroń, M. Konopnickiej 6. Po zajęciu kra-
 ju przez wojska niemieckie nawiązała kontakt ze
 Związkiem Walki Zbrojnej, a później z Gwardią Ludo-
 wą, organizując w nich służbę sanitarną. Do niemiec-
 kiej służby zdrowia w charakterze pielęgniarki,
 zgłosiła się w celu zdobycia opatrunków i lekarstw,
 które następnie dostarczała partyzantom. Areszto-
 wana 26 stycznia 1944 r. była więziona w Cieszy-
 nie, Katowicach, Bytomiu, skąd została skierowana do
 obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu. Zginęła w
 czasie ewakuacji obozu w styczniu 1945 r. jako wię-
 zień bloku XI.

Informacji udzielił: matka, Julia Sztwiertnia
 Ustroń, M. Konopnickiej 6

113. Sztwiertnia Paweł (1892-1939) ur. 15 lipca w Ust-

roniu, zam. Ustroń, M. Konopnickiej 6. W Legionach Polskich, do których zgłosił się w r. 1914, dosłużył się stopnia oficerskiego. W r. 1939 został zmobilizowany i przeszedł kampanię wrześniową w linii frontowej z 5 tym Baonem Saperów. Brał udział w walce pod Rzeszowem, Jarosławiem i pod Brodami. W drugiej połowie września znalazł się na terenach obsadzonych przez Armię Radziecką i wszelki ślad o nim zaginął.

Informacji udzielił: żona, Julia Sztwiertnia
Ustroń, M. Konopnickiej 6

114. Sztwiertnia Zygfryd (1920-1939), student, ur. 15 października, zam. Ustroń, M. Konopnickiej 6. Pochodził z rodziny polskiej, która w r. 1937 przeprowadziła się z Czechosłowacji do Ustronia. Mocny wpływ na kształtowanie patriotyzmu chłopca wywarły polskie organizacje młodzieżowe w Czechosłowacji. W r. 1938 rozpoczął studia na Wyższej Szkole Górniczej. Jako działacz Związku Harcerstwa Polskiego otrzymał w dniu 1 września broń i wyruszył na kampanię wrześniową. Zginął we wrześniu 1939 w czasie działań wojennych na terenach wschodnich.

Informacji udzielił: matka, Julia Sztwiertnia
Ustroń, M. Konopnickiej 6

115. Sztwiertnia Paweł (1912-1939), technik, ur. 21 grudnia, zam. Ustroń "Wyrchowina" 231. W r. 1939 został powołany na ćwiczenia rezerwy, z których bezpośrednio wyruszył na front. Brał udział w walce pod Brodami. Zkońcem września 1939 r. znalazł się na terenach okupowanych obsadzonych później przez Armię

Radziecką i od tego czasu wszelki ślad o nim zaginął.

Informacji udzielił: żona, Helena Sztwiertnia
Ustroń, Jelenica 52

116. Tomaszek Józef (1887-1941), emerytowany kapitan W. P. ur. 7 listopada, zam. Ustroń, Zawodzie 59. Od pierwszych dni okupacji był pod stałą obserwacją Niemców. Aresztowany dnia 23 kwietnia 1940 r. był więziony w Cieszynie, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Mauthausen Gusen, gdzie zmarł 17 listopada 1941 r.

Informacji udzielił: żona, Julia Tomaszek
Ustroń, Zawodzie 59

117. Tomiczek Jan (1919-1944), ślusarz, ur. 9 marca w Hermanicach, zam. Hermanice 50. Oprócz pracy zawodowej w ustrońskiej fabryce, pomagał starym rodzicom na gospodarstwie. Był członkiem Związku Harcerstwa Polskiego i Związku Młodzieży Katolickiej. W nocy z dnia 8 na 9 listopada 1944 r. pracował na trzeciej zmianie. Kiedy około godz. 6.30 wracał z pracy, czekała przy domu policja. Polecono postawić rower przy płocie, odprowadzono około 7 minut od miejsca zamieszkania i rozstrzelano razem z Sztwiertnią Jankiem przy płocie ob. Danysia w Hermanicach.

Informacji udzielił: Ewa Sztwiertnia
Hermanice 27

118. Tomiczek Józef (1878-1941), kowal, ur. 8 lutego, zam. Hermanice 50. Trudno stwierdzić, za jakie przewinienie poza polską palcówką nie mógł ten stary czło-

wiek otrzymać pracy w Ustroniu. Z początkiem 1940 r. został wywieziony na roboty przymusowe do Niemiec. Na skutek ciężkich warunków pracy zachorował i zmarł 20 października 1941 r. w obozie pracy w Frankfurt-Schwetig.

Informacji udzielił: Ewa Sztwiertnia
Hermanice 27

119. Wawracz Jan (1895-1944), nauczyciel, ur. 10 listopada w Istebnej, zam. w Ustroniu. W r. 1915 musiał przerwać studia nauczycielskie w Cieszynie, bo został powołany do wojska austriackiego. W r. 1915 dostał się do niewoli rosyjskiej, z której powrócił w r. 1921. Seminarium ukończył w r. 1922 jako ekstern. Był najlepszym nauczycielem rysunków i najlepszym polonistą Szkoły nr. 1 w Ustroniu, w której pracował prawie przez cały okres międzywojenny. Był aktywnym działaczem Macierzy Szkolnej, oraz Związku Nauczycielstwa Polskiego "Ognisko". Z końcem sierpnia 1939 r. został powołany do wojska. Kampanię wrześniową przeszedł na froncie, a po zajęciu kraju znalazł się na ziemi radzieckiej. W ostatnich dniach grudnia 1939 r. powrócił do Ustronia, i od razu włączył się w akcję antyhitlerowską. Aresztowany w r. 1942, został po kilku miesiącach zwolniony. Po raz drugi aresztowany dnia 10 maja 1944 r. był więziony w Cieszynie, Mysłowicach, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Buchenwaldzie. Zginął podczas bombardowania w r. 1945, trzy dni przed zajęciem obozu przez wojska sojusznicze. W Buchenwaldzie posiadał numer obozowy 117480.

Informacji udzielił: żona, Maria Wawracz
Ustronń, 1 Maja 2

120. Wierzblińska Józefa (1919-1944), córka Tomasza i Stefania Szubertów z zawodu telefonistka ur. 18 marca w Ustroniu, zam. w Ustroniu, a w czasie okupacji w Wiśle Głębcach. W okresie międzywojennym była zatrudniona w Urzędzie Pocztowym w Wiśle, a w czasie okupacji jako robotnica w mleczarni. Aresztowana 2 lutego 1944 r. była więziona w Cieszynie, skąd została skierowana do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zmarła 15 września 1944 r.

Informacji udzielił: siostra, Anna Michalik
Ustronń, Spółdzielca

121. Witala Franciszek (1909-1944), szewc, ur. 22 stycznia w Ustroniu, zam. Hermanice 103. Przed wojną i w czasie okupacji prowadził własny warsztat szewski. W dniu 9 listopada 1944 r. zabrany z domu i rozstrzelany przy ogrodzeniu składu zbożowego w Hermanicach.

Informacji udzielił: brat, Paweł Witala
Hermanice 103

122. Wojtaszek Piotr (1881-1942), aktor, ur. 2 lutego w Ludwinowie, zam. Ustronń, Poniewiec 12. W czasie pierwszej wojny światowej służył w legionach polskich, a po zakończeniu wojny osiadł na Śląsku. Brał czynny udział w powstaniach śląskich. W okresie międzywojennym pracował w charakterze aktora scen polskich występując często w operze katowickiej. Przez pewien okres czasu był dyrektorem teatru w Wiedniu.

Aresztowany 23 kwietnia 1940 r. był więziony w Cieszyńcu, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Dachau, gdzie zginął dnia 23 kwietnia 1942 r. jako więzień nr. 15840.

Informacji udzielił: żona, Wanda Wojtaszek
Ustroń, Poniwiec 12

123. Wolny Józef (1923-1944), robotnik rolny, urodz. 23 kwietnia w Dziegiełkowie, zam. Ustroń, Jelenica 38. Pochodził z ubogiej rodziny, która musiała oddać go na służbę do większych rolników, najpierw w charakterze pasterza, następnie parobka. W czasie okupacji pracował na gospodarstwie rolnym Jana Hławiczki w Ustroniu. W dniu 9 listopada 1944 r. wyprowadzony z mieszkania i rozstrzelany na terenie kamieniołomu pod Jelenicą.

Informacji udzielił: Jan Hławiczka
Ustroń, Goje 38

124. Zawada Janina (1925-1954), ur. 25 września w Ustroniu, zam. Ustroń, 1 Maja 27. W czasie wojny współpracowała z ojcem Franciszkiem Zawadą w partyzancie. Przy pełnieniu obowiązków łączniczki została 28 sierpnia 1944 r. aresztowana na dworcu w Skoczowie. Więziona w Cieszyńcu, Myszkowicach, skąd została przetransportowana do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, a w styczniu 1945 do obozu w Ravensbrück. W więzieniach i obozach nabawiła się gruźlicy płuc i cały okres po wyzwoleniu spędziła na leczeniu w domu i sanatoriach. Zmarła 31 maja 1954 w Ustroniu.

Informacji udzielił: ojciec, Franciszek Zawada

125. Zoń Jan (1914-1944), robotnik leśny, ur. 20 maja w Ustroniu, zam. Jelenica 11. W okresie międzywojennym pracował w lasach państwowych. Był członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej. Dnia 9 listopada 1944 r. zebrany z mieszkania i rozstrzelany w pobliżu kamieniołomu pod Jelenią.

Informacji udzielił: żona, Maria Zoń
Ustroń, Jelenica 11

126. Żertka Paweł (1906-1942), ślusarz, ur. 29 czerwca w Goleszowie, zam. Ustroń, Goje 37. Przed wojną i w czasie okupacji pracował w miejscowej fabryce. Był członkiem Robotniczego Stowarzyszenia Kulturalno Oświatowego "Siła". Współpracował tak na terenie fabryki, jak i na zewnątrz z ruchem oporu. Aresztowany 3 marca 1942 r. był więziony w Cieszynie, skąd został skierowany do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, a następnie do obozu w Mauthausen Gusen, gdzie zmarł 3 sierpnia 1942 r.

Informacji udzielił: żona, Janina Żertka
Ustroń, Goje 37.

Ofiary okupacji obywateli polskich żydowskiego pochodzenia.

Informacji o nich udzielili:

Flank Rozalia	zam. Ustroń, 22 lipca 65
Freifeld Ignacy	" Ustroń, 9 Listopada 10
Godawa Henryka	" Ustroń, 22 Lipca 32
Grunkraut Robert	" Ustroń, 22 Lipca 33
Hedwig Helena	" Ustroń, 9 Listopada 6
Kozieł Elżbieta	" Cieszyn, Mennicza 12
Landsberger Oton	" Skoczów, Mickiewicza 472
Lazar Jerzy	" Ustroń, 1 Maja 2
Wallner Alfred	" Ustroń, 22 Lipca 17
Zawada Franciszek	" Ustroń, Partyzantów 1

127. Adler Ferdynand, inżynier, ur. w r. 1899 zam. Ustroń 22 Lipca 17, zginął w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
128. Adler Elwira, (żona Ferdynanda), ur. w r. 1905, zam. Ustroń, 22 Lipca 17, zginęła w r. 1943 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
129. Adler Edward (syn Ferdynanda), ur. w r. 1933, zam. Ustroń, 22 Lipca 17, zginął w r. 1943 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
130. Adler Fanny (córka Ferdynanda), ur. w r. 1935 w Ustroniu, zam. Ustroń, 22 Lipca 17, zginęła w r. 1943 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
131. Bretner Maksymilian, kupiec ur. w r. 1900 w Gole-

- szowie, zam. Ustroń, 22 Lipca 17. W wrześniu 1939 r. przeszedł granicę wschodnią i osiadł w ZSSR w Środkowej Azji. Zmarł na tyfus plamisty w r. 1941.
132. Bretner Eugenia (żona Maksymiliana), ur. w r. 1905 w Ustroniu, zam. Ustroń, 22 Lipca 17, zginęła w r. 1943 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
133. Flach Wilhelm, kupiec, ur. w r. 1879, zam. w Ustroniu Ogrodowa 5. zginął w r. 1942 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
134. Flach Marta (żona Wilhelma), ur. około r. 1880, zam. Ustroń, Ogrodowa 5, zginęła w r. 1942 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
135. Flach Fryderyk (syn Wilhelma), kupiec, ur. w r. 1909 w Ustroniu, zam. Ustroń, Ogrodowa 5, uciekł z obozu pracy w Nisku do Związku Radzieckiego. Zmarł w r. 1943 w Środkowej Azji.
136. Flach Anna (córka Wilhelma), ekspedientka, ur. w r. 1908 w Ustroniu, zam. Ustroń, Ogrodowa 5, zginęła w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
137. Flank Zygmunt, kupiec, ur. w r. 1870 w Ustroniu, zam. Ustroń, 22 Lipca 45, zginął w r. 1942 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
138. Flank Artur, kierownik tartaku, ur. 10 sierpnia 1884 w Ustroniu, zam. Ustron, Dworcowa 1. Zbiegł z obozu pracy w Nisku do Związku Radzieckiego, i na skutek przeżyć wojennych zmarł w r. 1943 w Frun-dze w Środkowej Azji.

139. Flank Robert (syn Zygmunta), kupiec, ur. 5 marca 1905 w Ustroniu, zam. Ustroń, Dworcowa 1, zginął w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
140. Flank Ernest (syn Artura), urzędnik Banku Kredytowego w Bielsku, ur. 18 lutego 1916 w Ustroniu, zam. Ustroń, Dworcowa 1, zbiegł z obozu pracy w Nisku do ZSSR, i wstąpił do armii polskiej. Przeszedł front aż po Łabę. Po zakończeniu wojny jako oficer jednostki gen. Świerczweskiego zginął z początkiem r. 1946 w walce z bandami reakcyjnego po dziemia w Bieszczadach.
141. Flank Anna (córka Artura), ur. 25 grudnia 1910 w Ustroniu, zam. Ustroń, Dworcowa 1, zginęła w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
142. Flank Józefa (córka Artura), ur. 9 maja 1914 w Ustroniu, zam. Ustroń, Dworcowa 1, zginęła w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
143. Freifeld Rozalia, ur. w r. 1888 w Krakowie, zam. Ustroń nr 42, zginęła w r. 1942 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
144. Freifeld Józef (syn Rozalii), ur. w r. 1927 w Ustroniu, zam. Ustroń 42, zginął w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
145. Freifeld Regina (córka Rozalii), ur. w r. 1920 w Ustroniu, zam. Ustroń, 42, zginęła w latach 1943/44 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
146. Freud Józef, handlarz, ur. około r. 1890, zam. Ustroń

1 Maja 61, zginął w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.

147. Freud Eugenia (żona Józefa), ur. około r. 1890, zam. Ustroń, 1 Maja 61, zginęła w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
148. Freud Helena (córnka Józefa), ur. w r. 1915 w Ustroniu, zam. Ustroń, 1 Maja 61, zginęła w r. 1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
149. Grünkraut Alfred, technik, ur. 16 lipca 1907 w Ustroniu, zam. Ustroń, 22 Lipca 33, uciekał z rodziną brata przed inwazją niemiecką i osiadł w Kałuszu woj. Stanisławowskie. Po napaści Niemiec na ZSSR tereny te zostały zajęte przez hitlerowców. Wówczas z bratanicą Anną uciekł do Worocty. W okolicznych lasach gdzie się ukrywali zostali wiosną 1943 r. wytropieni przez konfidentów. Rozstrzelani w tym samym dniu razem z bratanicą Anną.
150. Grünkraut Helena (żona Alfreda), ur. w r. 1910 w Ustroniu, zam. Ustroń, 22 Lipca 33, wytropiona w r. 1942 w lasach woj. Stanisławowskiego została skoszarowana w getcie w Stanisławowie i rozstrzelana jesienią 1942 r.
151. Grünkraut Anna (żona Roberta, uczestnika kampanii wrześniowej, kampanii afrykańskiej i bitwy pod Monte Casino), ur. 26 września 1909, zam. Ustroń 22 Lipca 33. Wytropiona przez konfidentów w lasach woj. Stanisławowskiego, została razem z synem skoszarowana w getcie żydowskim w Kałuszu, gdzie zginęła z początkiem r. 1943 w obronie swojego 9-

cio letniego syna.

152. Grünkraut Juliusz (syn Anny), ur. 16 grudnia 1932 w Ustroniu, zam. Ustroń, 22 Lipca 33, zabity kolbą od karabinu na podwórzu getta w Kałuszu.
153. Grünkraut Anna (córka Anny), ur. 24 sierpnia 1931 w Ustroniu, zam. Ustroń, 22 Lipca 33, rozstrzelana wiosną 1943 r. w lasach Worochty, razem z swoim wujem Alfredem.
154. Gross Samuel, emeryt, ur. około r. 1870, zam. w Ustroniu, zginął w r. 1941 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
155. Gross Sala (żona Samuela), ur. około r. 1875 zam. w Ustroniu, zginęła w r. 1941 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
156. Goldfinger Henryk, kupiec, ur. w r. 1898, zam. Ustroń 22 Lipca 65, zginął w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
157. Goldfinger Regina (żona Henryka), ur. w r. 1898, zam. w Ustroniu, 22 Lipca 65, zginęła w latach 1943-1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
- ~~158. Goldfinger Ilza (córka Henryka), ur. w r. 1926 w Ustroniu, zam. Ustroń, 22 Lipca 65, zginęła w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.~~
159. Goldfinger Hermina, ur. w r. 1890, zam. Ustroń, Ogrodowa (obecnie siedziba O.S.P.), zginęła w r. 1943 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
160. Kolender Abraham, rabin, ur. około r. 1890 zam. Ust-

roń, Ogrodowa, zginął w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.

161. Kolender Marta (żona Abrahama), ur. około r. 1895 zam. Ustroń, Ogrodowa, zginęła w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
162. Kolender Sidonia (córka Abrahama), ur. w r. 1920 zam. Ustroń, Ogrodowa zginęła w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
163. Klaphole Jetta, ur. około r. 1900, zam. Ustroń, Goje. zginęła w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
164. Klaphole Maksymilian (syn Jetty), ur. w r. 1920, zam. Ustroń, Goje. Zginął w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
165. Lancer Henryk, kupiec, ur. w r. 1900, zam. w Ustroniu 1 Maja 6, zbiegł w r. 1940 z obozu pracy w Nisku do ZSSR, gdzie zmarł w r. 1942 na Syberii.
166. Lancer Hermina (żona Henryka), ur. w r. 1905, zam. Ustroń, 1 Maja 6, zginęła w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
167. Lancer Helena (córka Henryka), ur. w r. 1925 w Ustroniu, zam. Ustroń, 1 Maja 6, zginęła w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
168. Landsberger Elias, kupiec drzewny, ur. 24 listopada 1874 w Osieku, zam. Ustroń, 22 Lipca 17. W okresie międzywojennym był członkiem Wydziału Gminnego w Ustroniu. Zginął w r. 1942 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.

tracyjnym w Oświęcimiu.

169. Landsberger Małgorzata (córka Eliasza), ur.dn.30 listopada 1907 w Goleszowie, zam.Ustroń, 22 Lipca 17, zginęła w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
170. Landsberger Jerzy (syn Otona, który przeszedł front z I Armią W.P.od Lenino aż po Łabę) ur. 11 stycznia 1938 w Ustroniu, zam.Ustroń, 22 Lipca 17 zginął w r.1942 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
171. Lipszyc Szymon, kupiec, ur.około r.1885, zam.Ustroń, 22 Lipca 65, zginął w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
172. Lipszyc Elżbieta (żona Szymona) ur.w r.1883, zam.Ustroń, 22 Lipca 65, zginęła w r.1942 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
173. Lipszyc Walter (syn Szymona), kupiec, ur.1907, zam.Ustroń, 22 Lipca 65, przeszedł w r.1939 kampanię wrześniową i dostał się do Związku Radzieckiego, gdzie zmarł w r.1942 na Syberii.
174. Lipszyc Teresa (córka Szymona), ur.w r.1920 w Ustroniu, zam.Ustroń, 22 Lipca 65, zginęła w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
175. Miller Robert, rzeźnik, zam.Ustroń, 1 Maja 55, zginął w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
176. Miller (syn Roberta), rzeźnik, zam.Ustroń, 1 Maja

55, zginął w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.

177. Miller (żona Roberta), zam. Ustroń, 1 Maja 55, zginęła w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
178. Miller (córka Roberta), zam. Ustroń, 1 Maja 55, zginęła w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
179. Mink Ernest, rzeźnik, ur. około r. 1875, zam. Ustroń, 1 Maja 41, zginął w r. 1942 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
180. Mink Laura (żona Ernesta), ur. około r. 1880, zam. Ustroń 1 Maja 41, zginęła w r. 1942 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
181. Reichenbaum Szymon, kierownik tartaku w Wiśle, ur. 10 grudnia 1882 w Suchej pow. Żywiec, zam. Ustroń, 9 Listopada 6. Od r. 1914 do 1933 był komendantem Ochotniczej Straży Pożarnej w Ustroniu. W ramach Straży zorganizował pierwsze pogotowie sanitarne w Ustroniu. Zginął w r. 1942 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
182. Reichenbaum Felicja, ur. w grudniu 1906 w Ustroniu, 9 Listopada 6, nie powróciła z ucieczki wrześniowej do Ustronia osiedlając się w Krakowie. W r. 1943 ujawniono jej pochodzenie. Natychmiast została skierowana i zlikwidowana w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
183. Reichenbaum Szymon (syn Szymona), inżynier, ur. 8

- lipca 1902 w Ustroniu, zam. Ustroń, 9 Listopada 6, zginął w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
184. Reichenbaum Armin (syn Felecji), ur. w r. 1938, zam. Ustroń, 9 Listopada 6. Po ujawnieniu, że jest dzieckiem żydowskim, zastrzelony w r. 1943 na oczach matki w Krakowie.
185. Rübenfeld Gizela, ur. około r. 1885, zam. Ustroń, 1 Maja 6, zginęła w r. 1942 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
186. Rübenfeld Aman (córka Gizeli), ur. około r. 1910, zam. Ustroń, 1 Maja 6, zginęła w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
187. Straus Hermina, ekspedientka, ur. w r. 1900 w Ustroniu, zam. Ustroń, 22 Lipca 17, zginęła w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
188. Sznep Arnold, kupiec, ur. w r. 1907 w Ustroniu, zam. Ustroń, 22 Lipca 37, zbiegł z obozu pracy w Nisku. Zginął w r. 1940 przy przechodzeniu granicy do Związku Radzieckiego.
189. Sznep Fryderyka (żona Arnolda), ur. w r. 1910 w Ustroniu, zam. Ustroń, 22 Lipca 37, zginęła w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
190. Silberman Gustaw, kupiec, ur. około r. 1870, zam. Ustroń, 22 Lipca 58. W r. 1939 zbiegł przed inwazją niemiecką i osiadł we Lwowie. Po zajęciu miasta ukrywał się. W r. 1942 został ujęty i natych-

miast rozstrzelany we Lwowie.

191. Silberman Eugenia (żona Gustawa), ur.w r. 1875, zam.Ustroń, 22 Lipca 58, zginęła w r.1942 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
192. Silberman Wiktor (syn Gustawa), ur.w r. 1889 w Ustroniu, zam.Ustroń, 22 Lipca 58. Z kampanii wrześniowej wrócił do Ustronia. W listopadzie 1939 r. zbiegł do Generalnej Gubernii. W grudniu 1939 r. został w pobliżu granicy ZSRR złapany i rozstrzelany.
193. Silberman Marta (córka Gustawa), ur.w r. 1910 w Ustroniu, zam.Ustroń, 22 Lipca 58, zginęła w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
194. Schiff Leon, ur. 27 grudnia 1862 w Tarnowie, zam. Ustroń, 22 Lipca 32, zginął w r.1941 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
195. Schiff Sabina (żona Leona), ur. 22 kwietnia 1870, zam.Ustroń, 22 Lipca 32, zginęła w r.1941 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
196. Winhole Stefania, ur.w r.1910, zam.Ustroń, 22 Lipca 3, zginęła w latach 1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
197. Weiss Jakub, ur. około r.1868, zam.Ustroń, Ogrodowa 5, zginął w r.1942 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
198. Weiss Anna (żona Jakuba), ur. około r.1870, zam. Ustroń, Ogrodowa 5, zginęła w r.1942 w obozie kon-

centracyjnym w Oświęcimiu.

199. Weiss Egon (syn Jakuba), ur. w r. 1908 w Ustroń-
niu, zam. Ustroń, Ogrodowa 5, zbiegł z obozu pracy
w Nisku do ZSRR, gdzie zmarł w Środkowej Azji.
200. Weiss Sala, ur. około r. 1875, zam. Ustroń, Kościel-
na 3, zginęła w r. 1942 w obozie koncentracyjnym
w Oświęcimiu.
201. Weiss Cecylia (córka Sali), ur. w r. 1907 w Ustro-
niu, zam. Ustroń, Kościelna 3, zginęła w latach 1943
1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
202. Weiss Maria (córka Sali), ur. w r. 1910 w Ustro-
niu, zam. Ustroń, Kościelna 3, zginęła w latach
1943/1944 w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.

J. BALCAREK
(1)

E. BANACH
(2)

ST. BŁAHUT
(7)

J. BŁASZCZYK
(8)

J. BŁASZCZYK
(9)

J. BUJOK
(10)

J. BUJOK
(11)

J. CIEŚLAR
(13)

J. CYBAŁA
(16)

A. CHOLEWA
(17)

A. CHOLEWA
(18)

R. CHOLEWA
(19)

J. DRÓZD
(20)

Z. DRÓZD
(22)

J. DUDEK
(24)

A. FARUGA
(29)

J. GAJDZICA
(31)

R. GIL
(32)

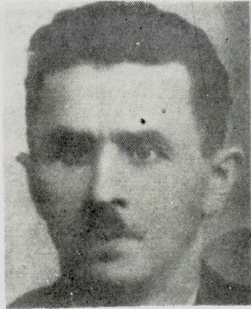
A. GOGÓŁKA
(33)

J. GORYCZKA
(34)

A. GÓRKA
(36)

D. GÓRNIAK
(37)

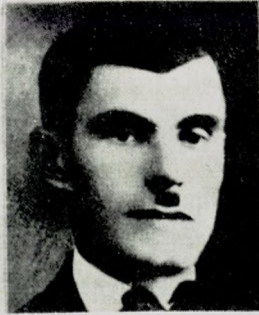
J. HALAMA
(39)

R. HALAMA
(40)

F. HERCZYK
(42)

J. HŁAWICZKA
(43)

J. HOLEKSA
(44)

K. JAWORSKA
(45)

F. JĘDRZEJCZYK
(46)

A. KASZPER
(48)

B. KOSTUCH
(50)

W. KOWALIK
(51)

E. KOZOK
(54)

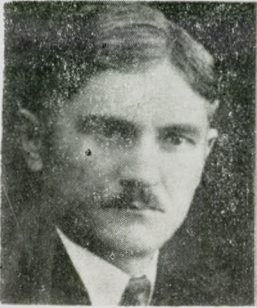
A. KRAL
(55)

J. KRISTA
(57)

R. KRISTA
(58)

J. KUBICA
(60)

A. LATOCHA
(62)

J. LAZAR
(63)

K. LIPOWCZAN
(64)

P. LIPOWCZAN
(65)

L. LOREK
(67)

P. ŁABAJ
(68)

WŁ. MAC
(70)

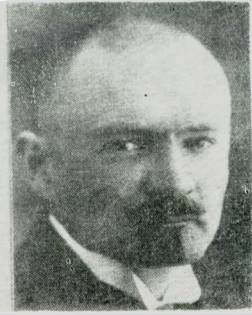
A. MADZIA
(73)

E. MADZIA
(74)

W. MATYSIAK
(75)

P. MICHEJDA
(76)

W. MICHEJDA
(77)

A. MIDER
(78)

A. MIECH
(79)

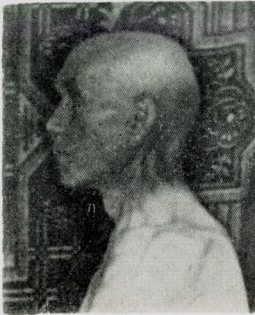
P. MYRMUS
(80)

R. NOWAK
(81)

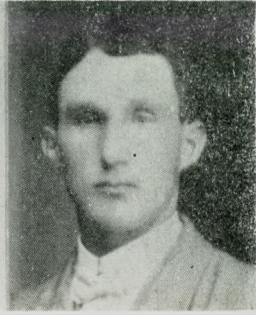
W. NOWAK
(82)

P. NIKODEM
(83)

A. PAWLITKO
(84)

J. PAWLITKO
(85)

F. PRZYBYŁA
(91)

J. SIEDLOCZEK
(92)

E. Sikora
(93)

J. SIKORA
(94)

K. SIKORA
(96)

K. STARZYK
(97)

W. STEC
(99)

R. SZARZEC
(100)

J. SZCZEPANEK
(101)

K. SZCZEPAŃSKI
(102)

J. SZTELER
(104)

A. SZTURC
(105)

R. SZUBERT
(106)

S. SZUBERT
(107)

T. SZUBERT
(108)

E. SZUSTER
(109)

J. SZWIERTNIA
(110)

J. SZWIERTNIA
(111)

J. SZWIERTNIA
(112)

P. SZWIERTNIA
(113)

P. SZWIERTNIA
(115)

J. TOMASZEK
(116)

J. TOMICZEK
(117)

J. TOMICZEK
(118)

J. WAWRACZ
(119)

J. WIERZBIŃSKA
(120)

F. WITALA
(121)

P. WOJTASZEK
(122)

J. ZAWADA
(124)

J. ZOŃ
(125)

P. ŻERTKA
(128)

A. GRUNKRAUT
(149)

A. GRUNKRAUT
(153)

MIEJSCA STRACEN DOKONANYCH PRZEZ OKUPANTA W LATACH 1939-1945 NA TERENIE USTRONIA

Legenda

- Rzeki
- Drogi
- Koleje
- Miejsca straceń

1. Sztwiertnia Jan, Tomieszek Jan
2. Witala Franciszek, Szarzec Rudolf, Nowak Rudolf, Krysta Józef, Błaszyk Józef
3. Krysta Rudolf, Jawerska Krystyna
4. Miech Alojzy
5. Stec Wincenty
6. Jeniec radziecki
7. Krysta Franciszek
8. Berger Maksymilian
9. Sztwiertnia Józef
10. Mider Antoni
11. Partyzant radziecki
12. Szubert Tomasz i Stefania, Sikora Jan, Matysiak Wincenty, Mac Władysław

13. Zeń Jan
14. Wolny Józef
15. Szubert Rudolf, Ciohy Jan
16. Duster Alojzy, Kubassczyk Mateusz
17. Macura Paweł, Byrtek Bolesław
18. Pawlitko Jan, Pawlitko Anna
19. Myrmas Paweł
20. Bujok Jerzy
21. Cymbała Jakub
22. Siedlonek Józef
23. Banach Emil
24. Gil Rudolf
26. Starszyk Klemens, Bujok Jan, Badura Alojzy, Polok Jan, Pytel Jan, Śliż Paweł.

Wykaz wykorzystanych źródeł i literatury

1. Akta Urzędu Stanu Cywilnego w Ustroniu.
2. Akta Parafii Katolickiej w Ustroniu.
3. Akta Parafii Ewangelickiej w Ustroniu.
4. Trąbalski Fr. Motyka R. Pół wieku socjalizmu polskiego na Śląsku, Warszawa 1947.
5. Ruch oporu w Beskidzie Śląskim w latach 1939-1945, Materiały z sesji naukowej, Cieszyn 30. VI. 1967 pod red. K. Popiołka i H. Rechowicza. Katowice 1968.
6. Z lat walki, Wspomnienia Śląskich Peperowców pod red. H. Rechowicza, Katowice 1966.
7. Targ Alojzy, Śląsk w okresie okupacji niemieckiej (1939 - 1945), Poznań 1946.
8. Prąsil R. Czynna walka narodowo wyzwolenicza na Śląsku Cieszyńskim w latach 1939-1945, Katowice 1969.
9. Prąsil R. Kraj gde teče Olza, Karwina 1965.
10. Miesięcznik P.Z.K.O. Zwrot nr. 3, Czeski Cieszyn 1965.
11. Popiołek Kazimierz. Z dziejów partyzantki w Beskidzie Śląskim w latach 1943-1944, Pamiętnik Cieszyński, Katowice 1961.
12. Wspomnienia działaczy spółdzielczych, Warszawa 1963, tom I, str. 84-87.
13. Anisimowa A. Na falach krótkich, Katowice 1966.
14. Praca zbiorowa, W cieniu śmierci, Warszawa 1971.
15. Chlebowczyk Józef, Nad Olzą, Katowice 1971.
16. Zawada Fr. Wspomnienia uczestników walki Gwardii Ludowej i Armii Ludowej (maszynopis).
17. Jastrzab K. Okupacja hitlerowska (maszynopis).
18. Pilch J. Ustron w czasie okupacji (maszynopis).
19. Przegląd Zachodni nr. 9/10 r. 1949.

20. Gros Ziemi Cieszyńskiej nr.45 r.1959, nr.5 r.1961, nr.44 r.1964, nr.52 r.1966.
21. Walki G1 i A1 w Beskidzie Śląskim, Materiały Informacyjne na I Rajd Szlakiem G1 i A1 Gliwice 1969.
22. Paszek K. Ze wspomnień metalowca (maszynopis nagrodzony na konkursie wspomnień z działalności w Związku Zawodowym Metalowców).
23. Pawlukowa I. Życiorys (ręko-pis).
24. Księga dochodów i wydatków Funduszu Sztandaru w Ustroniu (1921-1939), w pos. autora.
25. Dokumenty ze zbiorów Jana Jarockiego z Ustronia.

Wspomnienia i ustne relacje

Bielesz Zofia (córnka Piotra Kornuty, Trzyniec), Jan Bukowczan, Bukowczan Józef, Błaszczyk Jan, Błaszczyk Adam, Cieślak Józef, Glajc Józef, Gogółka Józef, Gluza Michał, Gomola Michał, Gągola Anieli (Orłowa), Hrabiec Henryk (Stonawa), Jamrozowa Julia, Krysta Franciszek, Lipowczan Ludwik, Lipowczan Jerzy, Mider Józef, Sikora Jan, Szczepański Józef, Wantuła Jan, Zawada Franciszek (syn), Zawada Jan, Smiłowski Jan oraz wszystkie osoby podane w informacjach biograficznych poszczególnych ofiar.

Uwagi końcowe

Do zbierania strat ludzkich okresu drugiej wojny światowej zachęcili mnie zaraz po wojnie, moja żona, ówczesny lekarz w Bystrzycy nad Olzą (CSRS) dr. Józef Mazurek, później miejscowy Oddział ZBoWiDu, oraz osobiste zamiłowania do przeszłości. Rozpocząłem jeśli mnie pamięć nie myli w r. 1946.

Głównym źródłem do rejestracji były wiadomości ustne od najbliższych członków rodziny i znajdujące się u nich dokumenty rodzinne. Nie było to zadanie łatwe, tym bardziej, że chodziło o udokumentowanie po szczególnych dat i w miarę możliwości uzyskanie fotografii. Niejednokrotnie o uzyskanie dokładnej daty urodzenia, zgonu i innych danych biograficznych, trzeba było odwiedzić kilka osób czy to poszperać w Urzędzie Stanu Cywilnego czy też w aktach odnośnej parafii kościelnej, oraz prowadzić szeroką korespondencję. W jakichkolwiek kwestiach wątpliwych, czy też brakujących szczegółów zwracałem się poza rodziną do przyjaciół i znajomych zmarłego. Zbieranie dokładnych danych bezpośrednio po wojnie było o wiele łatwiejsze niż w chwili obecnej, kiedy już większa część udzielających informacji odeszła na zawsze w okresie minionego dwudziestopięcioletnia. Duże ułatwienie w podjętej pracy stanowiło uczuciowe związanie z Ustroniem od wczesnego dzieciństwa, jego ludnością i osobista znajomość większości omawianych postaci. Poza tym uczestniczyłem jako jedno z małych kółeczek w dużej machinie konspiracyjnej Ustronia i śledzi-

tem dzień po dniu wspomniane wydarzenia i osoby. Muszę jednak zaznaczyć, że polskie straty ludzkie małej miejscowości, jaką jest Ustroń, są kroplą w morzu w porównaniu do strat całego naszego narodu. Nie opracowałbym ich jednak gdyby nie pomoc i rada szeregu osób. Pragnąłbym wszystkim moim informatorom, zarówno wymienionym i niewymienionym, którzy dopomogli mi do niniejszego opracowania złożyć serdeczne podziękowanie.

W szczególności dziękuję Ewie Sztwiertniance z Hermanic, która pomogła zebrać dane o ofiarach z terenu Hermanic, Janowi Jakubcowi z Ustronia, który wykonał reprodukcje wszystkich fotografii, oraz kierownikowi kartoteki biograficznej Śląskiego Instytutu Naukowego w Katowicach dr. Alojzowi Targowi za niejednokrotnie udzieloną radę i pomoc.

Ustroń, w maju 1971

Józef Pilch

Indeks nazwisk

- Adler Edward 102
 Adler Elwira 102
 Adler Fanny 102
 Adler Ferdynand 102
 Anisimowa A. 124
 Aszenbrener 41
 Bađura Alojzy 89, 123
 Balcarek Józef 43, 113
 Banach Emil 17, 43, 113, 123
 Barabasž Jan 44
 Batko Józef 44
 Berek Paweł 23
 Berger Maksymilian 45, 123
 Białoń Józef 45
 Białoń Rudolf 46
 Bieleš Zofia 125
 Birkhan Paweł 7, 15, 40, 67
 Błažut Anna 46
 Błažut Stanisław 46, 113
 Błaszczyk Anna 47
 Błaszczyk Adam 28, 125
 Błaszczyk Jan 34, 46, 113, 125
 Błaszczyk Józef 28, 46, 113, 125
 Błaszczyk Maria 46
 Bretner Maksymilian 102
 Bretner Eugenia 103
 Broda Jan 5, 21
 Bukowczan Jan 28, 31, 34, 125
 Bujok Jan 47, 89, 113, 123
 Bujok Jerzy 47, 113, 123
 Bukowczan Józef 125
 Byrtek Bolesław 48, 77, 123
 Gelner Jan 62, 75
 Cholewa 68
 Cholewa Adolf 50, 114
 Cholewa Anna 38, 51, 114
 Cholewa Jan 74
 Cholewa Maria 50
 Cholewa Rudolf 51, 114
 Cholewa Stefania 51
 Chlebowczyk Józef 124
 Cichy Jan 92, 123
 Cichy Jerzy 18
 Ciešlar Jan 38, 48, 49, 85, 113
 Ciešlar Józef 28, 31, 125
 Ciešlawski Józef 50
 Ciešlawski Ryszard 49
 Cymbała Anna 50
 Cymbała Jakub 31, 50, 113, 123
 Cywka Paweł 7, 41
 Czajkowska Krystyna 87
 Czapla Jerzy 95
 Czudek Paweł 32
 Danyš 94, 97
 Dróžd Jan 5
 Dróžd Józef 51, 114
 Dróžd Pawełka 52
 Dróžd Wiesław 52, 63
 Dróžd Zuzanna 52, 114
 Duda Erwin 52
 Dudek Elżbieta 53
 Dudek Jan 53, 114
 Durczak Franciszek 53
 Duster Alojzy 53, 68, 123
 Duster Emilia 54
 Duster Józef 54
 Duster Kazimierz 48, 49, 54, 68, 77
 Faruga Alojzy 54, 114
 Ferfecki Bolesław 66
 Fink Walter 15
 Flach Anna 103
 Flach Fryderyk 103
 Flach Marta 103
 Flach Wilhelm 103
 Flank Anna 104
 Flank Artur 103
 Flank Emilia 55
 Flank Ernest 104
 Flank Ernestyna 55
 Flank Józefa 104
 Flank Robert 104

- Flank Rozalia 102
 Flank Zygmunt 103
 Freifeld Ignacy 102
 Freifeld Józef 104
 Freifeld Regina 104
 Freifeld Rozalia 104
 Franek - patrz Zawada Fr.
 Freud Eugenia 105
 Freud Helena 105
 Freud Józef 105
 Gajdzioa Jan 55, 114
 Garbusińska Helena 39, 79
 Gagola Aniela 125
 Gil Rudolf 56, 114, 123
 Glajc Józef 17, 18, 25, 26,
 28, 56, 125
 Gluza 32
 Gluza Michał 18, 125
 Godawa Henryka 102
 Gogółka Andrzej 57, 115
 Gogółka Józef 28, 29, 31, 34,
 125
 Gogółka Paweł 57
 Gomola Andrzej 28, 31
 Gomola Michał 18, 26, 125
 Goldfinger Henryk 106
 Goldfinger Hermina 106
 Goldfinger Ilza 106
 Goldfinger Regina 106
 Goryczka 15
 Goryczka Jan 57, 115
 Goryczka Helena 58, 69
 Górecki Jan 58
 Górka Apolineusz 58, 115
 Górka Feliks 58
 Górniok Dominik 58, 115
 Górniok Julia 59
 Gross 45, 55
 Gross Sasa 106
 Gross Samuel 106
 Grünkraut Alfred 105, 122
 Grünkraut Anna 105, 106, 122
 Grünkraut Helena 105
 Grünkraut Juliusz 106
 Grünkraut Robert 102, 105
 Grzesiok Antoni 59
 Grzesiok Franciszek 14, 59
 Hajlenko 31
 Halama Józef 59, 115
 Halama Rudolf 60, 115
 Harkawy Łukasz 14
 Hedwig Helena 102
 Heinrich 25
 Heler Emil 7, 15, 40
 Heller Ludwik 61
 Heller Paweł 60
 Herozyk Franciszek 61, 115
 Hżwiczka Jan 100
 Hżwiozka Józef 61, 115
 Hoinkers 41
 Holeksa Jan 61, 75, 115
 Holeksa Jerzy 41
 Holeksa Zuzanna 62
 Hrabiec Henryk 19, 125
 Iwanek Stanisław 14
 Jakubiec Jan 127
 Jamróz Alfons 33
 Jamróz Julia 125
 Janak Stefania 61
 Janik Jerzy 5
 Jarocki Jan 40, 125
 Jastrzab Karol 13, 17, 18, 21,
 25, 26, 44, 55, 65, 83, 124
 Jaworska Krystyna 62, 116,
 123
 Jendrzejczyk Franciszek
 63, 116
 Jurenka Adolfina 63
 Justyna - patrz Pawluk I.
 Kałuża Franciszek 15, 41
 Kaszper Alojzy 63, 116
 Kaufman Herman 15
 Klaphole Jetta 107
 Klaphole Maksymilian 107
 Kiszka Ewa 82
 Kobarski Leon 8
 Kojma Władysław 38
 Kojzar Ludwik 44
 Kolender Abraham 106
 Kolender Marta 107
 Kolender Sidonia 107
 Koraczyk Michał 28
 Koroz Anna 43

- Kornuta Piotr 19,20,125
 Kotschy Karol 5
 Kostka Franciszek 64
 Kostka Karol 64
 Kostuch Bolesław 64,116
 Kostuch Jan 64
 Kozieł Elżbieta 45,102
 Kowalik Franciszek 65
 Kowalik Wilhelm 64,116
 Kozieł Edward 65
 Kozok Eugeniusz 65,116
 Kozłowska Irena 65
 Kral Andrzej 66,116
 Kral Zuzanna 66
 Kramorz Stefan 18,19
 Krysta Anna 62,67,68
 Krysta Franciszek 28,31,
 34,38,66,123,125
 Krysta Józef 28,31,67,
 116,62,123
 Krysta Maria 67
 Krysta Rudolf 28,31,67,
 116,123
 Kubaszczyk Mateusz 68,123
 Kubioa Franciszek 68
 Kubioa Józef 68,117
 Kubioa Karol 19,20
 Kubień Józef 55
 Kubień Zuzanna (ob. Maciej-
 czyk) 38
 Kudzia Herman 7,15,40
 Kubisz Jerzy 5
 Kurowski Jan 68

 Lancer Helena 107
 Lancer Henryk 107
 Lancer Hermina 107
 Landsberger Elias 107
 Landsberger Jerzy 108
 Landsberger Małgorzata 108
 Landsberger Oton 102,108
 Latocha Alfons 69,117
 Latocha Jadwiga 69
 Lazar Anna 70
 Lazar Jerzy 5,37,69,102,
 117
 Lipowczen Adolf 71,73,74
 Lipowczen Jan 15,41
 Lipowczen Jerzy 44,125
 Lipowczen Karol 32,70,117
 Lipowczen Ludwik 34,125
 Lipowczen Paweł 8,71,72,73,
 117
 Lipowczen Wiktor 73
 Lipszyo Elżbieta 108
 Lipszyo Szymon 108
 Lipszyo Teresa 108
 Lipszyo Walter 108
 Lorek Ludwik 67,117
 Lupinek Henryk 8
 Łabaj Ewa 75
 Łabaj Paweł 62,74,117
 Łajczak Stanisław 75
 Łamacz Karol 28

 Mac Eugeniusz 76
 Mac Władysław 28,31,33,75,
 117,123
 Mach Tadeusz 76
 Mach Wiktor 76
 Machanek Hubert 7,40
 Maoura Paweł 76,123
 Madzia Andrzej 77,117
 Madzia Ernest 77,118
 Madzia Korneliusz 38,53
 Madzia Wiktoria 78
 Makula Helena 60
 Markuzel Emil 27
 Matysiak Wincenty 78,118,
 123
 Mazur Jan 19,20
 Matula Paweł 5
 Mazurek Józef 127
 Michalik Anna 93,99
 Michalik Dominik 31,34
 Micohejda Anna 79
 Micohejda Jerzy 5
 Micohejda Paweł 78,118
 Micohejda Władysław 79,118
 Mider Antoni 30,31,79,118
 123
 Mider Jan 28,80
 Mider Józef 28,29,31,34,
 125
 Mlech Alojzy 80,118,123
 Mlech Ewa 80

- Miller 108, 109
 Miller Robert 108
 Moskała Franciszek 7, 15, 41
 Motyka Roman 17, 18, 19, 20,
 124
 Munk Ernest 109
 Munk Laura 109
 Misiok Michał 28
 Myrmus Paweł 31, 80, 118, 123
 Myrmus Maria 80
 Nikodem Paweł 37, 82, 119
 Niemcowa 78
 Nowak Józef 28, 31
 Nowak Maria 81
 Nowak Rudolf 28, 80, 118, 123
 Nowak Wiktor 81, 118
 Nowak Władysław 82
 Ogrocki Edward 31
 Olek Karol 15, 31, 41
 Palowicz Leon 83
 Palowicz Maria 83
 Paszek Karol 28, 29, 31, 32,
 33, 34, 125
 Paszek Paweł 83
 Paszek Zuzanna 84
 Pawlitko Anna 82, 119, 123
 Pawlitko Jan 82, 119, 123
 Pawluk Irena 18, 19, 24, 125
 Pindór Jan 84
 Pindór Maria 84
 Pilchowa 58
 Pilch Józef 2, 3, 4, 24, 27,
 33, 38, 124
 Podżorski Ernest 27
 Poloczek Michał 84, 123
 Poloczek Jan 85
 Polok Jan 89, 123
 Popiołek Kazimierz 124
 Prasil Roman 124
 Preizner Oton 85
 Przybyła Ferdynand 85, 119
 Przybyła Helena 86
 Przybyłowa 35
 Pytel Jan 89, 123
 Rakowska Anna 56
 Rechowicz Henryk 124
 Reichenbaum Armin 110
 Reichenbaum Felicja 109
 Reichenbaum Szymon 109
 Reiter 10
 Rübenfeld Aman 110
 Rübenfeld Gizela 110
 Rucki Stanisław 62, 75
 Sadlik Rudolf 31
 Schiff Leon 111
 Schiff Sabina 111
 Siedloczek Józef 86, 119,
 123
 Sikora Emil 86, 119
 Sikora Jan 34, 86, 87, 88,
 119, 123, 125
 Sikora Helena 49
 Sikora Karol 38, 87, 119
 Sikora Ludwik 87
 Silberman Eugenia 111
 Silberman Gustaw 111
 Silberman Marta 111
 Silberman Wiktor 111
 Smelik Bolesław 19
 Sokół Zofia 74
 Stachoń Roman 18, 19
 Starzyk Anna 89
 Starzyk Klemens 17, 25, 26
 88, 119, 123
 Stec Anna 89
 Stec Paweł 89
 Stec Wincenty 31, 89, 120,
 123
 Syrenko 31
 Straus Hermina 110
 Szarzec Agnieszka 90
 Szarzec Jan 75
 Szarzec Rudolf 30, 31, 89,
 120, 123
 Szarbert Wilhelm 36
 Szarowski Jan 91
 Szczepanek Józef 90, 120
 Szczepanek Gustaw 65, 90
 Szczepanowicz 21, 26
 Szczepański Kazimierz 90,
 120

- Szczepański Józef 14,77,
 125
 Szklorz Jan 91,92
 Sznep Arnold 110
 Sznep Fryderyka 110
 Szrajber K. (patrz Jastrzab)
 Szteler Jan 92,120
 Szteler Maria 92
 Szturo Andrzej 92,120
 Szturo Ewa 92
 Szwiertnia 69
 Szwiertnia Ewa 57,63,94,
 97,98,127
 Szwiertnia Helena 97
 Szwiertnia Jan 31,38,56,
 94,95,97,121,123
 Szwiertnia Józef 94,121,
 123
 Szwiertnia Julia 43,44,
 95,96,121
 Szwiertnia Oskar 62,75
 Szwiertnia Paweł 95,96,
 121
 Szwiertnia Zygfryd 96
 Szubert Rudolf 92,120,123
 Szubert Tomasz 28,31,93,
 99,120,123
 Szubert Stefania 93,99,
 120,123
 Szuster Eugeniusz 93,121
 Sliwka Jan 5
 Szyłowski Jan 28,123
 Szył Paweł 89,123
 Targ Alojzy 4,124,127
 Tomaszek Józef 97,121
 Tomaszek Julia 97
 Tomiczek Jan 94,97,121
 Tomiczek Józef 97,121,123
 Tomiczek Oton 89
 Trębalski Franciszek 124
 Urbańska Helena 18,20
 Wallner Alfred 102
 Wantuła Jan 3,5,37,38,70
 125
 Wantuła Wiktor 27
 Wanzel Bronisława 63
 Wawracz Jan 98,122
 Wawracz Maria 99
 Weiss Anna 111
 Weiss Cecylia 112
 Weiss Egon 112
 Weiss Jakub 111
 Weiss Maria 112
 Weiss Sala 112
 Weres 10
 Wierzbńska Józefa 99,
 122
 Winholo Stefania 111
 Witala Franciszek 99,122
 123
 Witala Paweł 99
 Wizner Jan 19
 Wojtaszek Piotr 99,122
 Wojtaszek Wanda 100
 Wolny Józef 100,123
 Zahraj Józef 31
 Zawada Helena 94
 Zawada Jan 26,125
 Zawada Janina 100,122
 Zawada Franciszek 17,18,
 19,20,21,26,28,29,32,
 44,59,100,102,124,125
 Zawadzki Aleksander 84
 Ziśkiewicz Franciszek 20
 Zoń Jan 101,122,123
 Zoń Maria 101
 Zertka Janina 18,61,67,
 101
 Zertka Paweł 28,101,122

Ważniejsze pomyłki w druku

Strona	Wiersz		Wydrukowano	Powinno być
	od góry	od dołu		
5		6	Jan Broda	Andrzej Broda
78	12		Niemcowa	Niemczyk Elżbieta
89		3	Anna Stec	Ewa Stec
89	6		Anna Starzyk	Franciszka Starzyk
119		1	J.Sikora 94	J.Sikora 95
123		pominięto nr.25	-	25.Poloczek Michał
128		16	Broda Jan 5,21	Broda Andrzej 5
131		17	Stec Anna 89	Stec Ewa 89
131		20	Starzyk Anna	Starzyk Franciszka
131	11		Niemcowa 78	Niemczyk Elżbieta 78